

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İSLAM HUKUKU AÇISINDAN
NİKÂHIN KADINA YÜKLEDİĞİ
SORUMLULUKLAR**

Neslihan UTANGAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
ARALIK - 2014**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İSLAM HUKUKU AÇISINDAN
NİKÂHIN KADINA YÜKLEDİĞİ
SORUMLULUKLAR**

DANIŞMAN: Doç. Dr. Nuri KAHVECİ

Neslihan UTANGAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
ARALIK - 2014**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN NİKÂHIN
KADINA YÜKLEDİĞİ SORUMLULUKLAR

Neslihan UTANGAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No:

Bu Tez .../.../...Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Doç. Dr. Nuri KAHVECİ
BAŞKAN

Yrd.Doç.Dr. Ahmet GÜNEŞ
ÜYE

Yrd.Doç.Dr. Hamza KARAOĞLAN
ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç.Dr. Abdullah SOYSAL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İSLAM HUKUKU AÇISINDAN NİKAHIN
KADINA YÜKLEDİĞİ SORUMLULUKLAR**

Neslihan UTANGAN

Danışman : Doç. Dr. Nuri KAHVECİ

Yıl : 2014, 75+7

Jüri : Doç.Dr. Nuri KAHVECİ (Başkan)
: Yrd.Doç.Dr. Ahmet GÜNEŞ (Üye)
: Yrd.Doç.Dr. Hamza KARAOĞLAN (Üye)

Nikah; hukukî usullere ve şartlara uyarak evlenmek demektir. Başka yollarla ulaşılamayacak amaçlara hizmet etmesi ve insan neslinin devamını sağlaması bakımından aile önemli bir müessesedir. Kur'an ve Sünnete aile hayatının sağlıklı olabilmesi için evlilik müessesesi kurulmadan önce başlayan ve evlilik hayatı boyunca da devam eden bir takım ilkeler ve sorumluluklar koymuştur. Toplumun düzeninin sağlanması ve korunması için aile hayatında bu sorumluluklara riayet etmek gerekmektedir.

Bu amaçla, nikahın tanımı, şartları ele alınmış ve nikah akdinin kadına yüklediği sorumluluklar islam hukuku açısından açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nikah, Mehir, Nafaka, İddet, Hidane

**DEPARTMENT OF ISLAMIC SCIENCES
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**RESPONSIBILITY OF THE MARRIAGE WOMAN
ACCORDING TO ISLAMIC LAW**

Neslihan UTANGAN

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Nuri KAHVECİ

Year : 2014, Sayfa: 75+7

**Jury :Asst. Prof. Dr. Nuri KAHVECİ (Chairperson)
: Asst.Prof. Dr. Ahmet GÜNEŞ (Member)
: Asst.Prof. Dr. Hamza KARAOĞLAN (Member)**

Weddings; By adhering to legal procedures is to marry and conditions. Family is an important institution in terms of ensuring the continuation of the goal can not be achieved in other ways and to serve humankind. Qur'an and the Sunnah of family life to be healthy before the establishment of the institution of marriage and the marriage began attending a number of principles and responsibilities has put his entire life. Family life and to ensure the protection of public order is necessary to comply with this responsibility. For this purpose, the definition of marriage, and marriage were dealt responsibilities imposed on the contractual terms were explained in terms of women in Islamic law.

Keywords: wedding, mehr, maintenance, gestation, Hidden until

ÖN SÖZ

İnsan ve toplumun dünya-ahiret mutluluğunu sağlamayı hedefleyen en son ilahi mesaj olan İslam, hayatın tüm alanlarını düzenleyici kurallar koymuştur. İslam hukukunun temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerimde hüküm bildiren ayetler incelendiğinde, zamanın ve şartların değişmesine uyum sağlaması için birçok alanda daha genel ve evrensel geçerliliği olan prensipler konulurken, aile, ceza ve miras hukukuyla alakalı nasların ise oldukça tafsilatlı ve çoğunlukla değişim kabul etmeyen prensipler olduğu dikkat çekmektedir.

Aile hukuku alanının konusu aile kurumu olunca bu hukuk dalının en önemli bölümlerinden birini nikâh akdi oluşturur. Zira toplumsal yapının en küçük birimi olan aile kurumunun esası nikâh akdine dayanır. Kadın-erkek ilişkilerinde, dini-hukuki-ahlaki değerler açısından meşru ile gayri meşruyu birbirinden ayıran temel kıtas nikâh akdidir. Nikâh akdiyle ilgili hükümlerde din-hukuk-ahlak kuralları birbirinden ayırt edilemeyecek ölçüde yakın ilişki içerisindedir. Kesin sınırlarla ayırmak mümkün olmamakla birlikte farz, vacip haram gibi hükümlerin dini, fesat ve butlan hükümlerinin ise hukuki müeyyideler olduğu söylenebilir. İslam Hukukunda aile hukuku, dolayısıyla nikâhla ilgili hükümler düalist bir yapı arz etmektedir. Bir konu hakkında dini hüküm ve hukuki hüküm şeklinde iki ayrı değerlendirme yapılabilmektedir.

Çalışmamız, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İslam Hukuku açısından nikâh akdi, nikâh akdinin unsur ve şartları üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ise, İslam Hukuku açısından nikâh akdinin kadına yüklediği sorumluluklar araştırılacaktır.

Eğitim hayatım boyunca bana emeği ve hakkı geçen tüm hocalarıma teşekkür ediyorum. Hassaten çalışma boyunca; teklif, teşvik, tenkit ve takdirlerini; ilmî ve meslekî tecrübesinin verdiği nezaket ve zarafetle sunarak, tezi şekil ve muhteva açısından büyük bir titizlikle değerlendiren muhterem danışman hocam Doç.Dr. Nuri KAHVECİ Bey'e hürmetlerimi arz ederim.

Muvaffakiyet Allah'tan.....

Neslihan UTANGAN
Aralık-2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç ve Yöntem	1
1.3. Sınırlılıklar	2
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	3
3. AİLE HUKUKU KAVRAMI	4
3.1. Aile Hukuku Kurallarının Temel Özellikleri	4
3.2. Nikâh Akdi	5
3.2.1. Nikâh Akdinin Önemi	5
3.2.2. Nikâh Akdinin Tanımı	7
3.2.3. Nikâh Akdinin Unsurları ve Şartları	8
3.2.3.1. Unsurları	8
3.2.3.1.(1). Taraflar	8
3.2.3.1.(2). İrade Beyanı	9
3.2.3.2. Kuruluş Şartları	9
3.2.3.2.(1). Ehliyet	9
3.2.3.2.(2). Meclis Birliği	10
3.2.3.2.(3). Evlenme Engelinin Olmaması	10
3.2.3.2.(4). Evliliğin Şartsız Olması	10
3.2.3.3. Geçerlilik (Sıhhat) Şartları	10
3.2.3.3.(1). Şahitler	11
3.2.3.3.(2). Evlenme Engelinin Olmaması	11
3.2.3.3.(3). İkrahin Olmaması	11
3.2.3.3.(4). Evlenmenin Gizlenmemesi	12
3.2.3.4. Yürürlük (Nefaz) Şartları	12
3.2.3.5. Bağlayıcılık (Lüzum) Şartları	12
3.2.3.6. Şartlara Uymamanın Sonucu	13
3.2.3.7. Evlenme Ehliyeti	13
3.2.3.9. Denklik	13
3.2.3.10. Evlenme Engelleri	14
3.2.3.10.(1). Devamlı Evlenme Engelleri	14
3.2.3.10.(2). Geçici Evlenme Engelleri	14
3.2.4. Nikâh Akdinin Sonuçları	14
3.2.4.1. Nikâh Akdinin Şahsi Sonuçları	15
3.2.4.1.(1). Evlenen Erkeğin Hak ve Sorumlulukları	15
3.2.4.1.(2). Evlenen Kadının Hak ve Sorumlulukları	17
3.2.4.2. Nikâh Akdinin Mali Sonuçları	22
3.2.4.2.(1). Mehir	22
3.2.4.2.(2). Nafaka	23
4. NİKÂH AKDİNİN KADINA YÜKLEDİĞİ SORUMLULUKLAR	25
4.1. İslam Dinine Göre Kadın	25
4.2. Hukuk (İbadet/Kulluk) Açısından Kadın	25

4.3. Sosyal Açıdan Kadın.....	26
4.3.Evlilik Öncesi Kadının Sorumlulukları.....	26
4.4. Nişanlılık Sürecinde Kadının Sorumlulukları	26
4.4.1. Sadakat Yükümlülüğü.....	27
4.4.2. Dayanışma Yükümlülüğü.....	28
4.4.3. Evlenme Yükümlülüğü	28
4.4.4. Evlilik Sonrası Kadının Sorumlulukları.....	28
4.5. Kadının Eşine Karşı Sorumlulukları	29
4.5.1. Kocanın Seçtiği Eve Yerleşmek	29
4.5.2. Kocanın Soyadını (da) Taşımak	29
4.5.3. Aile Kurumuna Karşı İtaatkâr Olmak.....	30
4.5.4. Eşine karşı iyi geçimli olmak	31
4.5.5. Eşinin Destekçisi ve Yardımcısı Olmak	33
4.5.6. Eşine Karşı Samimi Olmak	33
4.5.7. İzinsiz Evden Ayrılmamak.....	34
4.5.8. Eşinin Cinsel İsteklerini Yerine Getirmek	34
4.5.9. Kocasının Te'dip Hakkını Kullanmasına Rıza Göstermek	35
4.5.10. Eşine Karşı Hoşgörülü-Güler Yüzlü Ve Nezaket Sahibi Olmak.....	38
4.5.11.Ev İşlerini Üstlenmek.....	39
4.5.12. Eşine Karşı Kendisine Özen Göstermek	40
4.5.13. Eşiyle İlgili Tenkit, Dedikodu Ve Alaydan Uzak Durmak	41
4.5.14. Yalan Söylememek/Gereksiz Şüphe Ve Sorularda Bulunmamak....	41
4.5.15. Eşinin İmkânlarını Zorlamamak/Eşinden Gizli Saklı İş Yapmamak.	41
4.5.16. Eşine Karşı Anlayışlı Olup Şikâyetten Uzak Durmak	42
4.5.17. Eşinin İlmi Çalışmalarına Engel Olmamak.....	43
4.5.18. Eşinin Sırlarını Saklamak.....	43
4.5.19. Eşiyle İstişarede Bulunma, Danışma, Paylaşma.....	44
4.5.20. Eşin Hatalarını Düzeltmek	44
4.5.21. Sabırlı Olmak.....	44
4.5.22. Affedici Olmak	45
4.5.23. Sorunları Büyütmemek Ve Dargın Durmamak	45
4.5.24. Eş Ailesinden Tecrit Edilmemelidir.....	46
4.5.25. Eşinin İyilik Ve Hizmetlerine Teşekkür Etmek	46
4.5.26. Gerekli Durumlarda Eşinden Özür Dilemek	46
4.5.27. Gerekli Durumlarda Aile Geçimine Katkı Sağlamak	47
4.5.28. Sebepsiz Yere Boşanmayı İstememek	47
4.6. Eşine Karşı Görevlerini Yerine Getirmeyen Kadının Durumu	47
4.7. Kadının Eşine Karşı Sorumluluklarının Sınırı.....	49
4.8. Eşinin Mal Varlığına Karşı Sorumluluklar	50
4.9. Ev İhtiyaçlarını Belirlemedeki Sorumlulukları	50
4.10. Kadının Çocuklarına Karşı Sorumlulukları.....	51
4.10.1.Doğum Öncesi Sorumlulukları.....	51
4.10.2.Çocuğa Güzel İsim Verme	52
4.10.3.Çocuklarının Bakımı, Emzirme, Yedirme, Giydirme.....	53
4.10.4. Çocukları Ahlaklı, Edepli Ve Dindar Olarak Yetiştirmek	54
4.10.5. Çocuklar Arasında Adaletli Olma.....	55
4.11. Kocasının Akrabalarına Karşı Sorumlulukları	56
4.12. Dışarıya Karşı Sorumlulukları.....	58
4.13. Kadının Evinin İçerisindeki Sorumlulukları.....	60

4.14. Kocanın Kaybolması Halinde Kadının Sorumlulukları	62
4.15. Boşandıktan Sonra-İddet Bitene Kadar Kadının Sorumlulukları	63
4.15.1. Nişanlanma Yasağı	63
4.15.2.Evlenme Yasağı	63
4.15.3. Evden Çıkma ve Seyahat Etme Yasağı	64
4.15.4. İddet Bekleyen Kadının Nafakası	65
4.15.5. İddetin Bekleneceği Yer	65
4.15.6. İddet Bekleyen kadının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar	66
4.16. Hidane Sorumluluğu	66
5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	68
KAYNAKLAR	71
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

ark.	: Arkadařları
b.	: Bin (oğlu)
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicri
Hız.	: Hazreti
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Vakfı Yayınları
İ.Ü.H.F.Y.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Yayınları
KSÜ	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
mad.	: Madde
M.Ü.İ.F.Y.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Yayınları
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
tah.	: Tahkik eden
ty.	: Tarihsiz
vb	: Ve benzeri
vd	: Ve diđerleri
vs	: Vesaire

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Varlıklar içerisinde insanlar diğerlerinden farklı olarak sorumluluk sahibidir. İnsanın sorumluluk alanları çok farklı olduğu gibi sorumluluğunun kaynakları da farklıdır. İnsan söz ve davranışlarına dayanan sorumluluğu bazen bir sözleşmeden bazen de bizzat hukuk düzeninden kaynaklanmaktadır. Bu çalışma İslam hukuku açısından nikâh akdinin kadına yüklediği sorumlulukları ele almayı amaçlamaktadır.

İnsan olarak kadın toplum içerisinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu durum İslam'ın ilk yıllarında daha açık bir şekilde görülmekteydi. Ancak zaman içerisinde bazı yaklaşımlar kadınlarla ilgili hüküm ve uygulamalara olumsuz yönde etki etmiştir. Bu çalışmada kadının nikâh akdiyle ilgili sorumluluk alanı İslam hukukunun temel kaynakları çerçevesinde yeniden değerlendirilerek güncel bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Amacı sağlam bir toplum kurmak olan İslam, aileye büyük önem vermiştir. Çünkü aile toplumun temel taşıdır. Aile sağlam olursa toplum da sağlam olur. İslam'ın temel hedefi, bireysel ve toplumsal alanda ahlaki prensipler ve uygulamalar ortaya koyarak kişinin dünya ve ahiret saadetini temin etmektir. Bu düzeni sağlayan en önemli unsurlardan biri de kadındır. İslam, gerek ailede, gerekse toplum içinde kadını önemli bir yere getirmiş, kadına bir takım sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumluluk nikâh akdiyle daha da önemli bir boyuta taşınmıştır. Kadın aile içerisinde hem eş hem de bir anne olarak farklı görevler ve önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Bu çalışmada kadının nikâh akdiyle üstlendiği sorumlulukların neler olduğu üzerinde durulacaktır. Özellikle kadının aile içindeki sorumluluklarıyla ilgili olarak halk arasında bilinen yanlışların düzeltilmesi, bu alanda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlayarak doğru bilgiye ulaşılmasının imkânlarının ortaya konulması temel hedeflerdendir.

Aileyi oluşturan fertler arasındaki ilişkilerin fitri seyrinde cereyan etmesi, aile içindeki huzur ve mutluluğun temin edilebilmesi için Allah tarafından insanlara gönderilen vahiylerle bir takım kurallar belirlenmiştir. Konusu insan ve insan amelleri olan Allah'ın son vahyi Kur'an-ı Kerim, aileyi, ahlaki, hukuki ve içtimai yönden ele almış birçok ayette evlenme, boşanma, iddet, nafaka ve miras gibi doğrudan aileyi ilgilendiren çeşitli konulara temas etmiştir. Hz. Peygamber de ailenin tüm yönlerini özel hayatında açıklamış, aile hayatında izlenecek yol hususunda insanlığa rehber olmuştur. İnsanlar bu kurallara riayet ettikleri takdirde maddi ve manevi mutluluğa kavuşacaklardır.

1.2. Amaç ve Yöntem

İnsanın mutluluğu için önemli faktörlerden birisi olan ailenin sapaşğlam ayakta durması, aile bireylerinin birbirlerine karşı olan görev ve sorumluluklarını sevgi ve muhabbet ile yerine getirmesine bağlıdır. Aile bireyleri arasındaki bu birliktelik aynı zamanda aileyi ayakta tutan direk gibidir. İnsanlar arasındaki birliktelik bir ömür boyu sürmektedir. Hayvanlar âleminde dişi kuş, yavruları daha yumurtadan çıkmadan onları koruyup gözettiği gibi yumurtadan çıktıktan sonra da onları korur ve gözetir. Erkek kuş da dışarıdan yavrularının yemesi için yiyecek getirir. Yavrular büyüyüp kendilerine bakacak hale geldiklerinde ise artık yuvadan, gelmemek üzere çıkıp giderler. Ancak insanların oluşturduğu ailenin, kuş ailesinden farkı vardır. Anne-baba-çocuklar arasındaki ilişki ve birliktelik son nefese kadar devam eder. Ebeveynin evladına şefkat

ve merhameti, evladın da ebeveynine hürmet ve itaati bu muhabbet ve birlikteliğin temelini oluşturur. Aile bireyleri arasındaki sevgi ve muhabbetin var olması, aile bireylerinin birbirlerine karşı ilgi göstermelerine ve sorumluluklarını yerine getirmelerine bağlıdır.

Bu çalışmada öncelikle İslam hukukuna ait temel kaynaklar ve tarihi süreçteki değerlendirmelerden yararlanılarak İslam aile hukuku açısından nikâh akdi incelenerek nikâhın kadına yüklediği sorumluluklar güncel bir şekilde sunulmaya çalışılacaktır.

1.3. Sınırlılıklar

Nikâhın kadına yüklediği sorumluluklar ile ilgili doğrudan bir çalışma yapılmadığı için dolaylı yoldan diğer çalışmalardan faydalanılmaya çalışılmış, ancak çalışma birçok zorluğu da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma İslam hukuku açısından bir değerlendirme olsa da, bazı hususların hukuki değerlendirilmesinin zor olduğu, ahlaki boyutta veyahut kişisel bazda kaldığını belirtmek gerekir. Her ne kadar ülkemizde vicdani hukukun bir yaptırım gücü olmasa da aslında ahlaki kuralların vicdan ile ilgili olduğunu unutmamak gerekir.

Şunu da belirtmeliyiz ki biz kadının sorumluluklarını incelerken İslam hukukunu baz alsak da, yeri geldiğinde örfi, sosyolojik ve psikolojik açıdan da ölçülerde bulunmaya çalıştık. Çünkü nihayetinde nikah sadece dini bir ölçü ve vazife değildir. Nikâhın dini boyutunun yanında yukarıda belirttiğimiz formalarının olduğunu unutmamak gerekir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Karaman (2008), İslam'da Kadın ve Aile, Ensar Neşriyat, İstanbul, s. 446. Hayrettin Karaman'ın "İslam'da Kadın ve Aile" adlı kitabı tezimizin önemli kaynaklarından olmuştur. Bu kitapta Karaman medeniyetin kuruluşundan günümüze gelen süreçte 'Kadın ve Aile' yi incelemiştir. Aydınlanma dönemi ve sonrasında kadın durumunun iyileştirilmesi ve kadın haklarının gerçekleştirilmesi yönündeki hareket ve gayretler bazı iyi sonuçlar hasıl etmekle beraber aşırılık ve dengesizlikleri de beraberinde getirmiştir. İnsanın yaratılış özellikleriyle örtüşen İslam, adımlar halinde gerçekleştirdiği inkılaplar ile kadını fıtrattaki ve toplumdaki tabii yerine oturtmuştur. Bu kitap nikah ile gelen kadının sorumlulukları konusunda bize yardımcı olmuştur

Coşkun (2009), İslam Aile Hukukunda Nikah Akdinin Dini ve Hukuki Boyutları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, s. 96. Nikâhın kadına yüklediği sorumluluklar ile ilgili daha önce herhangi bir çalışma yapılmamakla birlikte nikâh konusunda çok çeşitli yüksek lisans düzeyinde çalışmalar yapılmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesinde hazırlanan "İslam Hukukunda Kadının Evlilik Hakları" konulu tezin tamamına ulaşma imkânımız olmamıştır. Bu tez de, Kur'an- Sünnet-Fıkıh Bağlamında: Resmi ve dini nikâh, nikahın şartları, kadının kocası üzerindeki hakları, mehir, nafaka, mesken, cinsel ilişki, doğum kontrolü, kadının kendi malında tasarrufu, kadının kocasının malında tasarrufu ve güzel muamele hakları gibi konuları içermektedir.

Karataş (2009), "İslam Hukuku Açısından İddet ve Boşanmış Kadının Evliliği", KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, S. 90. Fatih Karataş'ın yüksek lisans tezini de inceleme imkânı bulduk. Karataş'ın tezinde İslam aile hukukunda önemli yeri olan iddet ve kadının yeni bir evlilik yapması konularını, klasik fıkıh kitaplarımızı esas kabul edip ahval-ı şahsiye alanında yazılmış kitapları da dikkate almak suretiyle araştırdığımız bu çalışmada, konu hakkında İslam ülkelerinde var olan uygulama ve kanunları zikrederek yer yer Türk Medeni Kanunu'yla İslam hukukunu karşılaştırmıştır. Bu tez iddet bekleyen kadının sorumlulukları ile hidane sorumlulukları konusunda bize yardımcı olmuştur.

Kahveci (2014), İslam Aile Hukuku, Hikmetevi yay., İstanbul, s. 278. Bu çalışmada nikah akdinin çeşitli yönleriyle üzerinde durulmuştur. Hukuk sistemlerinde evliliğe giriş aşaması olarak görülen ve evlenecek kişilerin birbirini tanıma aşaması olarak da algılanan nişanlılık konumuzun dışındadır. Bu çalışmada, nişanlılıktan sonraki aşama olan nikâh akdi ve hukuki mahiyeti üzerinde incelemelerde bulunulmuş, İslam hukukunda nikâh akdinin dini, ahlaki, hukuki boyutları bulunduğu dikkat çekilmiş ve bu hususlar pozitif hukukla mukayeseli olarak incelenip İslam Hukukuyla ilgili boyutlarının şeri delilleri ortaya konulmaya gayret gösterilmiştir. Ayrıca konunun kapsamı gereği aile kavramının anlam ve önemi hakkında bilgi verilmiş, çeşitli toplumlarda aile anlayışı üzerinde durulmuştur. Daha sonra nikâh akdiyle ilgili teknik hukuki bilgiler verilmiş ve konu İslam Hukuku açısından dini ve hukuki boyutlarıyla incelenmiştir. Evliliğin, yani nikâh akdinin sonuçları olarak niteleyebileceğimiz, eşlerin birbirine karşı hak ve sorumlulukları, miras, nesep, nafaka gibi konular da ayrıntılı olarak incelenmiştir.

3. AİLE HUKUKU KAVRAMI

Hukuk, toplum halinde yaşayan kişilerin birbirleriyle, toplumla olan ilişkilerini düzenleyen uyulması zorunlu kurallardan oluşmaktadır. Toplum hayatını düzenleyici fonksiyona sahip olan hukuk aynı zamanda toplumu oluşturan en küçük birim olan aileyi de düzenleyici bir takım kurallar koymaktadır. İki kişinin birbiriyle evlenmesinden evlilik birliği denen en dar anlamdaki aile meydana gelir. Evlilik birliğinden dolayı eşlerin birbirlerine karşı bir takım hak ve yükümlülükleri doğar. Daha sonra çocuklar dünyaya gelir. Ana- baba ve çocukların kendileri (şahsı) ve mallarıyla ilgili bir takım hak ve yükümlülükleri ortaya çıkar. Bundan dolayı hem eşlerin kendi aralarında, hem ana-baba ile çocuklar arasında kişisel ve mali ilişkileri düzenlemek üzere bir takım kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ilişkileri düzenleyecek hukuk kurallarının tümü “aile hukukunu” oluşturur (Akıntürk, 2006: 7; Coşkun, 2009: 8).

3.1. Aile Hukuku Kurallarının Temel Özellikleri

Burada aile hukuku kurallarının genel karakteristik yapısı üzerinde kısa bir açıklama yapmak uygun olacaktır.

1- Aile hukukundaki kuralların çoğu “emredici” hükümler niteliğindedir. Onun için aile hukukundaki kuralların aksine sözleşme yapmak caiz değildir, yapılmış sabunlar batıldır. Böyle olmasının sebebi, hem aile birliğini ve toplum düzenini, hem de aile fertlerinin korunmasının sağlanmaya çalışılmasıdır.

2-Aile hukukundaki ilişkilerde şekilcilik esastır. Borçlar hukukunda yapılan akitlerde şekil asıl unsur değil iken, aile hukukunda şekil baş yeri alır. Eğer evlenme, kanunun aradığı şekilde yapılmamışsa yoktur.

3-Aile hukukundaki ilişkilerde tarafların serbestisi gayet az ve sınırlıdır. Borçlar hukukunda ise akit serbestisi asıldır. Fertler ancak bazı ilişkileri kurup kurmama hususunda serbesttirler. Mesela kişiler evlilik ilişkisi kurup kurmamakta serbesttirler. Ancak evliliğe karar verdikleri takdirde aile hukukundaki evlenme ve evliliğe ait kurallara uymak zorundadırlar.

4-Aile hukukunda kişilerin şahsiyet ve bağımsızlıkları ile devletin müdahalesi âdete kaynaştırılmış, birleştirilmiştir. Aile, toplumun temeli olarak görüldüğü için eskiden beri kamu otoritesi evlilik ilişkilerine karışmış ve biçim vermeye çalışmıştır. Kişilerin özgürlüklerine saygı gösterilmeye çalışılmakla beraber devletin müdahalesi günümüzde de devam etmektedir.

5-Aile hukukunda, hâkime hukukun diğer alanlarındakinden daha fazla takdir yetkisi tanınmıştır. Aile hukukunda, haklar ve yükümlülükler içerik olarak genellikle açık olmadığından, gerektiğinde yükümlülüklerin içeriğini hâkim belirlemektedir.

6-Aile hukukundaki kuralların çoğunda şahsiyet fikri baskındır ve eşler arasında eşitlik esastır. Buradaki eşitlikten kasıt hukuki eşitliktir.

7-Aile hukuku alanındaki kuralların çoğunda ahlak ve sosyal düzen fikirleri geniş oranda etkili olmuştur. Kişisel ahlakı ve toplumun yararlarını, toplumun sağlık ve düzenini en iyi bir şekilde korumak ve sağlamak düşünceleri aile hukukunun hemen her hükmünün gayesinde bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Aile hukuku, çocukları ana ve babalara karşı, vesayet altındaki kişileri vasi ve vesayet organlarına karşı korumayı hedeflemektedir (Feyzioğlu, 1986: 14–16; Dural vd., 2005: 3–5; Coşkun, 2009: 8).

3.2. Nikâh Akdi

Toplumsal hayatın en önemli yapı taşı şüphesiz aile kurumudur. Bu kurumun sağlıklı oluşturulması ve düzenli devamı sosyal yapının sağlığı ve toplumsal düzen açısından değerlidir. Bunun için ailenin sağlam temellere oturtulması, hukuken belirlenmiş kurallar çerçevesinde oluşturulması gerekir. Hemen her hukuk düzeninde ailenin oluşumu ve devamıyla ilgili bir takım kurallar konulmuştur. Bu bağlamda İslam hukukunda da aile ile ilgili gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse sünnette bazı temel ilkeler ile düzenleyici hükümler mevcuttur. Bu ilkeler ve hükümler doğrultusunda günün şartlarına göre yeni düzenlemelere de gidilebilir. Örneğin geçmişte aile içi roller üzerinde fazlaca durulmamışken günümüzde bu husus önemine binaen yeniden değerlendirilerek eşlerin rolleri genel hatlarıyla belirlenmeli ve buna dönük düzenleyici hükümler geliştirilmelidir.

Nikâh akdi ailenin oluşumunu gerçekleştiren ve hukuk tarafından düzenlenmiş bir akitir. Bu akit hukuk sistemlerine göre bazı küçük değişiklikler göstermektedir. İslam hukukuna göre ailenin temelini teşkil eden evlilik, kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına ve insan soyunun devamına katkı sağlamalarına imkân veren yegâne meşrû ilişki olarak kabul edilmiştir. İslâm'da hayatın çeşitli alanlarına dair pek çok düzenleme Kur'an ve Sünnet'te ortaya konan genel ilkeler ve amaçlar çerçevesinde ihtiyaçlara, zaman ve şartlara göre Müslüman hukukçuların takdirine bırakılırken evlenme ve aile ile ilgili belli başlı hükümlerin doğrudan Kur'an tarafından belirlenmiş olması ve bu hükümlerin Hz. Peygamber tarafından detaylı bir şekilde açıklanıp bizzat uygulanması İslâm'ın evlilik ve aile kurumuna attığı önemin bir ifadesidir. (Atar 2006: 112).

Fakihler sözlük anlamıyla bağlantı kurmak suretiyle nikâhın cinsel ilişkiye meşruiyet kazandıran bir akid olduğunu, hayat ortaklığı meydana getirmek üzere eşleri tek bir vücut gibi birbirine bağladığını ifade etmişlerdir. Nikâh bu fonksiyonunun yanında taraflar için maddî ve mânevî yararlar sağlama amaçlarının yanında neslin sürdürülüp korunması gayesine hizmet eden bir vasıta olduğunu da belirtmiştir (Serahsi, 1983: IV, 92; XVI, 123; İbn Hümam, h.1315: II, 339; Meydani, 1980: II, 3; İbn Kudame, ty., II, 445).

Nikâh akdinin hukuken geçerli olabilmesi için bir takım unsurlar ve şartlar çerçevesinde yapılması zorunludur. Aksi halde yapılan işlem nikâh akdi olmaz ve hukuken hiçbir sonuç da doğurmaz.

Çalışma konumuzun temellendirilmesi için İslam hukuku açısından nikâh akdinin genel hatlarıyla bilinmesi gerekir. Bu bağlamda nikâh akdinin önemi, tanımı, unsurları, şartları ve doğurduğu sosyal ve ekonomik sonuçlar üzerinde kısaca durulacaktır.

3.2.1. Nikâh Akdinin Önemi

Toplumun temeli aile, aile ise temelde Nikâh akdiyle oluşmaktadır. Nesillerin korunması ancak nikâhla mümkündür. İslam'a göre aile sosyal bir kurum olduğu kadar aynı zamanda dini bir mahiyet de taşır. Nikâhlanıp aile yuvası kurmak, hac gibi mali ve bedeni bir ibadettir. Nikâhı gerekli kılan şer'i, akli ve tabii sebepler vardır. İnsanı aile kurmaya teşvik eden pek çok ayet ve hadisler vardır. Ayrıca insan, öldükten sonra da neslinin devamını ister. Bu ise ancak nikâh ile mümkün olur (Atar, 2006: 112; Temel, 2010: 20-25).

Aile kurmak insanın tabii ihtiyaçlarından biridir. Kadın-erkek olarak insanın fıtratında var olan cinsel arzuların meşru yollardan tatmini ancak nikâh ile mümkündür. İslam dininde nikâh dışı ilişkiler şiddetle yasaklanmıştır. Neslin temiz bir şekilde devamı, insanın huzur ve saadet içinde yaşaması için nikâh çok önemlidir. Ailenin en önemli işlevlerinden biri olan neslin devamının güvenli bir biçimde sağlanması yapılacak olan nikâhın da sağlıklı bir şekilde yapılması ile meydana gelir. Aile kurumunun zayıf ve değersiz olduğu toplumlarda, sağlıklı bireyler yetiştirmek pek kolay değildir (Demir, 2008: 16).

Günümüzde yalnızlaşma önemli bir problem teşkil etmektedir. Bu durum insanda psikolojik ve biyolojik problemlere sebep olabilir. İnsan mutluluğunu da, üzüntüsünü de birileriyle paylaşmak ister. Aile ortamı, eşler arasında veya anne-baba ve çocuklar arasında, çocukların birbirleriyle sevinç ve üzüntülerini paylaşma ihtiyacını karşılar, yalnızlaşmadan korur. Aile fertlerinin birbirlerine maddi ve manevi destek ve dayanışma içerisinde olmasını sağlar. Ayrıca düzenli aile yaşantısı olmayan yerlerde fuhuş ve cinsi sapıklıklar, bunlara bağlı olarak da birçok bedensel, ruhsal ve toplumsal hastalıklar ortaya çıkar. Aile, toplumda ortaya çıkabilecek ahlaki çöküntülerin önüne geçebilecek en önemli kurumdur (Demir, 2008: 17; Coşkun, 2009: 28).

Nikâh, medeni bir akit olmakla birlikte, kendisinde dini ve dünyevi maslahatlar bulunduğundan ibadet anlamı da taşımaktadır. Neslin muhafazası, haramdan korunmak, huzur içinde ibadet etmek gibi faydaları bulunduğu için evlenmek bir tür ibadet olarak kabul edilmiş ve ibadet maksadıyla evlenmeyip bekar kalmaya tercih edilmiştir (İbn Hümam, h.1315: III, 184). İbadet kastıyla evlenmeyip kendisini ibadete adanmak isteyen bir takım sahabiye Hz. Peygamber, *“Allah’a yemin ederim ki, sizin en çok Allah’tan korkunuz ve müttaki olanınız benim; fakat ben oruç da tutarım, iftar da ederim; geceleri namaz da kılarım, uyurum da ve ben evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir”* (Buhari, 1992: Nikâh, 1; Müslim, 2006: Nikâh, 1; Nesai, 1992: Nikâh, 4; Darimi, 2000: Nikâh, 3; Ahmed b. Hanbel, 1992: II, 158, III, 341, 359, V, 409) demiştir.

Karı ve koca bir ailenin temelidir. Kur’an-ı Kerim evlilikte karı-koca ilişkilerinin iki esasa bağlı olduğunu söyler: Sevgi (şefkat, dostluk ve arkadaşlık) ve merhamet (anlayış, barışıklık, hoşgörü ve affedicilik). *“O’nun ayetlerinden biri de kendileriyle kaynaşmanız için size kendi nefislerinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet koymasındır”* (Rum 31/21). Bu ayet ailenin gayelerini izah ederken sık sık dile getirilmektedir. Ayet, önce eşler arasındaki birliğin kaynağına atıfta bulunur ki bu eşler arasında sevgi, şefkat, merhamet ve hoşgörü temellerine dayalı ilişkilere işaretler tamamlanır. Nikâh akdi ile bir arada yaşayan iki insanın arasındaki ilişkiyi bundan daha iyi şekilde ifade etmek mümkün değildir (Omran, 1997: 17-18; Coşkun, 2009: 29-30).

Evliliğin ilk bakışta bir kadın ile bir erkek arasında gerçekleşiyor olması, mahrem bir ilişki gibi görülmesine karşın içinde bulunulan toplumdaki gelenek ve göreneklere, örf ve adetlere göre belirli kalıplar içinde gerçekleşmesi de evliliğin toplumsal bir kurum olarak ele alınmasını zorunlu kılar. Zira toplumlar evlilik kurumunun nasıl oluşturulacağına dair bir takım kurallar ortaya çıkarmışlardır. Bu nedenle evliliğin toplumsal bir kurum olduğunun ihmali insanın toplumsal bir varlık olduğunun inkârı anlamına gelmektedir. Evlilik, ana-babalık rolleri ile bireylerin toplumsal olarak kabul edildiği bir kurumdur. Dolayısıyla evlilik bir anlamda toplumun tasvip ettiği ve desteklediği bir yaşam biçimi olduğundan bireyler hayatlarının belli bir döneminde evlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bireylerin evlilik kararlarında toplumsal norm ve değerler etkili olduğu gibi bireysel gereksinimlerin de etkili olduğu ve dahası belirleyici olduğu söylenebilir (Kirman, 2012: 630).

3.2.2. Nikâh Akdinin Tanımı

Sözlükte evlenmek ve cinsel ilişkide bulunmak (İbn Manzur, h.1372: XIII, 185; Razi, ty., 683) anlamına gelen nikâh, bir fıkıh terimi olarak, karşı cinsten iki kişinin, birlikte yaşamalarına ve karşılıklı yardımlaşmalarına imkân veren ve taraflara karşılıklı hak ve sorumluluklar yükleyen bir sözleşmedir (Erdoğan, 1998: 369; Ebu Zehra, 1950: 17-18; Cin, 1988: 40). Bu sözleşme, her şeyden önce birbirleriyle evlenmeleri dinen ve hukuken mümkün olan iki kişi arasında ve iki şahit huzurunda yapılır. Şahitlerin mevcudiyeti, bu sözleşmeye açıklık kazandırmak ve evlilik ilişkisini etrafa duyurma hedefine yöneliktir (Hazimi, 2004: 617; Atar, 2006: 113; Coşkun, 2009: 26-27). Medeni bir sözleşme olan nikâhı Hz. Peygamber (sav) tavsiye etmiş ve “*Nikâh benim sünnetimdir*” (İbn Mace, 2011: Nikâh, 1) buyurmuştur.

“Nikâh” kelimesi, mecazi olarak “akit” için de kullanılır. Onun akit için kullanımı, ya cinsel ilişkiye götüren şeri/meşru bir neden olduğu, ya da akdin anlamında da “ed-dammu=katma, ilave etme” anlamı olduğu içindir. Çünkü akit yapmak suretiyle bir taraf diğerine katılmış olmaktadır. Böylece akitleşen iki taraf, işlerini üstlenme hususunda sanki bir tek şahıs olmaktadır (Serahsi, 2008: IV, 357).

Nikâh akdiyle ilgili dini, dünyevi pek çok yararlar bulunmaktadır. Kadınların korunması, dünyevi işlerin yürütülmesi ve nafakanın sağlanması gibi hususlar nikâh akdiyle doğrudan ilgili olduğu gibi, nefsin zinadan korunması da nikâhla ilgili yararlarıdır. Yine Allah kullarının ve Peygamber’in ümmetinin çoğalması, Peygamber’in çok olan ümmeti ile iftihar etmesi, olayının gerçekleşmesi de, nikâh akdine bağlıdır (Serahsi, 2008: IV, 358). Resulullah şöyle buyurur: “*Evleniniz, çoğalınız. Çünkü ben, kıyamet günü ümmetimin çokluğuyla iftihar ederim.*” (Beyhaki, h.1408: VII, 81)

Nikâhın gayesi, “takdir edilen ömür boyunca, ölüm vaktine kadar evliliğin devam etmesidir.” Çünkü Allahu Teâlâ, bu kâinatın kıyamete kadar baki kalmasına hükmetmiştir. Çoğalma ile bu gerçekleşir. Çoğalma ise erkek ve kadınlar arasında meydana gelir. Bu da ancak aralarında cinsel ilişki ile olur. Din, bu cinsel ilişki yolunu nikâh olarak belirlemiştir (Serahsi, 2008: IV, 358; Atar, 2006: 113).

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

“*Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlilik yükümlülüklerine gücü yeterse evlensin. Çünkü evlilik gözü daha çok öne eğer ve iffeti korur. Kimin evlenmeye gücü yetmezse, oruca devam etsin. Çünkü oruç, onun için bir kalkandır*” (Buhari, 1992: Savm, 10, Nikâh, 2; Müslim, 2006: Nikâh, I; Ebu Davud, 1992: Savm, 1; Nesai, 1992: Sıyam, 43; Ahmed b. Hanbel, 1992: I, 378, 424, 425).

“*Üç şey, peygamberlerin sünnetlerindendir: Nikâh, güzel koku sürünmek ve güzel ahlak.*” (Ahmed b. Hanbel, 1992: V, 421; Tirmîzî, ty., Nikâh, 1)

“*Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir.*” (Buhari, 1992: Nikâh 1; Darimi, 2000: Nikâh 3; Müslim, 2006: Nikâh, 5; İbn Mace, 2011: Nikâh, 1; Nesai, 1992: Nikâh, 4; Ahmed b. Hanbel, 1992: III; 285)

Evlilikle ilgili dini hüküm olarak kişinin gayri meşru ilişkiye girme tehlikesi bulunması halinde evlenmesi farz olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte eşlerin birbirine karşı olan hak ve sorumluluklarını yerine getiremeyeceği ve haksızlık yapacağı kanaatinin ağır basması halinde ise mekruh görülmüştür (Nesefi, 1997: III, 136; İbn Hümam, h. 1315: II, 342). Özellikle cinsellik açısından evlilik hukukunu yerine getiremeyip eşine sıkıntı verecek kişiler için evliliğin mekruh olduğu kanaatinde olanlar olduğu gibi haram olduğu görüşünde olanlar da vardır (Mevsili, 1998: III, 102). Bunların dışında ise evlilik sünnet-i müekkede olarak kabul edilmiştir (Kasani, 2003:

III, 311; Mevsili, 1998: III, 102).

Bir evliliğin gerçek bir evlilik olabilmesi için nikâh akdinin usulüne uygun olarak yapılması gerekmektedir. İslam hukukçuları bir akdin meydana gelebilmesi için zorunlu olan unsurlar ile sıhhat ve inikad için gerekli bulunan unsurları birbirinden titizlikle ayırmış, birincisi için rükün, ikincisi için de şart tabirini kullanmışlardır. Bu unsur ve şartların eksik veya olmaması evlilik birliğinin hiç doğmamasına veya eksik doğmasına yol açar. Görüldüğü gibi İslam'ın nikâha bakışı ve İslam hukukçularının yaklaşımları, nikâhın basit bir sözleşme/akitten daha fazla bir şey olduğunu kanıtlamaktadır.

İnsanlık için ve toplum hayatında önemli ve vazgeçilmez bir kurum olan aileye, dinimizde de özel bir yer verilmiş; aile konusunda düzenleyici ilke ve hükümler getirilmiştir. Bunlardan ilki, “hukuken yeni bir ailenin, ancak sahih bir nikâh akdi ile oluşması” ilkesidir (Paçacı, 2008: 62).

Nikâh akdi için İslam hukukunda aranan şartların yerine getirildiği her akid sahih ve muteberdir. Bu şartlar arasında nikâhın bir hukukçu veya bir din adamının huzurunda kıyılması şartı yoktur. Ancak, nikâh akdinin önemi ve toplum hayatında oynadığı rol dolayısıyla oldukça erken devirlerden itibaren, onun hukuki yönünü bilen ve evliliğin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol edebilen bir meslek adamının önünde yapılmasına önem verilmiştir. Bu şekilde yapılarak Nikâh akdinin diğer akidler karşısındaki önemi de ortaya konulmuştur (Moğal, 1991: 135).

Nikâh akdine ait unsur ve şartların detaylı olarak bilinmesi nikâh akdinin tam olarak kavranabilmesi için faydalı olacaktır.

3.2.3. Nikâh Akdinin Unsurları ve Şartları

Medeni bir sözleşme olan nikâh; diğer sözleşmelerden farklı olarak önemine binaen üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir hukuki muameledir. Bu bağlamda bir nikâh akdinin geçerli olabilmesi için bazı unsurların mevcut olması gerekmektedir. Bu unsur/rükün ve şartlardan herhangi birinin bulunmaması veya eksik kalması nikâh akdinin hiç yapılmadığı veya eksik olduğu sonucunu doğurur. Nikâh akdi için son derece önemli olan bu şartlar genel hatlarıyla açıklanacaktır.

3.2.3.1. Unsurları

Nikâh akdinin unsurlarından maksat bu akdi oluşturan temel öğelerdir. Bu öğeler evlenecek olan ve belli bir olgunluğa ulaşmış karşı cins iki kişinin varlığı ile bu iki kişinin nikâh akdini meydana getirecek irade beyanlarıdır. Normal bir akitte bu iki unsura ilave olarak akdin mahalli de akdin rükünleri arasında sayılmasına rağmen İslam hukukçularının çoğunluğuna göre nikâh akdinde ayrıca akdin mahallini aramaya gerek yoktur. Nikâh akdi için mahal aranacak ise o da ömür boyu hayat ortaklığı şeklindeki evlilik birliğinin oluşması olarak ifade edilebilir (Kasani, 1982: II, 229; Aydın, 1985: 15; Kahveci 2005: 50; Atar, 2006: 114; Coşkun, 2009: 29).

3.2.3.1.(1). Taraflar

Evlenme akdinin en önemli unsurunu taraflar yani evlenecek kişiler oluşturmaktadır. Geçerli bir nikâhın oluşabilmesi için her şeyden önce bu akdin iki tarafının olması gerekmektedir (Kasani, 1982: II, 229; İbn Manzur, 1994: XIII, 185; Aydın, 1985: 15; Kahveci 2005: 50; Aydın, 2011: II, 204). Taraflardan maksat burada

evlenecek olan erkek ve kadındır. Evlenebilme ehliyetine sahip olan ve evlenmelerinde dini-hukuki herhangi bir engel olmayan-bulunmayan her erkek ve kadın evlilikte taraf olabilir (Kasani, 1982: II, 229; Ceziri, 1969: IV, 14; Aydın, 1985: 15; Kahveci, 2005: 50; Yaman, 1998: 44). Evlenme ehliyeti, başkalarının izin ve onayına ihtiyaç olmadan evlenebilme selahiyeti olarak ifade edilir. Bunun için akıl ve ruh sağlığı yanında baliğ olma şartı aranır. Küçükler, bunaklar gibi bu iki şarta sahip olmayanlar, hukuk nazarında eda ehliyeti açısından eksik sayıldıklarından kendi başlarına evlenemezler, ancak velileri tarafından evlendirilirler (Karaman, 2011: 89-90; Yaman, 2012: 178; Coşkun, 2009: 29).

3.2.3.1.(2). İrade Beyanı

Bir nikâhın meydana gelebilmesi için evlenecek olan şahısların iradelerini karşılıklı ve birbirlerine uygun bir şekilde beyan etmeleri gerekmektedir. Nikâhın rûknü olan ‘icap ve kabul’ ün, aynı mecliste, en az iki şahidin huzurunda kesin bir üslup ve sarîh bir sözle yapılması, şahitlerin bu sözü net bir şekilde duymaları şarttır (Karagöz, 2005: 24). Bu beyan sözlü olabildiği gibi yazılı da olabilir (Bilmen, 1967: II, 60-61; Karaman, 2011: 89-90; Yaman, 1998: 49; Atar, 2006: 114). Tarafların irade beyanlarını yanlış anlaşılma mahal vermeyecek tarzda belirtmeleri İslam hukukçularının da üzerinde önemle durdukları noktalardandır.

Tarafların irade beyanlarında dikkat edilmesi gereken asıl unsur ortaya konan iradenin nikâh akdinin ruhuna uygun ve temel özelliklerini içerir bir şekilde ömür boyu evliliği ifade edecek nitelik taşımasıdır (Kasani, 1982: II, 229; Zuhayli, III, 29; Hallaf, 1990: 22; Aydın, 1985: 15; Kahveci, 2014, 105; Karaman, 2011: 89-90). Buna göre ömür boyu birlikteliği hedeflemeyen bir nikâh akdinin sahîh olmayıp batıl olacağı açıktır. Çünkü İslam hukukunda kabul edilen temel ilkeye göre bir nikâh akdinde taraflardan birinin veya her ikisinin sınırlı bir süre için evli kalma düşüncesiyle yapılacak nikâh akdi batıl kabul edilmiştir.

3.2.3.2. Kuruluş Şartları

Bir nikâh akdinin geçerli olabilmesi için yukarıda açıkladığımız unsurların yanında bir takım şartlar daha aranmıştır ki bu şartlara İslam hukukunda kuruluş (in’ikad) şartları denir. Bu şartlardan herhangi biri de eksik olursa nikâh akdi batıl-geçersiz olur (Aydın, 2011: II, 204; Atar, 2006: 114).

3.2.3.2.(1). Ehliyet

İslam hukukuna göre temyiz gücüne sahip olan kimse, eda ehliyetine ve akit yapabilme yetkisine sahiptir. Eda ehliyeti kişinin hukuken muteber olacak şekilde tasarrufla bulunabilmeye elverişli olması anlamına gelir (Şaban, 2001: 296). Nikâh akdi yapacak olan tarafların da tam eda ehliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Daha öncede belirttiğimiz gibi evlenme ehliyeti başkalarının izin ve onayına ihtiyaç olmadan evlenebilme ehliyeti demektir. Bunun için akıl ve ruh sağlığı yanında baliğ olma şartı aranır (Ebu Zehra, 1957: 40; Zuhayli, 2006: III, 32, Hallaf, 1990: 24; Şaban, 1978: 100; Atar, 2006: 114).

3.2.3.2.(2). Meclis Birliği

Diğer hukuki muamelelerin geçerliliğinde olduğu gibi nikâh akdinde önemli hususlardan biri de meclis birliğidir. Bir nikâh akdi gerçekleştirilirken taraflar arasında meydana gelen irade beyanı olan icap ve kabulün aynı mecliste ve aynı zamanda birbirlerine uygun şekilde gerçekleşmiş olması gerekmektedir. İrade beyanının aynı toplantıda ortaya konmasına “meclis birliği” denilmektedir (Kasani, 1982: II, 233; Şaban, 1978, 101; Aydın, 2011: II, 205; Karagöz, 2005: 24; Atar, 2006: 114).

3.2.3.2.(3). Evlenme Engelinin Olmaması

Bir nikâh akdinin meydana gelmesi için yukarıda belirttiğimiz şartlar yetmemekte, bunların yanında kişilerin evlenmelerine mani olacak bir engelinde olmaması gerekmektedir (Kasani, 2003: III, 405; Nesefi, 1997: 162-163; Aydın, 1985: 18-19; Aydın, 2005: II, 205; Akgündüz, 2012: II, 248). Kişilerin kimlerle evlenemeyeceği Kur'an ve Sünnet tarafından ayrıntılı olarak açıklanmıştır:

“Geçmişte olanlar bir yana, babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin; çünkü bu bir hayâsızlıktır, iğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur. Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla (nikâhlanıp da) henüz birleşmemişseniz kızlarını almanızda size bir mahzur yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Nisa 4/22-24)

“Allah'a eş koşan kadınlarla onlar imana gelinceye kadar evlenmeyin...” (Bakara 2/221)

Bu ayetlerden yola çıkarak arada kan veya süt bağı/haramlığı veya sıhrî hısımlık gibi devamlı ya da başkasıyla evli olma, din farkı, üç kere boşama gibi geçici bir evlenme engelinin olması durumunda taraflar sürekli veya bu engeller ortadan kalkıncaya kadar birbirleriyle evlenemezler (Kasani, 2003: III, 408; Aydın, 1985: 18-19; Atar, 2006: 114-115; Akgündüz, 2012: II, 249).

3.2.3.2.(4). Evliliğin Şartsız Olması

Evliliğin şartsız olmasından maksat “falanın razı olması şartıyla seninle evleniyorum” gibi ta'liki veya “falan razı olmazsa evliliğimiz sona ersin” gibi infisahi bir şarta bağlanmaması gerekir (Köse, 2012: 452). Bununla beraber nikâh akdinin sağladığı meşru haklar konusunda yapılan şartlarda nikâh akdine olumsuz etki yapar. Örneğin birbirlerinin cinselliklerinden faydalanmama gibi yapılan şarta bağlı bir nikâh akdi hukukçuların çoğunluğuna göre batıl kabul edilmiştir (Kahveci, 2014: 53). Bu şartlarla gerçekleşen evlilikler geçerli olarak yapılmış sayılmazlar. Bundan dolayı İslam hukukuna göre geçici evlenme olan mut'a nikahı haram olarak kabul edilmiştir.

3.2.3.3. Geçerlilik (Sıhhat) Şartları

Nikâh akdinin geçerlilik şartları, bu akdin sahih olarak doğması ve hukuken hüküm ifade edebilmesi için aranan şartlardır. Hukuk düzeni tarafında geçerli kabul edilecek bir nikâh akdi için bu şartların varlığı son derece önemlidir. Bu şartlardan birinin eksik olmasıyla akit ya fasit ya ha hiçbir hüküm ifade etmeyecek şekilde batıl

olur.

3.2.3.3.(1). Şahitler

Nikâh akdinin şahitler huzurunda gerçekleştirilmesi nikâhın sıhhat şartlarının ilki ve en önemlisidir. Hz. Peygamber'in, *"İki şahit olmadan nikâh caiz olmaz"* (Buhari, 1992: Şehadet, 8) hadisi evlilikteki en önemli şartı göstermektedir (Kasani, 2003: III, 394). Şahitlerin akıllı, bülüğa ermiş, hür ve Müslüman olmaları ve tarafların icab ve kabullerini birlikte işitmeleri şarttır (Kasani, 2003: II, 229-233; Mevsili, 1998: III, 83-84; Şaban, 1978: 113; Ceziri, 1984: IV, 12-22; Bilmen, 1967: II, 27-32; Aydın, 1985: 20; Karaman, 2011: 92; Atar, 2006: 116; Coşkun, 2009: 37).

Hadis ve fıkıh kaynaklarında, nikâhın ilanı hususunda hassasiyetle durulmuştur. Nikâh akdinin şahitler huzurunda gerçekleşmiş olması akdin aleniyeti için yeterli görülmüştür. Evlenen iki kişiden başka şahitlerin bulunması akdi gizli olmaktan çıkarır, eğlence eşliğinde kutlama ise şahitlere ilave tedbirdir (Ceziri, 1984: V, 48-49; Köse, 2012: 455; Aydın, 1985: 20; Cin, 1988: 136-137; Coşkun, 2009: 37).

3.2.3.3.(2). Evlenme Engelinin Olmaması

Daha önce de belirtildiği gibi bir nikâh akdinin sahih olarak gerçekleşebilmesi için evlenecek olan erkek ile kadın arasında ne geçici ne de sürekli evlenme engellerinden herhangi birinin bulunmaması gerekir. Evlenme engelleri ortadan kalkmadan yapılan nikâh akdi batıl olup hiçbir hüküm ifade etmez.

Aralarında evlenme engeli bulunmasına rağmen hataen nikâhlanmış kişilerin bunu fark ettikleri anda derhal ayrılmaları gerekir. Evliliklerine devam edemezler. Bu evlilik batıl olduğu için birlikte oldukları sürece veya devamında eşlere her hangi bir hukuki sorumluluk yüklenmez. Dinen günahkâr olduklarından tevbe etmeleri gerekir.

3.2.3.3.(3). İkrahin Olmaması

İkra, tehdit ettiği şeyi yapmaya muktedir bir şahsın, bir başka kişiyi korkutmak suretiyle, kendi haline bırakıldığında yapmaya rıza göstermeyeceği ve tercih etmeyeceği bir fiili işlemeye ya da bir sözü söylemeye sevk etmesidir (Aydın, 1985: 20; Köse, 2012: 457; Akgündüz, 2012: II, 250-251).

Hanefi mezhebi dışındaki İslam hukukçuları, ikrah ve cebir altında zorla yapılan nikâh akdinin geçerli olmayacağını söylemişlerdir (Aydın, 1985: 20; Yaman, 1998: 51).

Evlilik herhangi bir akit olmanın ötesinde anlamlar taşıdığı, hayat boyu huzurlu bir birliktelik arzu edildiği için taraflar kendi rıza ve seçimleriyle karar vermelidirler. Hz Aişe'nin bildirdiği şu haberde bunun önemini vurgulamaktadır:

"Ensar'dan Hızam kızı Hansa, Hz. Aişe'ye gelip, "babam aile şerefini artırmak için beni kardeşinin oğlu ile evlendirdi. Oysa ben bu evliliği istemiyorum" dedi. Hz. Aişe ona Allah Resulu gelinceye kadar beklemesini söyledi. Nebi (sav) gelince Hz. Aişe kendisine durumu anlattı. O da kızın babasını çağırdı ve onun yanında kadına tercih hakkı verdi. Bunun üzerine kadın, "Ya Resulullah! Ben babamın akdettiği nikâhı kabul ettim. Fakat böyle davranmakla kadınlara, babalarının evlilikte böyle bir yetkilerinin bulunmadığını bildirmek istedim" dedi." (Buhari, 1992: Nikâh, 42; Ebu Davud, 1992: Nikâh, 25; Tirmizi, 1992: Nikâh, 18; Nesai, 1992: Nikâh, 32; Ahmed b. Hanbel, 1992: VI, 328).

Nitekim bir Osmanlı dönemi uygulaması olan Aile Hukuku Kararnamesi de

“*ikrah ile vuku bulan nikâh fasittir.*” (Hak 69/57) hükmünü koyarak evlilikte rıza ve ihtiyarın bulunmasını bir sıhhat şartı olarak tanımıştır.

3.2.3.3.(4). Evlenmenin Gizlenmemesi

Nikâh akdinde şahitlerin bulunması ve gerçekleştirilen nikâhın ilan edilmesi, tarafları zina şüphesinden kurtarmak için önemli bir husustur. Peygamber efendimiz bu hususla ilgili; “*Nikâhı ilan edin, onu mescidlerde yapın, üzerine def vurun*” (Tirmizi, ty., Nikâh, 6) buyurarak, nikâhın herkesin huzurunda yapılması gerektiğinin altını çizmiştir. Şahitlerin huzurunda gerçekleştirilip, ilan edilmeyen nikâhlar, iyi niyete binaen, İslam hukukçularının çoğunluğuna göre geçerli kabul edilmiştir. Ancak Malikilere göre, şahitlerle anlaşarak yapılan evlenmenin gizlenmesi ve etrafa duyurulmaması sıhhat şartlarına aykırıdır ve dolayısıyla böyle bir nikâh geçersizdir. İmam Malik’e göre, nikâh akdi sırasında şahitlerin bulunması şart olmayıp, fiili evlilikten/birleşmeden önce nikâhın ilan edilmesi şarttır. İki şahit huzurunda taraflar nikâh akdi yapmış olsalar dahi, bu yapılan akit ilan edilmemiş veyahut şahitlerden gizli tutulması istenmiş ise bu nikâh sahih nikâh değildir (Kahveci, 2007: 55)

3.2.3.4. Yürürlük (Nefaz) Şartları

Akitler yapıldıktan sonra geçerlilik kazanmaları için bir takım şartlar gerekmektedir. İslam hukukunda bu şartlara nefaz/yürürlük şartları denir. Nikâh akdinin nefaz şartı ise, tarafların veya velilerin rızalarının alınmasının gerekli olduğu durumlarda bu rızanın alınmış olmasıdır. Bu şarta riayetsizlikte tarafların veya velilerin icazetine kadar nikâh akdi askıda yani mevkuftur. Taraflar tam ehliyetli değilse, bizzat akdettikleri nikâhlar velilerinin, tam ehliyetli iseler velilerinin akdettikleri nikâhlar tarafından icazetine kadar mevkuftur (Şaban, 1978: 127; Aydın, 1985: 21; Karaman, 2011: 92; Atar, 2006: 116; Coşkun, 2009: 40).

İslam hukukuna göre nefaz şartlarını taşımayan bir nikâh akdi henüz tamam olmuş sayılmaz. Bu şartlar gerçekleştiği zaman nikâh sahih bir nikâh halini alır ve sonuçlarını doğurmaya hazır hale gelmiştir.

3.2.3.5. Bağlayıcılık (Lüzum) Şartları

Nikâh akdi esas itibarıyla lazım akitlerdendir; taraflardan birinin onu feshetme hakkı yoktur. Boşanmanın bir fesih olmadığı, farklı bir hukuki işlem olduğu unutulmamalıdır. Fakat bazı durumlarda nikâh akdinin bağlayıcı olmadığı taraflardan birinin bunu feshedebileceği kabul edilmektedir (Aydın, 1985: 21; Karaman, 2011: 93; Atar, 2006: 116; Coşkun, 2009: 41).

Hanefilere göre akıl sağlığı yerinde ve buluş çağına ermiş bir kadın velisinin iznini almadan dengi olmayan bir erkekle evlenmişse kadının velisi denkliğin yokluğunu ileri sürerek akdi feshedebilir (Aydın, 1985: 21; Yaman, 1998: 53).

Yine Hanefilere göre yukarıdaki meselede erkek kadının dengi olur ama mehir, emsal mehirin altında olursa veli, mehirin emsalden az olduğunu ileri sürerek akdi feshedebilir (Yaman, 1998: 53).

Kadın nikâhtan sonra kocasında evliliğin yürümesine engel bir bedeni eksiklik bulur da buna razı olmazsa akdi feshedebilir (Yaman, 1998: 53).

3.2.3.6. Şartlara Uymamanın Sonucu

Bu unsur ve şartlardan birisine riayet edilmemesi veya eksik olması durumunda ihmal ya da ihlal edilen unsur ve şarta göre evliliğin ya tamamen veya bazı yönleriyle geçersiz olması söz konusudur (Aydın, 2011: II, 209; Atar, 2006: 116).

Unsurları, kuruluş (in'ikad) ve geçerlilik (sıhhat) şartları tamam olan evlilik hukuken geçerli yani sahih bir evliliktir. Böyle bir evlilik karı-koca ilişkisinin helal olması, mehir, nafaka, evlilikten doğan sıhrî hısımlık ve mahremiyet, nesep ve karşılıklı mirasçılık gibi evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (Aydın, 2011: II, 210).

Unsurları ve in'ikad şartları tamam olup, sıhhat şartlarından eksiklik olan evlilik fasid evliliktir ve bu tür evliliklerde tarafların derhal ayrılmalari gerekmektedir. Fasid evlilik kendi başına herhangi bir sonuç doğurmaz (Aydın, 2011: II, 210).

3.2.3.7. Evlenme Ehliyeti

Ehliyet, bir kişinin bir şeye elverişliliğini ifade eder (Köse, 2012: 458). Geçerli bir evlilik yapabilmek için hukuken sahip olunması gereken yeterliliğe evlenme ehliyeti denir. Bütün hukuki işlemlerde olduğu gibi evlilik sözleşmesini başka birinin iznine gerek olmadan yapabilmek için tam ehliyetli olmak (Aydın, 1985: 22; Aydın, 2011: II, 210), bir başka ifadeyle akıl, buluş ve hürriyet şartlarının bir kimsede toplanmış olması gerekmektedir (Zeydan, 1982: 123-124; Aydın, 1985: 22).

Hanefiler'e göre, tam ehliyet için gerekli olan iki vasıftan birisi eksik olursa eksikliğin türüne göre kişi ya tam ehliyetsiz veya eksik ehliyetli olur. Kişide temyiz gücü henüz gelişmemiş bulunur veya akıl hastalığı gibi bir sebep hiç bulunmazsa bu kişiler tam ehliyetsizdir. Bunlar da gayri mümeyyiz küçüklerle akıl hastalarıdır. Temyiz gücü gelişmiş bulunan ancak ergenlik çağına gelmemiş olanlar yani mümeyyiz küçükler ile temyiz gücü tam olarak gelişmemiş bulunan akıl zayıfları ve ma'tuhtarlar eksik ehliyetli sayılırlar. Eksik ehliyetlilerle ehliyetsizler arasında evlenme sözleşmesini yapma bakımından şu fark vardır ki ehliyetsizler hiçbir şekilde böyle bir sözleşmeyi bizzat yapamazlarsa da eksik ehliyetliler ya velilerinin önceden izin veya yapılmış bir evliliğe sonradan icazet vermesi suretiyle evlenebilirler (Aydın, 2011: II, 211).

3.2.3.9. Denklik

Evlenecek çiftin birbirine layık, uygun ve denk olması hemen hemen bütün toplumlarda aranan, gerekli görünen bir husustur. İslam hukukunda kefeat terimiyle ifade edilen denklik ile eşler arasında dini, iktisadi ve sosyal bakımdan bir denkliğin olması kastedilir. Esas itibariyle denklik kadında değil erkekte, yani erkeğin kadına denk olmasında aranır. Gerçekten de denklik, hem bizzat evlenecekler için kaynaşmayı ve ülfeti daha çabuk temin edecek, üstelik bunu sürekli kılacak unsurdur (Nesefi, 1997: III, 228; Aydın, 1985: 27; Karaman, 2011: 79; Akgündüz, 2012: II, 252-253).

Aileyi ayakta tutan temel direk olan evliliğin hem saadet kaynağı olması hem de uzun yıllar sürdürülebilmesi için, eşler arasında bir uyum olması gerekir ki buna denklik manasında "küfüv" denilmektedir. Küfüv yalnızca mal ve nesepte değil, fikir ve ahlakın terbiyesinde de aranmalıdır. Evlilikte küfüv aramak, kadının mevkiini, menfaat ve haysiyetini muhafaza etmenin yanı sıra güzel duygu ve davranışların çocuklara da aktarılmasını sağlar. Karı-koca arasında bir his ve fikir birlikteliği olmazsa aralarındaki muhabbet sönerek geçimsizlik başlar (Kaya, 2012: 479; Karaman, 2011: 79).

3.2.3.10. Evlenme Engelleri

Evlenme engelleri devamlı ve geçici olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Devamlı evlenme engelleri ömür boyu süren, şahıslarda ayrılması mümkün olmayan manilerdir. Geçici evlenme engelleri ise ortadan kalkması mümkün olan ilişki ve durumlara bağlı olup, bunların ortadan kalkması ile engelde yok olmaktadır (Aydın, 1985: 28; Karaman, 2011: II; 85).

3.2.3.10.(1). Devamlı Evlenme Engelleri

Devamlılık arz eden, yani tarafların birbirleriyle evlenmesine ebedi olarak engel olan sebeplerdir. Burada kastedilen, kan hısımlığı, evlenmeden doğan hısımlık ve süten doğan ilişkidir.

a) *Kan Hısımlığı*: Kan hısımlığı sebebiyle evlenilmesi yasak olan akrabalar dört gruptur: Usul, fûru, ana babanın fûruu, dede ve ninenin sadece çocukları (Ebu Zehra, 1957: 63-63; Zuhayli, 2006: II, 61-62; Hallaf, 1990: 45; Aydın, 1985: 28; Karaman, 2011: 85).

b) *Sıhrî Hısımlık*: Evlenmeden doğan hısımlık sebebiyle haram olanları da dört gruba ayırabiliriz; Usulün eşleri, fûrun eşleri, eşin usulü, eşin fûru (Aydın, 1985: 28; Karaman, 2011: 85).

c) *Süt Hısımlığı*: Çocuğun annesi dışında ona süt veren kadın ve akrabaları arasında meydana gelen hısımlıktır. Bu hısımlık miras hakkı doğurmasa da kan ve sıhrî hısımlık gibi bir evlenme engelidir (Aydın, 1985: 28; Karaman, 2011: 85).

3.2.3.10.(2). Geçici Evlenme Engelleri

Ortadan kalkması mümkün olan dolayısıyla devamlı evlilik engeli oluşturmeyen durumlardır.

a) *Başkasının Eşi Olma*: Evli olan veya boşanmış veya kocası ölmüş olup henüz iddet beklemekte olan kadınlarla evlenmek yasaktır (Aydın, 2011: II, 216; Karaman, 2011: 88).

b) *İki Akraba ile Birden Evlenme*: Bir erkek iki yakın akraba ile aynı anda evli olamaz (Aydın, 2011: II, 216). Birisini erkek kabul ettiğimizde diğeri ona haram olan iki kadını bir nikâh altında birleştirmek yasaktır; iki kız kardeş veya teyze ile yeğeni bir nikâh altında birleştirmek gibi (Aydın, 1985, 29; Karaman, 2011: 88).

c) *Üç Kere Boşama*: Bakara Suresi'nin 227. Ayetinde “*Boşanma iki keredir; sonra ya iyilikle tutmak veya güzel bir biçimde bırakmak gerekir.*” buyrulmaktadır. Bu ayet-i kerimeye göre bir erkek üç boşama ile boşadığı eşi ile tekrar evlenemez.

d) *Din Farkı*: Müslüman bir erkeğin müşrik bir kadınla, Müslüman bir kadının gayr-i Müslim bir erkekle evlenmesi yasaktır. Yalnız Müslüman bir erkek ehl-i kitap (Yahudi-Hristiyan) bir kadınla evlenebilir (Aydın, 1985: 29).

3.2.4. Nikâh Akdinin Sonuçları

İslam dini hayatın bütün alanlarında olduğu gibi aile kurumunda da başıboşluğu kabul etmez. Bu sebeple sosyal kurum olması itibarıyla aile içerisinde bir düzen olması gerekir ki aile sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilsin. Bundan dolayı şartlarına uygun olarak kurulmuş olan nikâh akdi artık sonuçlarını doğurmaya, taraflara bazı haklar ve sorumluluklar yüklemeye başlar.

İslam'ın aileyi toplumun en temel sosyal unsuru olarak gördüğü ve eşlerin aileyi geliştirmek gibi büyük bir sorumluluklarının bulunduğunu daima vurgulana gelmiştir. İslam hukuku aile ilişkilerini, aile bireylerinin huzur ve refahını gerçekleştirmeye yönelik olarak düzenler (Omran, 1997: 1; Akgündüz, 2012: II, 257).

Diğer hukuki muamelelerde olduğu gibi karşılıklı özgür irade beyanlarıyla gerçekleştirilen sosyal dokunun önemli unsuru olarak kabul edebileceğimiz nikah akdi de taraflarına bazı haklar sağladığı gibi bir takım sorumluluklar da yüklemektedir. Bu sorumluluklar taraflarca özenle yerine getirilmedikçe arzulanan gaye de gerçekleşemez. Bunun için tarafların sorumluluklarını iyi bilmeleri ve bu bilginin sağlayacağı bilinçle hareket etmeleri önemlidir.

Nikâh akdi pek çok sonuçlar doğurmasına rağmen biz nikâh akdinin doğurduğu sonuçları kişilere yüklediği sorumluluklar ve sağladığı haklar açısından şahsi sonuçlar ve mali sonuçlar başlıkları altında incelemeye çalışacağız.

3.2.4.1. Nikâh Akdinin Şahsi Sonuçları

Tarafların hür iradeleriyle oluşturdukları her türlü hukuki muamele lehlerine bir takım haklar doğurduğu gibi aleyhlerine de bazı sorumluluklar doğurur. Bu bağlamda nikâh akdi de akdin tarafları için bir takım sonuçlar doğurmaktadır. Nikâh akdinin şahsi sonuçlarının varlığını Kur'an-ı Kerim'deki; “...*Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır; ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler...*” (Bakara 2/228) ayeti açıkça beyan etmektedir. Bu ayette geçen haklar ifadesi geniş anlamda değerlendirildiğinde içerisinde esas itibariyle sorumlulukları barındırdığı anlaşılabacaktır. Zira evlilik birliği içinde erkeklere kadınlara göre daha fazla hak tanınmayıp daha fazla sorumluluk yüklendiği açıktır. Bu durum ise ayeti nikah akdinin taraflara belirli sorumluluklar yüklediği şeklinde algılamak daha doğru olur kanaatindeyiz.

Ailenin temeli olan karı-koca birbirlerini tamamlayan bir can gibidir. Sağlık-hastalık, fakirlik-zenginlik, saadet-sıkıntı zamanlarında birbirlerine destek olmalı, birbirlerine güvenmelidirler. Karı-koca, küçük büyük her konuda bu esaslara dikkat ederlerse hayattaki pek çok zorluğu kolaylıkla aşacaklardır. Eşler, evlendikleri zaman nasıl birbirlerinin kusurlarına bakmamışsa aynı şekilde evlendikten sonra da birbirlerinin kusurlarına bakmamalı ve birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmeleridirler (Kaya, 2012: 485).

3.2.4.1.(1). Evlenen Erkeğin Hak ve Sorumlulukları

Bir nikah akdinde tarafların birbirlerine evet demesiyle başlayan evlilik kurumu, toplumun en önemli kurumu ve yapı taşıdır. Aile nasılsa toplum da aynı özellikleri gösterir. Bu kadar ehemmiyeti olan müessesede dengeli bir hayat sürmek için karı-kocanın haklarını ve sorumluluklarını idrak etmesi ve yerine getirmesi gerekmektedir.

İslam dininde aile, korunması gereken kutsalların başında gelmektedir. Bu sebeple aile başboş bırakılmamış bireylerini koruyacak biri aile reisi olarak en başta sorumlu tutulmuştur. Bu sorumlu kimse sözünü dinletecek güç ve kuvvette olmalı ki aile içerisindeki düzeni meşru bir şekilde muhafaza edebilsin. Evlilik birliğinin reisi olarak Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde buyurmaktadır: “*Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından dolayı ve erkeklerin, mallarından sarf etmelerinden dolayı erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur...*” (Nisa 4/34). Ayetten de anlaşılabacağı üzere kadınların ve erkeklerin yaradılışları itibariyle birbirlerine eşit

olmayıp erkeğin kadına oranla, bedence, cesaret ve sabırca, dirayet ve şecaatçe, bir nebze üstün meziyetleri söz konusudur. Ancak bu durum kocaya keyfi ve kötü muamele hakkı vermeyip aksine aile birliğinin devamı için büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Öncelikle aile reisi, âdete bir devlet başkanı gibi adil olmak, bütün aile bireylerine adaletli davranmak zorundadır. Bu reislik bir tahakküm değil, bir himaye ve düzeni koruma vasıtasıdır (Karaman, 2009: 101; Derveze, 1998: V, 92).

Evlilik içinde kocanın en önemli görevi eşine iyi muamele etmek, cinsellikten adalete kadar kocalık görevlerini yerine getirmek, eşiyle beraber yaşamaktır (Yaman, 1998: 61; Akgündüz, 2012: II, 257)

Nikâh akdi ile evliliklerini başlatan eşlerin müşterek hayatlarını sürdürecekleri bir ikametgâhları olmalıdır. Eşlerin oturacak oldukları evi/meskeni seçme hakkı kocaya tanınmıştır. Ancak koca da bu hakkı kullanırken yani evi seçerken aile bireylerinin sağlık ve medeni ihtiyaçlarını dikkate almalı, ayrıca eşinin de fikrini alarak bu seçimi yapmalıdır (Kahveci, 2014: 62; Örbay, 1995: 29).

Normal şartlarda dışarıya karşı aile müessesesini temsil hakkı kocaya tanınmıştır (Kahveci, 2014: 62). Bir düzen açısından bu şekilde bir yetki verilmesi doğru olmakla birlikte diğer haklarında olduğu gibi koca bu hakkını kullanırken bencil davranmamalı, gerekli olan bazı durumlarda bu hakkını karısının kullanmasına müsaade etmelidir.

Bir nikâh akdinin oluşmasındaki temel amaçlardan biri de muhakkak ki eşlerin birbirlerinden cinsel yönden istifade etmeleridir. Nikâh, hayız ve nifas hali gibi dinin yasakladığı durumlar hariç cinsel faydalanmanın hukuki zemini hazırlamaktadır. Ve bu zemini hazırlanmış cinsel istifadeyi isteme hakkı da kocaya tanınan haklar arasındadır

Aile reisi olan erkeğin en önemli vazifelerinden biri de aile ve çocuklarının geçimini helalinden kazanarak temin etmektir. İslam dini iç işlerini kadına, dış işlerini de erkeğe yükleyerek görev taksimi yapmış, evin ve ailenin her türlü ihtiyaçlarının teminini aile reisi olan erkeğin üzerine farz kılmıştır. Aile reisi erkek, meşru yollardan ticaretini yaparak kazanmalı, aile bireylerine helalinden yedirip içirip giydirmelidir.

Erkek, eşinin ihtiyacı olan sevgiyi ona vermekte cömert olmalıdır. Eşine karşı sevgi ve sadakatini korumalı, eşi herkesten çok sevildiğini hissetmelidir. Evde hanımıyla şakalaşmak, eğlenmek ve eşini eğlendirmek kocanın görevlerindendir.

Kadının gerek kendisine karşı gerekse yaptığı işlere karşı kötümser gözle bakmak, kadın için moral bozucu ve onur kırıcı bir durumdur. Kadın daim eşi tarafından beğenilmek ve takdir edilmek ister. Kendi değerinin eşi tarafından kabul edilmesine ihtiyaç duyar. Bunun içinde erkeğin gerekli nezaketi göstermesi, şaka dahi olsa kadını kötülememesi ve lüzumsuz tenkitlerde bulunmaması gerekir. Kadının aile hayatındaki hizmet ve iyiliğini, gayret ve emeğini hatırlayarak kendisini eve yaptığı işi takdir etmeli ona değer verdiğini hissettirmelidir. Erkek eşine teşekkür etmeyi de unutmamalıdır.

Erkek, eşine karşı kötü şüpheler, güvensizlik kin ve haset duyguları beslememelidir. Erkek eşi hakkında söylenen sözlere aslını araştırmadan hemen inanıp hüküm vermekten sakınmalıdır.

Aile arasında huzursuzluğu ve kavgayı önleyecek en iyi çare, sabırdır. Erkek, eşinin bazı hatalı davranış ve sözlerine karşı hemen öfkelenmemeli sinirlenip bağırmasıdır. Unutulmamalıdır ki hiddete şiddetle mukabele baruta ateşle muamele gibidir.

Koca, eşinin anne ve babasının ve yakın akrabalarının yanına gitmesine müsaade edip fırsat vermeli, anne-babasının da onu ziyaretini hoş karşılamalıdır. Erkek bazı müsait zamanlarda eşini seyahat ettirip gezdirmekten de geri kalmamalıdır.

Erkek, çocukların bakımı, terbiye ve kontrolü hususunda karısına yardımcı

olmalıdır. Çocuklarına karşı lüzumsuz sertlik ve kabalık göstermemeli, çocukları arasında bir ayırım yapmadan hepsine karşı aynı şefkat ve adaletle davranmalıdır. Her ne kadar çocuk terbiyesinde annenin önemi büyük ise de babanın da çocuklarını terbiye etmede önemli görevleri vardır. Bilhassa çocuğun annesine hürmet ve itaatini, tahsilde ve sanatta devamını, büyüklerine karşı hürmet ve saygısını baba öğretmeli, örnek olmalıdır.

Bir erkeğin ev işlerinde hanımına yardımcı olması aile içerisindeki sevgi ve muhabbetin artmasına, evlilik bağlarının kuvvetlenmesine yardımcı olur.

Erkek, evlilik birliğinin korunmasına ve devam etmesine gayret etmeli, bir takım sorunlarla karşılaştığı zaman hemen boşanmaya kalkışmamalı, boşama lafzını ağzına almayıp eşinin de almasına izin vermemelidir.

3.2.4.1.(2). Evlenen Kadının Hak ve Sorumlulukları

Aile içindeki mutluluğun sebepleri araştırıldığında bunun en büyük sebebinin eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarını hakkıyla yerine getirmeleri ile olduğu görülür (Kaya, 2012: 489). Yukarıda zikredildiği üzere erkeğin eşine karşı bir takım görevleri olduğu gibi kadının da kocasına karşı bir takım hak ve sorumlulukları vardır.

Kadın, mehirini almışsa artık eşinin belirlediği eve yerleşir ve ona tabi olur. Günlük hayatın içinde ve dinin izin verdiği durumlarda eşinin izni gerekmeden evin dışına çıkabilir, bunun dışındaki hallerde ancak eşinin izniyle çıkabilir (Yaman, 1998: 61; Akgündüz, 2012: II, 257).

Kadınların eşlerinden iyi muamele görme haklarının olduğunu ayet ve sünnetlerde de dikkat çekilmiştir:

“...kadınlarınızla iyi geçinin...” (Nisa, 4/9)

“Sizin en hayırlınız ailesine-eşine karşı en hayırlı olanınızdır...” (Ebu Davud, 1992: Sünnet, 14).

Kadının görevleri hususunda da Peygamber Efendimiz şu şekilde buyurmaktadır; “Kadınların en hayırlısı, kendisine baktığın zaman seni sevindiren, bir şey istediğin zaman sana itaat eden ve senin yokluğunda, iffetini ve senin malını koruyan kadındır” (Ebu Davud, 1992: Zekât, 32).

– Kadının Eşini Seçme Hakkı:

Aile küçük bir devlet, devlet ise büyük bir ailedir. Bu önemli kurumun temel taşlarını Hz. Adem ve Hz. Havva'dan beri kadın ve erkek oluşturmaktadır. Hz. Peygamber bir hadisinde “Kadınlar erkeklerin şakikidirler” (Ebu Davud, 1992: Taharet, 95; Tirmizi, ty., Taharet, 82; Darimi, 2000: Vudu, 76; Ahmed b. Hanbel, 1992: VI, 256, 377) buyurmuştur. Yani bir bütünün eşit iki yarısı gibi benzeri ve bütünleyicisidirler. Ancak bir arada huzurlu bir aile yuvası teşkil edebilirler (Martı, 1999: 45). Nitekim Ebu Necih'ten Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. “Karısı olmayan erkek fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun. Kocasız olmayan kadında fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun” (Taberani, 1983: 305; Heysemi, 1994: IV, 464).

Bir yuvanın kuruluşuna karar vermede ve devamını sağlamada, erkek ve kadına farklı, fakat eşit ağırlıklı görevler düşmektedir. Her zaman olduğu gibi nikâh kadar önemli bir kararı da vermede kadının asla zorlanmayacağını belirten Hz. Peygamber, İslam'ın kadının düşüncesine gösterdiği saygıyı şöyle dile getirmiştir: İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre; teyzesinin kızı, Osman b. Maz'un'la evlenmişti. İbn Ömer diyor ki: Kızının annesi Hz. Nebi'ye gelerek, ‘Allah var kızım bu işten hiç memnun değil’

dedi. Hz. Peygamber Osman’a kızdan ayrılmasını emretti, O’da ayrıldı. Daha sonra Hz. Peygamber buyurdu ki: “Kadınları, görüşlerini almadan evlendirmeyin. Şayet susarlarsa bu onların izni demektir” sonradan o hanımla Mugire b. Şu’be evlendi (Hakim, 1990: II, 181).

– **Kadının Şahsi Hakları**

Kocanın soyadını kullanmak:

Evlenen kadın, nikâh akdinin gerçekleşmesiyle beraber artık eşinin soyadını kullanmaya hak kazanmış olur. Koca bile bu haktan eşini mahrum edemez. Kadın, eşinin soyadının yanında önceki tanınırlığını kaybetmemek için önceki soyadını kullanma hakkına da sahiptir (Kahveci, 2014: 64).

– **Ev içerisindeki düzeni kurmak:**

Kadın ev içerisindeki düzeni sağlamak, odaların ve eşyaların tertip ve düzenini kurma hakkına sahiptir (Kahveci, 2014: 64). Kadınlar düşünce dünyaları ve anlayışları sebebiyle normalde erkeğe göre biraz daha estetik yaklaşıma sahiptirler. Bu yapıları gereği evin içindeki eşyaların düzenini kurma hakkı kendilerinin olması gerekir. Kadınlar aynı zamanda hayatlarının önemli bir kısmını ev işlerini yapmaya tahsis ettikleri için evin içinde erkeğe göre çok daha aktiftirler. Bu bağlamda kadın kendisinin yaşam alanını belirlemede hak sahibi olması gerektiği kanaatindeyiz.

– **İhtiyaçlarının karşılanmasını istemek:**

Kadının kendi maddi imkânları geniş olsa bile kocasından kendisine nafaka temin etmesini, hayatını devam ettirebilmesi için gerekli görülen bütün yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerini isteme hakkı vardır. Bu hususta bazı kitaplarda verilecek besin maddelerinin cinsleri dahi belirtilmiştir (bkz. Serahsi, 2003: IV, 16; Kasani, 1997: IV, 20). Kocanın bu durumdan kaçınması durumunda kadının mahkemeye müracaatla nafakasını talep etme hakkına sahiptir. Hâkim gerekli görürse kadına kocası adına borçlanma yetkisi de verebilir (Kahveci, 2014: 64; Erbay, 1995: 27).

– **Bazı durumlarda evlilik birliğini temsil etmek:**

Evlilik birliği küçük bir sosyal kurum olduğundan bu kurumun üçüncü kişilere karşı temsil edilmesi gerekir. Bu temsil yetkisi kocaya verilmiş olmasına rağmen bazı zaruri durumlarda veya kocanın temsil yetkisini kullanamayacağı durumlarda kadının temsil yetkisini kullanma hakkı doğar (Kahveci, 2014: 65)

– **Eşinin ölümü halinde ona varis olmak:**

Nikâh akdi devam ederken kocası ölen kadın, miras hukuku gereği kocasına mirasçı olur.

Eğer hanımlarınızın çocukları yoksa bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Şayet bir çocukları varsa o zaman mirasın dörtte biri sizindir. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve varsa, borcu ödendikten sonra verilir. Eğer siz çocuk bırakmadan ölürseniz, geriye bıraktığınız mirasın dörtte biri hanımlarınızındır. Şayet çocuklarınız varsa o zaman bıraktığınız mirasın sekizde biri hanımlarınızındır. Bu paylar, yaptığınız vasiyetler yerine getirilip ve varsa borcunuz ödendikten sonra verilir. Eğer ölen bir erkek veya kadının çocuğu ve babası bulunmadığı halde kelâle olarak (yan koldan) mirasına konuluyor ve kendisinin bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, bunlardan her birinin miras payı terekenin altıda biridir. Eğer mevcut olan kardeşler bundan daha çok iseler, bu takdirde kardeşler mirasın üçte birini zarara uğratılmaksızın aralarında eşit

olarak taksim ederler. Bu paylar ölenin vasiyeti yerine getirilip ve varsa borcu ödendikten sonra verilir. Bunlar, Allah tarafından bir emirdir. Allah her şeyi bilen ve yarattıklarına çok yumuşak davranandır” (Nisa 4/12).

İslâm hukukunda mirasın (terike) nasıl taksim edileceği geniş ölçüde Kur'an-ı Kerîm'de, bu ayetlerle surenin sonundaki 176. ayette açıklanmıştır. Sünnet ve icmâ delilleri de bu ayetlerde yeterince açıklanmamış olan kısımların hükmünü açıklığa kavuşturmuştur.

Bu ayet de evlilik dolayısıyla mirasçı olanların miraslarıyla ilgili hükümleri ortaya koymaktadır. Evlilik dolayısıyla mirasçı olanlar kocalar ve kadınlardır. Yüce Allah buyuruyor ki; *“Kadınlarınızın olmaması durumunda geriye bıraktıkları mirasın yarısı sizindir.”* Yani, eğer bir kadın ölür, geride mal bırakır, bununla birlikte kız olsun, erkek olsun geride çocuk veya çocuğunun çocuğunu bırakmazsa o zaman geriye bıraktığı mirasın yarısı kocasına düşer. Ama eğer kız olsun erkek olsun geride çocuk veya çocuğunun çocuğunu bırakırsa o zaman onun mirasından kocasına dörtte bir pay düşer. Çünkü Yüce Allah ayetin devamında: *“Eğer çocukları olursa o zaman mirasın dörtte biri sizindir”* buyuruyor. Ancak eğer ölen kadının üzerinde borç olursa bu paylaştırma borcunun ödenmesinden veya kadın vasiyette bulunmuşsa va-siyetinin yerine getirilmesinden sonra yapılır. Çünkü Yüce Allah ayetin devamında: *“Bu paylaştırma onların yaptıkları vasiyetlerin yerine getirilmesinden yahut borçlarının ödenmesinden sonradır”* buyuruyor. İşte kocanın mirastaki durumu budur. Kadının durumuna gelince: Eğer koca geride kız olsun erkek olsun çocuk veya çocuğun çocuğunu bırakmamışsa mirastan dörtte bir pay alır. Ama eğer çocuk veya çocuğun çocuğunu bırakmışsa o zaman kadının alacağı pay sekizde birdir. Bu da Yüce Allah'ın: *“Sizin çocuğunuzun olmaması durumunda onlar geriye bırakacağınız mirasın dörtte birini alırlar. Eğer çocuğunuz olursa o zaman geriye bırakacağınız mirasın sekizde biri onlarındır”* sözündeki hükmün gereğidir. Eğer ölen adamın iki veya daha fazla hanımı varsa, adamın geride çocuğunun kalmaması durumunda hanımlar mirasın dörtte birini aralarında eşit bir şekilde paylaşırlar. Ölen adamın çocuğunun olması durumunda ise hanımlar mirasın sekizde birini aralarında eşit şekilde paylaşırlar.

Yüce Allah'ın: *“Eğer kendisine mirasçı olunan kadın ya da erkek anne babası ve çocukları olmayan biri olur da onun geride erkek ya da kız kardeşi bulunursa o zaman onların her birine mirastan altıda bir pay düşer”* sözünde kastedilen şudur: Eğer ölen adam veya kadının geride çocuğu veya anne babası kalmaz da kendisine bu ayette ifade edildiği şekilde anadan kardeşleri yahut bu surenin sonunda gelecek olan "kelâle" ayetinde bildirildiği üzere ana baba bir kardeşleri mirasçı olurlarsa o zaman şöyle yapılır: Eğer Ölenin anadan erkek kardeşi olursa mirasın altıda biri onundur. Aynı şekilde kız kardeşi olursa mirasın altıda biri ona verilir. İki veya daha fazla kardeşleri olursa o zaman bu kardeşler mirasın üçte birini alırlar. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: *“Eğer kendisine mirasçı olunan kadın ya da erkek anne babası ve çocukları olmayan biri olur da onun geride erkek ya da kız kardeşi bulunursa o zaman onların her birine mirastan altıda bir pay düşer. Eğer bunlar daha fazla olurlarsa o zaman mirasın üçte birini eşit şekilde paylaşırlar”* (Nisa, 4/12). Yüce Allah'ın: *“Bu paylaştırma da kimse zarara uğratılmaksızın, ölen kişinin yapacağı vasiyetin yerine getirilmesinden yahut borcunun ödenmesinden sonradır”* ifadesiyle kastedilen şudur: Eğer malının üçte birinden fazlasını vasiyet eder yahut üzerinde borç olmadığı halde başka bir sebepten değil sırf mirasçılara kıymasından dolayı birine borcu olduğu yolunda açıklama yapar ve durumun böyle olduğu anlaşılırsa, o zaman ne vasiyeti yerine getirilir, ne de borcu ödenir. Mirasın tamamı mirasçılar arasında paylaştırılır. Bunlar Allah tarafından bir emirdir. (Cezâiri, 2001: II, 91-92). Yani: *“İşte bu, Allah'ın size indirdiği buyruğudur.*

Kim Allah'tan korkarsa Allah onun kötülüklerini örter ve onun mükâfatını arttırır.”(Talak, 65/5)

– **Mehrini talep etmek:**

Nikâh akdinin mali sonuçları bölümünde açıklanacak olan bu hak, kadına mehrini alana kadar kocanın cinsel isteklerini yerine getirmeme gibi haklar doğurmaktadır.

– **Cinsel ihtiyaçlarının tatmin edilmesini istemek:**

İslam hukukuna göre kadın, cinsel ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda kocasıyla eşit hakka sahip olduğu kabul edilir. Bunun delili olarak ise, Kur'an-ı Kerim'deki, *“Allah'ın mucizelerinden biri de birlikte olduğunuz takdirde huzur bulacağınız, kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet koymasındır. Doğrusu bunda, iyi düşünen kavimler için ibretler vardır”* (Rum, 31/21) ayetidir. Bu ayette cinsellik yolu ile huzur bulmak sadece erkekler tarafından değerlendirilmemiş, eşler lafzının mutlak ifade edilmesiyle bu hakkın kadınlar içinde mevcut olduğu Kur'an tarafından tescil edilmiştir. Yine başka bir ayette *“kadınlar sizin giysilerinizdir, siz de kadınların giysilerisiniz”* (Bakara 2/187) ifadesine yer verilmiştir. Bu ayetlerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki kadınlar cinsellikte erkeklerle eşit haklara sahip olup kadının kocasından cinsel ihtiyaçlarını gidermesini isteme hakkı vardır (Kahveci, 2014: 65).

– **Gün içinde uygun saatlerde kadınla baş başa kalmak rahatlatıcı sohbetler yapılması, sevgisine karşılık verilmesi:**

Hem peygamber, hem de devlet reisi olma gibi ağır bir sorumluluğu bulunmasına rağmen ailesini hiç ihmal etmeyen Hz. Peygamber, bu haliyle ümmetine örnek oluyordu. Kadınların erkekler üzerinde bulunan haklarının tam anlamıyla yerine getirilmesi gerektiğine işaret ediyordu. O, bazen tek tek, bazen de bütün aile efradını toplayarak onlarla sohbet ediyordu. Keza O, nöbetleşe olarak her gününü bir hanımına tahsis etmişti (Buhari, 1992: Hibe, 15; Müslim, 2006: Rada, 13). Sefere çıkacağı zamanlarda da hanımlarından bir veya ikisini yanına alırdı. Bu seçim kur'a çekmek suretiyle olurdu (Buhari, 1992: Hibe, 15; Şehadet, 15). Aile fertlerinin topluca bir araya gelmesini sağlamak amacıyla her akşam, bütün hanımlar, Resulullah, o gece kimin yanında geceleyecekse topluca oraya gelip sohbet ederlerdi. Müslim'in sahih'inde, Hz. Aişe'nin evinde toplanılan böyle bir günden bahsedilir. Bu toplantılarda Hz. Peygamber'in eşlerine bir takım kıssalardan bahsettiği, onlara çeşitli bilgiler verdiği ve hatta güldürücü şakalar yaptığı da anlatılır. Bu sohbetlerde hanımlarının meseleleri ile ilgilendiği ve hanımları arasındaki kıskançlıktan kaynaklanan bazı problemleri çözdüğü de anlaşılmaktadır (Kazıcı, 1997: 63).

– **Kadının isteği üzerine özel hayatında kendisine zaman ayırıp süslenmesine, giyinmesine maddi ve manevi destek vermek:**

Ailesinin yeme içme gibi maddi ihtiyaçlarının temini için elinden geleni yapan ve ümmetini bu şekilde davranmaya teşvik eden Hz. Peygamber, giyim kuşam bakımından da benzer şeyleri yapmak ve söylemekten çekinmiyordu. Gerçi onun dönemindeki ekonomik imkânlar, daha sonraki dönemlerle mukayese edilemeyecek kadar dardı. Buna rağmen O, ashabının bu konuda cömert davranmasını istiyordu. Bu anlayışın neticesi olarak Hz. Osman, eşi Naile için, 200 dirhem değerinde ipek almış ve *“bunu ona giydirip onu sevindireceğim”* demişti (Kazıcı, 1997: 62). Burada, meşruiyet

daireinde olmak şartıyla her türlü ziynet ve süs eşyasının takılıp kullanılmasının da kadınlar için mübah olduğunu, kadınların bu neviden eşyası için zekat vermek gerektiğini belirtmeyiz. Böylece kadınların gerçek manada o eşyaya sahip olduğunu anlaşılmış olmaktadır. Zira kişi sahibi bulunmadığı bir malın zekâtını vermekle yükümlü tutulamaz. Bu bakımdan giyim ve kuşamın ayrılmaz bir parçası olan ziynetinde kadınlar için gerekli olduğunu bundan asırlarca önce belirten Resulullah, Kur'an'ın bu konudaki emrine (Nur 24/31) işaret ediyordu (Kazıcı, 1997: 62-63).

Avn b. Ebi Cuheyfe'nin babasından naklettiğine göre, sevgili Peygamberimiz, Selman el-Farisi ile Ebu'd-Derda arasında kardeşlik bağı kurmuştu. Bir gün Selman, kardeşi Ebu'd-Derda'yı ziyarete gitti. Hanımı Ümm'd-Derda'yı eski püskü elbiseler içinde görünce *"bu ne hal diye sordu?"* Ümmü'd-Derda, kocasının kendisiyle ilgilenmediğini kastederek, *"kardeşin Ebu'd-Derda'nın dünyaya ihtiyacı kalmadı"* karşılığını verdi. Biraz sonra Ebu'd-Derda gelerek Selman'a yemek hazırladı. Selman onun da yemesini isteyince Derda *"ben oruçluyum"* dedi. Selman, *"sen yemezsen bende yemem"* deyince Ebu'd-Derda yemeğe katıldı. Gece olunca Ebu'd-Derda erkenden namaza kalktı. Bunu fark eden Selman, uyumasını istedi. Bir süre sonra tekrar namaza kalkan Ebu'd-Derda'nın Selman yine ikaz ederek uyumasını istedi. Gecenin sonuna doğru Selman, Ebu'd-Derda'yı *"haydi şimdi kalk"* diyerek uyandırdı ve ikisi birlikte namaz kıldılar. Namaz sonrasında Selman, Ebu'd-Derda'yı kardeşlik hakkından doğan şu uyarıda bulundu: *"Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır. Nefsinin senin üzerinde hakkı vardır. Ailenin senin üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver."* Bu olaydan sonra Ebu'd-Derda Peygamber Efendimize gelerek hadiseyi anlattı. Hz. Peygamber *"Selman doğru söylemiş"* buyurdu (Buhari, 1992: Savm, 51).

– **Kadının onayı olmadan cinsel korunma yapmamak:**

Abdullah İbn-i Abbas'dan azl (doğum kontrolü)in durumu soruldu da cariyesini çağırıp soranlara cevap vermesini söyleyince cariyeye utandı söyleyemedi. Kendisi işte bu *"Ben azl yapıyorum"* dedi. İmam-ı Malik *"Kişi hür hanımının izni olmadan azl (doğum kontrolün)de bulunamaz, ama cariyesinin izni olmadan azlde bulunabilir"* (İmam Malik, 1994: III, 277).

Kadının dinlenme, gezinme, eğlenme ihtiyaçlarını aile birlikteliğiyle karşılamak: İnsanlarda doğuştan var olan eğlenme, şakalaşma ve dinlenme gibi fitri özelliklerin Hz. Peygamber'de de bulunduğunu belirtmek gerekir. Aile hayatı içerisinde bu hasletlerin göz önünde bulundurulup ona göre düşünülmesi ve bu anlayışın normal şekilde tutulup müspete yönlendirilmesi önemli bir metot olmalıdır. Toplumun fertleri arasındaki münasebetlerde ve bu münasebetlerin kemal mertebesine ulaşmasında herhalde bunun da bir değeri vardır. Nitekim Hz. Aişe, kendisiyle oynadığı bebeklerinin bulunduğunu, bazen komşu arkadaşlarının da yanına geldiğini ve onlarla birlikte oynadıklarını anlatır. Hz. Peygamber'in ise bunlara engel olmaya ve onları yasaklamaya kalkışmadığını aksine bu hususta kendilerine yardımcı olduğunu söyler (Müslim, 2006: Fedailu's-Sahabe, 13; İbn Mace, 2011: Nikâh, 50). Hz. Peygamber'in bazen de oyuncakları sebebi ile Hz. Aişe ile latife yaptığı yine hadis kaynaklarında belirtilmektedir. Habeşilerin bayramlardaki oyun ve eğlencelerini hem bizzat kendi seyretmiş hem de hanımlarına seyrettirmiştir. Hz. Aişe, Habeşlilerin mescitte oynadıklarını, Resulullah'ın da onları benim odamın kapısından seyrettiğini, sonra benim seyretmem için de ridasiyle beni örttü, demesi (Buhari, 1992: Salat, 69) Peygamberimizin bu konuda ne kadar hoş görülüyü olduğunu gösterir. Hatta bazen onun Hz. Aişe ile koşu müsabakalarında bulunduğunu da görüyoruz. İbn Mace'deki bir hadisten anlaşıldığına göre Hz. Aişe Peygamber'in yarışta kendisini geçtiği anlatılır (İbn Mace, 2011: Nikâh, 50).

Kadının eğitimi yarım kalmışsa tamamlamak, gerekli güncel bilgilerden uzak tutulmaması ve bunun yanında becerilerinin geliştirilmesine razı olup, bu konuda eğitim almak istediğinde eğitim imkânı tanımak.

Kadının üzerine aldığı sorumluluklarda ona güvenmek, kararlarına saygılı olmak.

– **Kadının Şahsi Görev ve sorumlulukları:**

Bu çalışmanın ana konusunu oluşturan nikâh akdinin kadına yüklediği sorumluluklar sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecek, değerlendirilecek ve açıklanacağı için burada üzerinde durulmayacaktır.

3.2.4.2. Nikâh Akdinin Mali Sonuçları

Şahsi sonuçların yanında nikâh akdi bir takım mali sonuçlar da doğurur. Mali sonuçları mehir ve nafaka başlıkları altında incelemeye çalışacağız. Mali sonuçlar erkeğin sorumluluğu altında olup kadın evin masraflarına ortak olmaya zorlanamaz. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de; *“Erkekler kadınlara karşı güçlü ve sorumludurlar. Bunun nedeni, Allah'ın onlardan kimini kiminden üstün kılması ve erkeklerin evin geçimini sağlamak üzere mallarından sarf etmeleridir.”* (Nisa 4/34) ayetiyle belirtilmektedir.

3.2.4.2.(1). Mehir

Erkeğin evlenirken eşine vermeyi taahhüt ettiği para veya başka mala mehir denir (Karaman vd., 2006: 419; Akgündüz, 2012: II, 258). Verilen para veya mal tamamen kadına ait olup onda hiç kimsenin ortaklığı yoktur (Kasani, 2003: III, 480; Nesefti, 1997: III, 249-250).

Mehrin hukukimahiyyetini şu cümlelerle özetlemek mümkündür: Mehr, talak yetkisini kötüye kullanan kocaya karşı kadına verilmiş bir silah; talak veya kocasının ölümü gibi sebeplerle evlenmenin sona ermesi halinde kadının iktisadi geleceğini temin etmek gayesine matuf bir para veya mal ve de evlenmenin akdedildiğini gösteren, ona aleniyet sağlayan bir şekil şartıdır (Akgündüz, 2012: II, 258; Cin, 1988: 210).

Bir nikâh akdinde mehrin mutlaka verilmesi gerektiği şu ayetlerle de belirtilmiştir:

“Evlendiğiniz kadınların mehirlerini gönülden isteyerek ve bir bağış olarak verin! Eğer onlar size gönül rızasıyla bir şey bağışlarsa onu da afiyetle yiyin!” (Nisa 4/4).

“...haram olanlar dışındaki kadınlarla evlenmeniz, iffetli kalarak ve zinaya düşmeden yaşamak ve mallarınızdan onlara mehir vermek şartıyla size helal kılındı. Onlardan yararlanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini verin! Mehir miktarını belirledikten sonra karşılıklı rıza ile indirim yapmanızda sakınca yoktur” (Nisa 4/24).

Mehir nikâhın şartlarından olmayıp onun doğurduğu haklardan olduğu için, akit esnasında zikredilmese dahi kadın lehine bir alacak olarak doğmaktadır (Karaman, 2008:92) ve bu durum nikâh akdinin oluşmasına engel değildir (Yaman, 1998: 64).

Mehir, kadınlara verilen değerden ziyade sevginin sembolü ve bir ömrü paylaşma iradesinin simgesel göstergesidir. Diğer yandan bir teminat ve güvenlik vasıtasıdır. Mehrin teminat oluşu iki noktada kendini gösterir. Birincisi, boşanmayı güçleştirmesi. Öyle ki mehir borçlanılmış ise boşama halinde erkek tarafından derhal ödenecektir yani boşama bir mali külfet getirmektedir. Peşin ödenmiş ise yeni bir

evlenme yeni bir ödemeyi gerektirecektir. İkinci ise kendi imkânlarına dayalı ekonomik yeterliği bulunmayan kadınlar için mehrin bir müddet ihtiyaç karşılama vasıtası olması. Boşanmış kadın, bu sayede yeni bir iş veya kendisini himaye edinceye kadar aç ve açıkta kalmayacaktır.

Mehrin üst sınırı için bir sınırlama olmadığı konusunda bütün mezheplerin ittifakı vardır. “*Onlardan birisine yüklerle mehr vermiş olsanız bile, içinden bir şey almayınız*” (Nisa, 4/20) ayeti de delil gösterilmiştir. Ancak, alt sınır konusunda farklı içtihatlar bulunmaktadır. Bu miktar yaşanan döneme ve tarafların içinde bulunduğu şartlara göre farklılık gösterebilir (Kasani, 2003: III, 487; Nesefi, 1997: III, 251).

Mehir genel olarak mehr-i müsemma ve mehr-i misil diye ikiye ayrılır.

Mehr-i Müsemma: nikâh akdi sırasında veya daha sonra tarafların karşılıklı rıza ile anlaştıkları mehirdir (Köse, 2012: 479).

Mehr-i Misil: Nikâh akdi esnasında belirlenmemiş olup daha sonra emsaller dikkate alınarak belirlenen mehirdir (Köse, 2012: 480)

Mehir, tayin edilen miktarın peşin verilmesiyle “mehr-i muaccel”, daha sonra verilmesi durumunda ise ertelenmiş mehr demek olan “mehr-i müeccel” ismini alır (Yaman, 1998: 65).

Usulüne göre bir nikâh akdinden sonra kadın şu üç durumun gerçekleşmesi durumunda mehrin tamamını hak etmiş olur:

- a) Cinsel birleşme olursa,
- b) Henüz birleşme olmadan önde koca vefat ederse,
- c) Sahih halvet meydana gelirse. Sahih halvet, kimsenin göremeyeceği ve ansızın gelemeyeceği bir yerde eşlerin baş başa kalmalarıdır (Yaman, 1998: 65).

Sahih evlenme akdi ile evlenmiş olan kadın birleşme olmadan veya sahih halvet meydana gelmeden boşanırsa tayin edilen mehrin yarısını almaya hak kazanmış olur (Karaman, 2008: 93).

Birleşme veya sahih halvet meydana gelmeden kadının sebep olması neticesinde ayrılık meydana gelirse mehr de düşmüş olur (Karaman, 2008: 93)

3.2.4.2.(2). Nafaka

İslam hukukunda evlilik, nikâh akdinin tamam oluşu ile başlar. Nikâh akdinin tamam oluşu ile karı-koca arasında, evlilik nafaka hukukunun hükümleri tatbik kabiliyetini kazanır. Nikâh akdi ile kurulan aile birliğinin sıhhatli bir şekilde devam edebilmesi evlilik nafakası hükümlerinin aksatılmadan, ahenkli bir şekilde uygulanması ile mümkündür (Erbay, 1995: 25). Nafaka, kişinin bakmakla yükümlü olduğu şahısların, sosyal seviyesine göre normal bir hayat sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyduğu ve mükellefin de temin ile yükümlü bulunduğu şeylerin tümüne denir (Kahraman, vd., 2006: 511; Akgündüz, 2012: II, 260; Cin, 1988: 196; Bilmen, 1967: II, 472). Kocanın eve harcamaları örf ve karı-kocanın sosyal durumuna göre belirlenir.

“*Onları (zevcelerinizi) gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerde oturtun. Eli geniş olan nafakayı genişliğinden versin. Rızkı dar verilen de Allah’ın kendine verdiğinden versin. Allah bir kimseyi verdiğinden gayrısı ile yükümlü kılmaz, Allah darlıktan sonra bolluk verecektir*” (Talak 65/6-7) mealindeki ayet ile “*Kadınlar hakkında Allah’tan korkun; onlar sizin himayenizdedir, kendilerine Allah’a teminat vererek aldınız, uzuvlarını Allah’ın sözü ile helal saydınız; onların üzerinde durumunuza göre yiyecek ve giyecek hakları vardır*”(Ebu Davud, 1992: Menasik, 56) mealindeki hadis nafakanın hukuki kaynaklarından bir kısmını teşkil etmektedir (Karaman, 2008: 94).

İslâm hukukuna göre nikâh akdiyle kocanın hanımına karşı yükümlülük altına girmiş olduğu nafaka mükellefiyeti; hayatın normal akışı içinde gerekli ve zorunlu olan harcama kalemleri olarak algılanır. Bunları şu şekilde özetle maddeleştirmemiz mümkündür:

- a) Yiyecek ve içecek nevinden olanlar.
- b) Giyilecek eşya cinsinden kabul edilebilecek olanlar.
- c) Hastalık anında tedavi ve ilaç için gerekli olan harcamalar.

d) İhtiyaç duyulduğu zaman veya emsalleri sahip iseler hizmetçi. Hizmetçi ancak belirli şartların gerçekleşmesi halinde zorunluluk ifade eder ve nafaka mefhumu içinde değerlendirilen, nikâh akdinin doğurduğu mükellefiyetlerden kabul edilebilir (Kahveci, 2014: 72; Erbay, 1995: 30; Akgündüz, 2012: II, 260; Cin, 1988: 197-202).

Kocanın ev masraflarını karşılamaması durumunda kadın mahkemeye başvurarak kendisine nafaka takdir ettirebilir. Bunun belirlenmesinde karı-kocanın mali ve sosyal durumları birlikte dikkate alınır. Yalnız kocanın durumu dikkate alınır diyen fakihlerde vardır. Kadın takdir edilen nafakayı gerektiğinde icra yoluyla alır. Nafakayı ödemeyen koca gerekirse hapisle zorlanabilir (Akgündüz, 2012: II, 260). Ancak yoksul olan kocayı hapisle zorlamak uygun olmaz (Döndüren, 2013: 195). Çünkü Kur'an'da, dara düşüne borçluya, eli genişleyinceye kadar süre tanınması tavsiye edilmiştir (bkz. Bakara 2/280).

4. NİKÂH AKDİNİN KADINA YÜKLEDİĞİ SORUMLULUKLAR

İslam'ın kadın telakkisinde, insanları, insan olma vasfı ve Allah'a kulluk bakımından eşit görmesi, büyük rol oynamaktadır. İslam'a göre kadın yaratılış itibarıyla erkeğe eşittir. İnsan ve kul olarak erkekle aynı olan birçok hak ve sorumluluklarının yanında kadının kocasına has bir takım hak ve sorumlulukları da vardır. Kadın doğal olarak erkek gibi, hayatı paylaşma konusunda kendisine düşen sorumluluklara ve sahip olduğu haklara uygun özelliklerle yaratılmış bulunmaktadır (Ünal, 1998: 184). Kadının hak ve sorumluluklarından önce kadının özelliklerinden bahsederek konuya giriş yapılacaktır.

Bu bölümde çalışmanın ana teması olan nikâhın kadına yüklediği sorumlulukları, aile içerisinde kadının nasıl davranması gerektiğini elimizden geldiğince ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışılacaktır. Belirtmek gerekir ki bu haklar bazıları temel prensip niteliğinde olmakla birlikte bazıları ise, zamana, şartlara ve bölgelere göre değişiklik gösterebilecek özelliktedir. Zira aile içi ilişkilerin şekillenmesinde nasslar kadar örf ve adetlerin de büyük önemi vardır.

4.1. İslam Dinine Göre Kadın

İslam, kadın ve erkeği farklı özelliklere sahip olmakla birlikte eşit görmektedir. Kadını yaratılıştan eksik gören inanç ve anlayış İslam dininde görülmez. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *“Ey İnsanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini yaratan ve her ikisinden birçok erkek ve kadın türetip yayan rabbinizin koruması altına girin. Ve kendisiyle birbirinizle dilekleştirdiğiniz Allah'ın ve akrabalığın koruması altına girin. Şüphesiz Allah, sizin üzerinizde gözeticidir”* (Nisa 4/1) ve *“Erkek olsun kadın olsun her kim mü'min olarak iyi işler yaparsa işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar”* (Nisa 4/124) buyurulmaktadır.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, tefsirinde yukarıdaki ayette geçen “ondan” kelimesinin, erkeğin önce yaratıldığına; “onun eşini” ifadesinin de kadının yaratılışının, erkeğin yalnızlıktan ve geçimsizlikten kurtaran büyük bir nimet olduğuna ve bu nimetin suiistimal edilmeyip, bilakis bunun için şükretmek gerektiğine işaret ettiğini belirtmektedir. Bu görüşünü de Hz. Peygamber (sav)'in *“Dünya bir metadır, dünya metanın en hayırlısı, Saliha kadındır”* (Müslim, 2006: Rada, 56) hadiseyle pekiştirmektedir (Yazır, 1993: II, 1275-1276).

Kadının yaratılışı hususunda gerçek ne olursa olsun, onun eksik yaratıldığını söylemek, Kur'an'ın ruhuna aykırı olmakta; *“Biz insanı en güzel biçimde yarattık”* (Tin 95/4) ayetine ters düşmektedir. Allah (cc) yaratılışın her haline kadirdir. O'nun yüceliğinin delillerinden olan farklı yaratılış şekillerinden biri ile yaratılmak, yaratılana üstünlük vermediği gibi, eksiklik de vermez (Ünal, 1998: 187).

4.2. Hukuk (İbadet/Kulluk) Açısından Kadın

Yaratılışları aynı olan kadın ve erkek hukukta, sorumlulukta da aynen eşittir. Birbirinden farkları yoktur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; *“Şüphe yok ki İslam dinine girene erkekler ve İslam dinine giren kadınlar, mü'min erkekler ve mü'minkadınlar, saygıda duran erkekler ve saygıda duran kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, huşulu erkekler ve huşulukadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını muhafaza eden erkekler ve ırzlarını muhafaza eden kadınlar, Allah'ı çok anan*

erkekler ve Allah'ı çok anan kadınlar; Allah onlar için bir bağışlanma ve çok büyük bir ödül hazırlamıştır (Ahzab 33/35), "Erkek-kadınmü'min olarak kim iyi amel işlerse onu güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve kesinlikle onların ücretlerini yapmış oldukları amellerin daha güzeliyle ödüllendireceğiz (Nahl 16/97) buyurulmaktadır. Bu ayetlerde olduğu gibi Kur'an'ın büyük bölümü genele hitap etse de kadın ve erkeği ayrı ayrı vurguladığı ayetler de mevcuttur.

"...ve Allah bazınıza, diğerlerinizden fazla verdiği şeyleri temenni etmeyin. Erkeklerle kazandıklarından bir pay vardır. Ve Allah'ın fazlından isteyin. Şüphesiz Allah her şeyi en iyi bilendir (Nisa 4/32).

Ayetlerde olduğu gibi Allah kadını dini ve aklı kısa veya noksan olarak yaratmamış, onlara kulluk/ibadette de erkekle eşit olarak yükümlülükler vermiştir.

4.3. Sosyal Açıdan Kadın

Asrısaadette İslam diniyle müşerref olan her kadın, İslam inanç ve terbiyesiyle toplumla iç içe yaşamış, her türlü siyasal ve toplumsal olaylarda kendini göstermiş ve tüm olaylarda belirleyici rol üstlenmiştir. Kadın, cemaate katılmış, mescitten, musalladan, sosyal aktivitelerden uzak kalmamıştır. Gerektiğinde devlet başkanının hatalı davranışlarını/icraatlarını eleştirmiş, hatanın düzeltilmesine yardımcı olmuştur. Peygamber Efendimiz ve halifeler de bunu engellememiş, aksine teşvik etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber her konuda kadınlarla istişare eder, biat olaylarında onlardan da biat alırdı, yani onların da oyuna başvururdu. Bunlar hem tarihte sabit hem de Kur'an'da yer almıştır (<http://www.tebyinulkuran.com>).

Kur'an toplumsal hizmetleri yalnız erkeklere tahsis etmemiş bilakis kadınları da buna ortak etmiştir. Hayra çağırmak, iyilikleri emredip kötülüklerden sakındırmak ve hayırlara koşmak bu hizmetlerin başında gelir (Yavuz, 1999: 150).

4.3.Evlilik Öncesi Kadının Sorumlulukları

Bir birey olarak kadın yaşadığı toplumun kurallarına göre bir takım sorumluluklara sahiptir. Öncelikle anne ve babası gibi kendisine birinci derecede yakın olan aile bireylerine karşı sorumlu olan kadın, yaşadığı sosyal ve ekolojik çevreye karşı da bir takım sorumluluklara sahiptir. Sorumlu bir varlık olduğu Kur'an-ı Kerim'deki, *"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?"* (Kıyame 75/36) ayetiyle de belirtilen bireyin, sosyal varlık olmaktan kaynaklanan sorumluluğunun temel şartı akli melekelerini normal kullanıyor olabilmesidir.

İslam bir birey olarak kadına, akıl ve buluğ gibi iki şartın gerçekleşmesiyle mükellef çağa geldiğinde dinin emir ve yasaklarına riayet hususunda da sorumluluk yüklenmiştir. Buna göre kadın dinin emirlerini yerine getirmek, yasak/haramlarından da özenle sakınmak zorundadır.

Kadının nişanlılık ve evlilik ilişkisi oluşturmadan önceki sorumluluğu daha çok bireysel sorumluluk iken hayatının sonraki aşamalarında kendi özgür iradesiyle gerçekleştirecek olduğu akit veya benzeri hukuki muamelelerle kendisine ayrıca sorumluluklar da yüklemektedir. Bu durumda artık taraf olarak yer aldığı akdin kendisine yüklediği sorumluluklarla karşı karşıya kalacaktır.

4.4. Nişanlılık Sürecinde Kadının Sorumlulukları

Nişanlanma, tarafların evlenme vaadiyle başlayıp ve evlenme akdinin yapılmasına

kadar olan süreçtir. Nişanlanma ile başlayıp evlilik veya diğer sebeplerle nişanlılığın sona ermesine kadar olan süreç, hukuk literatüründe nişanlılık veya nişanlılık ilişkisi olarak isimlendirilir. Nişanlılık İslam hukuku açısından nişanlı tarafların, hukukun, sosyal düzenin, ahlakın ve geleneklerin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmekle mükellef oldukları kendine özgü kuralları olan sözlü bir akid olarak kabul edilebilir (Kahveci, 2007: 82; Akgündüz, 2012: II, 242).

Nişanlanma, evlilik veya nikâh akdi değildir. Dolayısıyla nişanlanma ve taraflar arasında evli kişilerde olduğu gibi bir ilişki serbestliği doğmaz. Helal-haram bakımından aralarındaki durum, nişanlanma öncesi ile aynıdır. Bu bakımdan zaman zaman bir araya gelip konuşma arzusu veya ihtiyacı duyarlarsa bu esnada henüz evli olmadıklarının bilinci içinde olmalı, özellikle de hadislerde dikkat çekilen ve yasaklanan “halvet” halinde kalmamalıdır (Yaran, 2006: 604). Bu hadis-i şeriflerde Peygamber Efendimiz (sav) aralarında sürekli evlenme engeli bulunmayan bir erkek ve kadının gözlerden uzak, baş başa bir halde kalmasını yasaklamıştır (Buhari, 1992: Cihad, 140, Nikâh, 111; Müslim, 2006: Hac, 424).

Taraflar bu dönemde sağlam bir evliliğin oluşması için gereken çabayı göstermeli her biri kendisini karşı tarafa eksiksiz bir şekilde anlatmaya ve tanıtmaya çalışmalıdır. Bu süreç evlilik birliğinin sağlam bir şekilde oluşması için önemlidir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki nişanlanan çiftin bu sürecin evlilikle sonuçlanmama ihtimalini göz önünde bulundurarak birbirlerine karşı özellikle kişilik haklarını ihlal edecek şekilde davranmamalıdır (Kahveci, 2007: 82).

Her ne kadar nişanlanma hukuken evlenmeyi zorunlu kılmasa da, elbette dinen ve ahlâken konuyu farklı değerlendirmek gerekir. Nişanlanma dinen, ahlâken ve örfen taraflara sadakat ve evlenme mükellefiyetini gerekli kılar. Kur'an-ı Kerîm'de emir kipiyle; *"Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü verilen söz sorumluluğu gerektirir."* (İsra 17/34) buyrulur. Ayrıca müminlerin vasfı sayılırken, *"Üzerlerindeki emanetleri gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar."* (Mü'minun 23/8) ifadesi yer alır. Ayetteki ahit ifadesi hem kendi aralarındaki akitleri hem de Allah Teâla'ya verdikleri ahitleri kapsar. Yine, *"Sözleştiği zaman sözlerinde duran"* (Bakara 2/177) gibi ayetlerde müminlerin dinî ve ahlâkî mesuliyetleri anlatılır (<http://www.yeniumit.com.tr/>).

Sonuç olarak, evlenmeye nişanlanmanın takaddüm etmesi, başka bir deyişle evlenecek olanların daha önce birbirlerine evlenmeyi vaad etmiş, yani “nişanlanmış” olmaları gerekmektedir. Bu bakımdan nişanlanmanın hukuk yönünden büyük bir önemi vardır. Zaten Medeni Kanunumuz da nişanlanmaya gerekli önemi vererek ona 6 madde ayırmıştır. Kaldı ki nişanlanma çok eski devirlerden beri, “evlenmeye bir başlangıç” olarak kabul edilmiş bir kurumdur (Akıntürk, 2002: 18).

Nişanlanma işlemiyle kurulan ve nişanlılık denilen hukuki durumdan, nişanlılar bakımından çeşitli hak ve yükümlülükler doğar. Burada öncelikle kadın olan tarafın yükümlülüğünden bahsedilecektir.

4.4.1. Sadakat Yükümlülüğü

Meri hukukumuzla ilgili yasal düzenlemelerde açıkça bir ifade bulunmamakla birlikte Kur'an ve Sünnetin genel hükümleri, nişanlılıkla ilgili mevcut uygulamalar ve bu konuda oluşmuş örflerimizden hareketle nişanlanan kişilerin nişanlılık statüsü içerisine girdikleri için artık bu statünün gereklerine uygun biçimde davranmak zorunda oldukları kabul edilmektedir. Onların başta gelen ödevleri, birbirlerine sadık kalmak, evlenmeyi tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınmaktır. Nişanlılar bundan böyle, nişanlanmadan önceki gibi dilediklerince davranıp gönüllerince yaşayamazlar (Kahveci,

2007: 240; Zevkliler, 1992: 666). Taraflardan birinin bu hususa riayet etmemesi halinde diğer tarafın nişanı bozmasının hukuka uygun olduğunu ve bunun sonucunda uğranılan bir zarar varsa sadakatsizlik gösteren nişanlı aleyhine zararın giderimi için dava açma hakkının sahip olacağı da söylenebilir (Kahveci, 2007: 83).

Nişanlılar; gelecekteki evliliği tehlikeye sokacak, onun gerçekleşmesini engelleyecek her türlü taşkınlık ve uygunsuz hareketlerden kaçınmak zorundadırlar. Nişanlıların cinsel yönden birbirlerine sadık kalmaları, birbirlerinden öğrendikleri, kendilerine veya ailelerine ait sırları saklamaları bu kapsamda değerlendirilir. Sadakat yükümlülüğünün ihlali nişanlanma sözleşmesini sona erdirmek için haklı bir sebep oluşturur (<http://www.balkaya.av.tr>).

Nişanlılıktaki sadakat yükümlülüğünü evlilikteki sadakat gösterme yükümlülüğünden daha geniş yorumlamak ve böylece bundan, nişanlıların sadece cinsel yönden birbirlerine sadık kalmaları değil, aynı zamanda evlenmeyi tehlikeye sokacak, nişanlılık ilişkisini sarsacak yersiz davranışlardan sakınmalarını ve bir an önce evlenmeyi mümkün kılacak şekilde dürüstlükte hareket etmelerini anlamak gerekir (Kahveci, 2007: 84; Akıntürk, 2002: 34).

4.4.2. Dayanışma Yükümlülüğü

Nişanlılar birbirlerini maddi ve manevi desteklemekle, yardımlaşmakla örfen yükümlüdürler. Bayram gibi önemli günlerde, duruma uygun hediyeler vermek, ortak yuvanın oluşturulması için gerekli görevleri yerine getirmek ve benzeri davranışlarda bulunmak, nişanlıların görevleri arasında kabul edilir (Deniz, 2011: 21).

4.4.3. Evlenme Yükümlülüğü

Nişanlanmanın en önemli sonucu uygun bir zaman içinde evlenme yükümü doğurmasıdır. Evlenme yükümlülüğü, nişanlıların evlenme işlemleri için gerekli başvurunun yapılmasını ve son aşamada da evlenme iradesinin evlendirme memuruna açıklanmasını gerektirir. Zira evlenme vaadi vaatte bulunanı bağladığı gibi karşı tarafı da yükümlülük altına sokar. Ancak evlenme yükümlülüğü "evlenmeye zorlama" olarak algılanmamalıdır. Bu yükümlülüğün evlilik özgürlüğüne zarar vermemesi amacıyla nişanlılar evlenip evlenmemekte serbest bırakılmıştır. Evlenme yükümlülüğüne uymayan nişanlı için diğer nişanlı onu dava yoluyla evlenmeye zorlayamaz (Kahveci, 2007: 83-84; <http://www.balkaya.av.tr>).

Evlenme yükümlülüğü nişanlıların meseleye bakışlarına ciddiyet kazandırır. Ayrıca evlenip yuva kuracağı eş ile ilgili her detay araştırılıp öğrenme sorumluluğu yükler. Nişanlılığın gerektirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, diğer tarafa haklı nedenle nişanı sonlandırma imkânı sağlar.

4.4.4. Evlilik Sonrası Kadının Sorumlulukları

Hukuk düzeninin öngördüğü şekilde gerçekleşen bir evlilik birliğinden sonra kadının nikâh akdine bağlı olarak ortaya çıkan önemli bir takım sorumlulukları daha vardır. Bunlar aile hayatının düzenli ve sağlıklı bir şekilde devam etmesi için son derece mühimdir. Kadın kendi özgür iradesiyle oluşturduğu nikah akdiyle bu akdin gereği olan sorumlulukları yerine getirmeyi peşinen kabul etmiş, bunlara uyacağını adeta beyan etmiştir. Akdin yapılması ve evliliğin gerçekleşmesiyle başlayan bu sorumlulukların toplumsal şartlar ve teamüllere uygun olarak yerine getirilmesi aynı zamanda toplumun

da düzenli işleyişine katkı sağlayacaktır. Bu durum aile içinde gelişip yetişen ve ilk sosyalleşmesini gerçekleştiren yeni nesiller için de önemli bir husustur. Gelecek nesillerin sağlıklı oluşması ve dini-manevi mirasımıza gereği gibi sahip çıkabilmeleri için kadının evlilik birliği içinde yerine yetirmekle yükümlü olduğu sorumlulukları bilmesi ve bunları ifa etmeye özen göstermesi mühimdir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bir nikâh akdi gerçekleştikten sonra erkeğe yüklediği gibi kadına da bazı görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Biz nikâhın kadına yüklediği sorumlulukları daha iyi incelemek için, kadının eşine karşı sorumlulukları, eşinin mal varlığına karşı sorumlulukları, aile bireylerine karşı sorumlulukları, dışarıya karşı sorumlulukları, kadının ev işlerindeki sorumlulukları başlıkları altında incelenecektir.

Ailenin önemli bireyi olarak kadının aile içinde ve dışında üstlenmiş olduğu sorumlulukları genel başlıklar halinde izah etmenin konuyu anlama açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu bağlamda tespit edebildiğimiz kadarıyla bazı başlıklar kullanılacaktır.

4.5. Kadının Eşine Karşı Sorumlulukları

Evlilik seçkin varlıklar olarak yaratılan insanların huzur ve mutluluğu bulduğu en güvenilir limandır. Aile içi iletişimin sağlıklı kurulduğu ailelerde de bu durum tüm aile bireylerinin ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Ailenin oluşması yalnızca iki farklı cinsin bir araya gelmesi olarak algılanırsa baştan büyük bir hata ile evliliğe adım atılmış olur. Biyolojik olarak aynı evi paylaşmaktan çok daha önemlisi ruhların kaynaşmasıdır. Duygu düşünce ve değerler bağlamında sağlanan birliktelik ailenin sağlamlığı ve sürdürülebilirliği açısından çok önemli bir güvencedir. Bir evliliğin en büyük dinamizmi sevgidir. Sevgisiz bireyler sağlıklı aileler kuramazlar. O sebeple evlilik kurumunun temel gıdası kadının eşini karşılıksız sevmesi olmalıdır. Ailenin kurulması kadar sürdürülmesi, huzurlu ve mutlu bir hayatın yakalanabilmesi ve de sağlıklı çocukların yetiştirilmesi için evlilik kurumunun sevgi gökkuşağı ile sarmalanması gerekmektedir (Yaman, E, 2011: 41-42). Kadının sevgiyle başlayan yükümlülüğü evliliğin huzurlu ve mutlu idamesi için aşağıda belirtilen sorumluluklar ile devam etmektedir.

4.5.1. Kocanın Seçtiği Eve Yerleşmek

Evin geçimini sağlamak kocaya ait olduğu için kadın kocanın seçtiği evde oturmakla yükümlü görülmüştür. Bu durum, ikametgâh kocaya aittir şeklinde genel bir kural olarak da ifade edilmektedir. Ancak eşlerin oturacağı ev sağlığa elverişli olmalı, iyi komşulu olma, ev için gerekli eşyaya sahip bulunmalıdır. Bununla beraber koca eşini anne-babasıyla aynı evde oturmaya zorlamamalıdır (Döndüren, 2011: 251). Yeni kurulan ailenin kendi sosyo-kültürel yapısına ve ekonomik durumuna göre bir evin belirlenmesi durumunda kadının kocasının bu tercihi karşı çıkması aile düzeni açısından da önemlidir. Bunun doğrudan kocanın hakkı gibi görülmesi onun hanımının durumunu dikkate almadan dilediği gibi bir ev seçerek onu burada oturtmaya zorlayamaz.

4.5.2. Kocanın Soyadını (da) Taşımak

Evliliğin gerçekleşmesi ile birlikte nüfus kayıtları farklı yerlerde bulunan

tarafların kayıtları erkeğin kütüğünde birleşir. Bu birleşme işlemi ile birlikte, kadın kocasının soyadını alır (Deniz, 2011: 14). Bu durum kadın için bir hak olduğu gibi aynı zamanda bir görevdir. Günümüz İslam hukukçularından bazıları kadının kocanın soyadını almak zorunda olmadığı kanaatinde dirler. Fakat kargaşanın önlenmesi, bir düzen içerisinde aile hayatının ve çocukların soyadlarının yürütülmesi için kadına kocanın soyadının verilmesinin daha uygun olacağı bir gerçektir. (Kahveci, 2014: 65). Ancak, evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapılacak başvuru ile kocanın soyadıyla birlikte önceki soyadının kullanılması mümkündür. Evlilik birliği içinde doğan çocuk/çocuklar ailenin, yani babanın soyadını taşır.

4.5.3. Aile Kurumuna Karşı İtaatkâr Olmak

İslam dininde aile kurumunun reisi ve sorumlusunun erkek olduğunu Nisa Suresinin 34. Ayeti kerimesi ışığında daha önce belirtmiştik. Allah Teâlâ, ayette:

“Allah Teâlâ’nın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması ve bunların ötekilere mallarından harcama yapması sebebiyle, erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için iyi kadınlar itaatkârdır. Allah’ın kendilerini korumasına karşılık onlar da kocalarının haklarına saygı gösterirler ve namuslarını korurlar.” (Nisa 4/34)

Ayette erkeğin aile yöneticisi oluşunun özellikle “kavvam” kelimesiyle belirlenmesi oldukça anlamlıdır. Çünkü kelimenin kök anlamı ve mübalağa ifade eden kipi dikkate alındığında kavvam, aileyi koruyup kollayan; her şeye rağmen, ne pahasına olursa olsun ayakta tutmayı ilke edinmiş ve bunu da becerebilen adam gibi adam demektir. Metaforik olarak ifade etmek gerekirse kavvam, dalgalı denizlerde gemisini kurtaran kaptandır. Geminin rotası Allah Teâlâ ve Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir. Geminin dümenine geçmek, belirlenen rotada yürütmek, dalgalara karşı salimen limana yanaştırmak büyük bir maharet ve sorumluluk işidir. Sakin sularda gemiyi yüzdürmek kolay olsa da nitelikli kaptan, hırçın dalgalara karşı etkili manevralarla onu yürüten, sahil-i selamete kavuşturan adam demektir. Kavvam aile gemisinin kaptanı olarak bunu başarabilen yöneticidir. Batmakta olan gemiyi terkedenler arasındaki en son kişi ise kaptandır. Bu bağlamda kavvam, ailesini her türlü bela ve sıkıntılara karşı bir yuva, sığınak olarak tutabilen, koruyabilen, yükünü çekeabilen, geçimini üstlenen, kısaca aile bireylerinin hizmetkârı olan ve bu yönüyle saygıyı, itaati hak eden kişidir Hz. Peygamber’in hadisinde geçtiği üzere; “Kavmin efendisi ona hizmet edendir” (Suyuti, 1994: IV, 164). Burada efendilik, despotik tavırdan değil etrafına az önce çerçevesi çizilen tutumları sebebiyle kendiliğinden doğan gönül bağı ve saygınlığı ifade eder (Köse, 2014: 151).

Kadına düşen vazife ise burada, eşinin reisliğini kabul edip, itaatkâr olmaktır. Ancak belirtmek gerekir ki burada itaat edilen koca değil, kocanın temsil ettiği makamdır. Koca, bir nevi Allah’ın halifesi ve bekçisidir. Bu hak erkeğe, kadınlar üzerinde despotluk yapma ve onlar üzerinde mutlak hâkimiyet kurma yetkisi vermez. Tam tersine erkeğin omzuna her türlü dış tehlikeye karşı aile fertlerinin ta’lim ve terbiyesiyle meşgul olma, onlarla hoşça geçinme, onların dünya ve ahiret mutluluklarını sağlama gibi bir kısım mükellefiyetleri yüklemektedir. Peygamber Efendimiz (sav), kadının kocasına itaati hususunda şöyle buyurmaktadır:

“Bir kimsenin bir başkasına secde etmesini isteseydim, (herhalde) kadının kocasına secde etmesini isterdim” (Tirmîzî, ty., Rada, 10).

Hemen belirtmek gerekir ki, dinimiz, Allah’tan başkasına secde edilmesini şiddetle yasaklamış ve haram kılmıştır. İslami esaslara göre işleyecek ailedeki kocanın hanımı karşısındaki hukukunun büyüklüğünü ifade etmek için böyle mübalağalı bir üsluba başvurmuştur. Zira İslam’da aile dirliği ve birliği kocanın hâkimiyetine

dayandırılmıştır.

Aile dirliği büyük ölçüde itaate dayandığı için itaat meselesi birçok hadiste tekrar tekrar ele alınarak teyit edilmiştir. Peygamber Efendimiz (sav)'ın bu hadis-i şerifi söylemesine sebep olarak şöyle bir olay anlatılır:

Muazİbn Cebel (ra) Şam'dan veya Yemen'den döndüğü zaman, Resul-i Ekrem'e secde etmek istemişti. Neden böyle davrandığını soran Hz. Peygamber'e:

-Hristiyanlar reislerine ve kumandanlarına secde ediyorlardı. Ben de sizin buna daha layık olduğunuzu düşünerek secde etmek istedim, dedi.

Bu hareketi doğru bulmayan Efendimiz:

-Rabbimize ibadet edin. Müslüman kardeşlerinize iyilik yapın. Bir kimsenin diğer kimseye secde etmesini isteseydim, kadının kocasına secde etmesini isterdim. Şayet bir kadına kocası, kendini şu dağdan o dağa, o dağdan bu dağa taşımasını emretse, kadının bu emri yerine getirmesi gerekir” (Ahmed b. Hanbel, 1992: VI, 76). Başka bir rivayette ise;

-Sakın bunu yapmayın! Eğer ben bir kimsenin Allah'tan başka birine secde etmesini emretseydim, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zat'a yemin ederim, kadın kocasına olan hakkını eda etmedikçe rabbine olan hakkını eda edemez. Kocası nefisini talep etse, kadın deve üzerinde bile olsa bunu men edemez.” (Canan, 1994: IX; 280).

Hz.Enes'in rivayeti ise, *“Bir insanın diğer insana secdesi doğru olmaz, şayet doğru olsaydı, üzerindeki hakkının büyüklüğü sebebiyle kadının kocasına secde etmesini emrederdim.”* şeklindedir (Canan, 1994: IX; 280).

Peygamber Efendimiz bu hadislerde erkeğin karısı üzerinde önemli haklarının bulunduğunu, kadının ona karşı saygıda kusur etmemesi gerektiğini, dine ters düşmeyen isteklerini yapmasının icap ettiğini belirtmiştir. İnsanın insana secde etmesinin çok yanlış ve mantıksız bir davranış olduğunu iyice belirtmek isteyen Peygamber Efendimiz, *“sakın bunu yapmayın”* diye kesin bir dille uyarmıştır. Bütün bu açıklamalar bize gösteriyor ki, bir kadının kocasına secde etmesi söz konusu değildir. Bununla beraber kadının en çok itaat etmesi gereken kimseler de kocalarıdır. Zira ailenin geçimini üstlenen koca, ailesinin huzur ve mutluluğunu sağlayabilmek için onca güçlüklerle katlanmaktadır. Böylesi bir kocaya saygı göstermek de kadının görevidir.

4.5.4. Eşine karşı iyi geçimli olmak

Ailenin huzuru ve devamlılığı için kadının kocasına karşı dikkat etmesi gereken hususlar hadislerde sıralanmış, salih bir kadının nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Böylelikle karşılıklı hoş görü ve dayanışma sağlanarak iki cihan saadetinin kazanılması hedeflenmiştir. Hadisleri incelediğimizde salih kadının tüm dünya nimetlerinden daha kıymetli ve önemli olduğunun vurgulanması tesadüfi değildir. Abdullah ibn Amr, Hz. Peygamber'in şunu dediğini aktarmıştır: *“Dünya bir metadır. Dünyanın en değerli varlığı ise salih kadındır”* (Müslim, 2006: Rada, 64).

Hz. Peygamber, güzel ahlak sahibi, iffetli ve dinine bağlı kadınları iyi hanım olarak nitelendirmesi, kadınları teşvik amacı taşıdığı kadar, erkeklere de tavsiye niteliğindedir. Nitekim Hz. Peygamber; *“Altın ve gümüşünü biriktirip biriktirip de Allah yolunda harcamayanları elim bir azapla uyar!”* (Tevbe 9/34) ayet-i kerimesini açıklarken, *“bir kimsenin sahip olabileceği en değerli hazinenin salih bir kadın olduğunu”* (Ebu Davud, 1992: Zekat, 32) belirtmesi de hayırlı kadınlar için övgü ve eşleri için büyük bir müjdedir (Martı, 1999: 46). Yine başka bir hadisinde *“Üç şey Ademoğlunun mutluluğundan üç şey de Ademoğlunun bahtsızlığındandır.*

Mutluluğundan olanlar salih kadın, iyi ev ve iyi binektir. Bahtsızlığından olanlar ise kötü kadın, kötü ev ve kötü binektir”(Ahmed b. Hanbel, 1992: I, 168; 7432).

“Sizin en hayırlınız eşine karşı hayırlı olandır” (Tirmizî, ty., Menâkıb, 63; İbn Mâce, 2011: Nikâh, 50).

Ashab-ıKiram’ın hanımlarından olan Esmâ binti Yezid, sahabe hanımları adına Hz. Peygamber’e geldi ve şöyle dedi: *“Anam babam sana feda olsun ey Allah’ın Resulu! Ben kadınlar tarafından gönderilen bir elçiyim. Allah Teâlâ, seni bütün erkek ve kadınlara peygamber olarak gönderdi. Biz sana ve senin Rabbine iman ettik. Fakat biz kadınlar olarak, sizin evlerinizde kapanıp kalıyoruz, sizin cinsi isteklerinizi yerine getiriyoruz. Siz erkekler ise Cuma namazına gitmek, camilere ve cemaatlara gitmek, hastalara gidip hatır sormak, cenazelerde bulunmak, defalarca hacca gitmek, bunlardan daha faziletli olarak da Allah yolunda cihad etmek gibi üstünlüklerle bizi geçmiş durumdasınız. Şurası da bir gerçek ki erkekler hac ve umre yapmak, kâfirlerle savaşmak üzere evinden çıktığı zaman, mallarınızı bir koruyoruz, iplik eğirip elbiselerinizi dokuyoruz ve çocuklarınızı besliyoruz. O halde biz kadınlar, o hayırlı işlerin ecir ve sevabında sizlere ortak olamaz mıyız?”*

Esmâ gerçekten güzel konuşmuştu. Efendimiz onu sonuna kadar dikkatle dinledikten sonra yanında bulunan sahabelere dönerek:

“Siz bir kadının dini konulardaki sorularını bundan daha güzel ifade ettiğini duydunuz mu?” diye sordu. Sonra da Esmâ’ya şunları söyledi: *“Ey hanım! Şunu iyice anla ve seni gönderen hanımlara anlat ki, kadın kısmının kocasıyla iyi geçinip onun hoşnutluğunu kazanması, saydığın o değerli ibadetlerin hepsine denk olur.”* (İbnü’l-Esîr, 1979: VII, 19; Mehmed Zihni, h.1295: I, 36).

“Kocasını memnun ederek ölen kadın cennetliktir.” (Tirmîzi, ty., Rada, 10; İbn Mâce, 2011: Nikâh, 4).

“Güzel söz sadakadır.” (Müslim, 2006: Zekât, 16, 56)

“Dünyada bir kadın kocasını üzerse, o kimsenin hurilerden olun hanımı o kadına şöyle seslenir:

-Allah canını alsın! Üzme onu! O senin yanında şimdilik misafirdir. Yakında senden ayrılıp bize kavuşacaktır”. (Tirmîzi, ty., Rada, 19; İbn Mâce, 2011: Nikâh, 62)

Kadın eşlerin erkek eşin ve aile ortamının sükûn / huzur kaynağı olması için yaratılmış olması bunu, erkeği de kadını da yani tüm mevcudatı ve insanları yaratmış olan Allah Teâlâ şu şekilde bildirmiştir:

“O, sizi tek bir nefisten yarattı ve kendisiyle huzur bulması için ondan da eşini var etti. O (erkek), onu (eşini) örtüp bürüyünce o (kadın) da bir yük yüklendi ve bununla(bir süre) gezindi. Nitekim ağırlaşınca, ikisi Rableri olan Allah’a dua ettiler: ‘Eğer bize salih (bir çocuk) verirsen, andolsun şükredenlerden olacağız.” (Araf 7/189)

“Size kendi nefislerinizden huzura kavuşasınız diye eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet koyması da O’nun ayetlerindendir. Bunda, tefekkür eden / düşünen toplum için ayetler vardır.” (Rum 31/21) Yukarıda geçen ayet ve hadisler göre, eşine sükûn/huzur vermek için çaba sarf etmesi gereken kadındır. Kadının bu sorumluluğu da aslında Allah’a kulluk yapmanın gereğidir.

Ayrıca, iyi bir hanım sadece dünya hayatına mutluluk veren geçici nimet değil, erkeğe dinini hakkıyla yaşaması noktasında da yardımcı manevi bir destektir. Hz. Peygamber bu konuda *“Allah, bir kimseye salih bir hanım vermişse, dininin yarısında ona yardım etmiş demektir. Artık diğer yarıyla ilgili olarak da, Allah’a karşı kendisine çeki düzen versin”* (Hâkim, 1990: II, 175). İşte böyle bir hanımın eşine karşı tavrını, Ebu Hureyre’den nakledildiğine göre Hz. Peygamber şöyle anlatmaktadır: Peygamberimize *“Hangi kadın en iyi kadındır? Diye sorulunca şöyle cevap vermiştir:*

“yüzüne bakıldığında mutluluk veren, kocası bir şey yapmasını istediğinde yerine getiren ve canında ve malında kocasıyla iyi geçinen kadın en iyi kadındır” (Hakim, 1990: II, 175; Ebu Davud, 1992: Zekât, 31)

Salih bir hanımdan beklenen, kocasına huzur vermesi, hayırlı işlerinde ona yardımcı olması ve kocasının yokluğunda malına ve iffetine mukayyet olmasıdır. Hz. Peygamber’in başka bir hadisinde “*Herkes çobandır ve herkes sorumluluğu altındakilerden mesuldür. Kadın da kocasının evinde işleri düzene koyup kontrol altında tutmakla görevlidir ve emrindekilerden mesuldür*” (Buhari, 1992: Cumai, 11; Nikâh, 81-90).

Kadının eşine ihsanda bulunması ve geçimli olması o kadar önemlidir ki Hz. Peygamber kocasına karşı tavrının onu ya cennete ya da cehenneme yaklaştıracağını söylemektedir (Martı, 1999: 46). Husayn b. Mihsan’ın bildirdiğine göre, Husayn’ın halası Peygamberimize bir iş için geldi, işi bitince Hz. Peygamber ona sordu:

-Kocan var mı?

- Evet

- Aranız nasıl?

- Elimden geldiğince yanından ayrılmamaya (hizmetini görmeye) çalışıyorum.

- Ona karşı nasıl davranacağına dikkat etmelisin. Çünkü o senin hem cennetin hem de ateşindir (Ahmed b. Hanbel, 1992: IV, 341; VI, 419) “Kocası kendisinden razı olarak ölen hanımın cennete gireceği” (Tirmizi, ty., Rada, 10; İbnMace, 2011: Nikâh, 4) şeklindeki hadisi şerifi de göz önüne alırsak kadının üzerinde eşinin hakkının büyüklüğünü idrak etmiş oluruz. Aslında hiçte zor olmayan güler yüz ve tatlı dil, uyum ve sadakat cennet kadar büyük bir müjdeyi beraberinde getirebilmektedir (Martı, 1999: 47).

4.5.5. Eşinin Destekçisi ve Yardımcısı Olmak

Aile içinde ya da sosyal hayatta karşılaştığımız zorlukların telafisinde ya da bertaraf edilmesinde uygulanacak en güzel metot, Kuran ve Sünnet’te yer almaktadır. Kadın, eşine zor durumlarda teselli etmeli, onun yanında olmalı, desteğini esirgememelidir. Dünya hayatının gerek zorlukları gerek imtihan gereği başa gelen sıkıntılara karşı kadının yapması gereken, her türlü zorluğa karşı isyan etmeyip hamdetmesi, eşinin yanında olup sabretmesidir. Kadın yalnız iyi günlerde değil asıl kocasının zor durumlarında onun yanında olup destekçisi olmalıdır. Bilinen bir gerçek var ki iyi günde insanın seveni-dostu zaten çok olur. Bir eşin asıl sorumluluğu böyle zamanlarda ortaya çıkar ve çok büyük bir önem taşır. Atalarımız “*yuvayı dışı kuş yapar*” derken maksatları sadece evin maddi bakımdan düzenini sağlamak değil, aynı zamanda ailenin moral değerlerini diri tutmak, ailede huzurun ve neşenin de kaynağının kadın olduğunu, bu gayreti göstermenin kadının sorumluluğu altında olduğudur. Yüce Allah, “*Mü’min erkek ve kadınlar birbirlerinin dostu olarak nitelemiş ve onların, birbirlerine iyiliği tavsiye etmek ve kötülükle sakındırmakla yükümlü olduklarını*” (Tevbe 9/71) bildirirken kadın ve erkek ayrımı yapmayarak bu sorumluluğun kadında olduğunu belirtmiştir.

4.5.6. Eşine Karşı Samimi Olmak

Ailede samimiyetin önemli bir yönü eşler arasındaki samimiyettir. Bu samimiyeti tesis eden en önemli unsurlardan biri, Rabbimizin Kur’an-ı Kerim’de eşleri birbirlerinin göz aydınlığı (Furkan 25/74) ve örtüsü (Bakara 2/187) olarak nitelemesinde

görülr. Eşler birbirlerinin göz aydınlığı neşesi ve huzurudur. Sevgi ve merhamet sayesinde birbirlerinin en yakınıdır. Samimiyetin en iyi şekilde hissedildiği aile yuvasında bu samimiyeti bozacak ya da zedeleyecek unsurlara karşı dikkatli olmak kadının görevleri arasındadır (Arslan, 2014: 110-111).

Hz. Peygamber'e göre insanlar birbirlerine karşı samimi olmalıdır; birbirlerine nefret beslememeli, haset ve kıskançlıkla ilişkilerini zedelememeli, yıkıcı etkiler karşısında birbirlerini yalnız bırakmamalıdır (Buhari, 1992: Edep, 57). *"Aranızın kötü olmasından sakının. Çünkü bu mahvedici bir haldir"* (Tirmizi, ty., Sıfatü'l-kıyame, 56) diye seslenir Hz. Peygamber. Küs durmayı, lanetleşmeyi, sonu gelmeyen anlamsız tartışmaları, kabalığı, saygısızlığı, sahtekârlığı velhasıl sevgiye muhabbete zarar veren tüm davranışları yasaklamıştır. *"Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edenin davetine icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin"* (Ebû Dâvud, 1992: Zekât, 38) derken güven ve samimiyete vesile olarak her türlü davranışı öğütler gibidir (<http://kutludogum.diyanet.gov.tr>).

Samimiyet hususunda şu hadise de yer vermeden geçmeyelim; *"Kendisi cehennem ateşine ya da cehennem ateşi kendisine haram olan kişiyi size bildireyim mi? Cana yakın, yumuşak huylu, kolaylaştırıcı kimse"* (Tirmizi, ty., Sıfatü'l-Kıyame, 45). Bir kadın eşine karşı ne kadar cana yakan ve yumuşak huylu olursa, eşini hoşnut ettiği gibi Allah telayı da hoşnut ettiğini belirtmek gerekir.

4.5.7. İzinsiz Evden Ayrılmamak

Kadın eşinden izinsiz bir yere gitmemeli, gitmek zorunda olduğunda eşini haberdar ederek rızasını almalıdır.

Kadınların zaruri ihtiyaçlarını dışarıdan temin etmeleri ve gereken meşru yerlere gitmeleri için evinden çıkmaya yetki ve salahiyeti vardır. Peygamber Efendimiz (sav) kadınların ihtiyaçlarını karşılama hususunda şöyle buyurmaktadır:

"Ey kadınlar! İhtiyaçlarınızı karşılayan olmadığı zaman, Allah Teâlâ size ihtiyacınızı temin etmeniz için evlerinizden çıkmanıza izin vermiştir." (Müslim, 2006: et-tağ, 851)

Kadın şu durumlarda eşinden izinsiz evinden çıkabilir;

a) Kadın, yanında mahrem bir yakını bulununca farz olan haccını yerine getirebilir. Kocasının izin vermemesi sonucu değiştirmez. Çünkü burada kocanın hakkı farz-ı ayn olan bir ibadetin önüne geçemez.

b) Kadın, başkalarında bulunan hak ve alacaklarını almaya gidebilir.

c) Koca, karısının dini bilgilerini öğrenme konusunda yardımcı olmazsa, kadın izinsiz olarak ilim meclislerine katılabilir.

d) Koca, eşini en az haftada bir kere ana-babasını, yılda bir kere de kardeş, hala, amca dayı ve teyze gibi yakın akrabalarını ziyaret etmesine engel olamaz.

e) Kadının ana-babası ağır hastalığa yakalanmış olur ve bakacak kimseleri bulunmazsa, kadın kocası izin vermese bile, babasının evinde kalıp onlara hizmete edebilir. Koca, karısının ana-babasını, gece yatıya kalmamak üzere haftada bir gelmekten ve yine önceki kocasından olan çocuklarını görmekten, gidip ziyaret etmekten men edemez (Döndüren, 1983: 327).

4.5.8. Eşinin Cinsel İsteklerini Yerine Getirmek

Evliliğin temel gayelerinden biri de hiç şüphesiz eşlerin birbirlerinde cinsel bakımdan faydalanmalarıdır. Evliliğin devamı hususunda büyük öneme haiz olan

cinsellik konusunda Hz. Peygamber vazifeyi kadına yüklemiş ve çeşitli hadislerde şu şekilde buyurmuştur;

“Bir kimse eşini yatağına davet eder de hanımı, (mazereti olmadığı halde) gelmez ve eşi ona gücenmiş olarak gecelerse, melekler sabaha kadar o kadının iyilikten uzak kaldığını tekrarlar” (Buhari, 1992: Bed’ü’l-hak, 7; Müslim, 2006: Nikâh, 122).

“Kadın kocasının yatağını (mazeretsiz) terk ederek gecelerse melekler sabaha kadar o kadının iyilikten uzak kaldığını tekrarlar” (Müslim, 2006: Nikâh, 120; Buhari, 1992: Nikâh, 86).

“Bu canımı bu tende tutan Allah’a yemin ederim ki, bir adam eşi ile beraber olmak ister de kadın (mazereti olmaksızın) gelmezse gök ehli, o kadına, kocası kendinden razı oluncaya kadar dargın kalır.” (Müslim, 2006: Nikâh, 121).

“Kadın, eşi kendisine ihtiyaç duyup çağırdığında, yemek pişirmekle meşgul olsa dahi (onu erteleyip) eşinin yanına gelsin.” (Tirmizî, ty., Rada’, 10).

Peygamber efendimiz (sav) bu hadislerde kocanın cinsi duygularına değer vermenin ve bunun gereğini yapmanın önemini dile getirmiştir. “yatağa çağırma, yatağı terk etme” şeklindeki nezih ifadeleriyle, cinsi beraberliği anlatmak istemiştir. Kocasının bu yöndeki isteğini yerine getirmeyen kadının, ilahi gazabı üzerine çektiğini ve dolayısıyla ağır bir günah işlediğini belirtmiştir (Kandemir, vd., 2010, II, 341). Ocakta yemek pişirirken veya fırında yemek yaparken bile olsa eşinin beraber olma isteğinin geri çevirmenin doğru olmayacağını belirtirken Peygamberi Efendimiz ’in anlatmak istediği şudur; yuvasının huzurlu ve mutlu olmasını isteyen, kocasını hiçbir şekilde elinden kaçırmayı arzu etmeyen kadının bu hususa dikkat etmesidir (Kandemir, vd., 2010: II, 348). Yine belirtmek gerekir ki yukarıdaki hadislerde kadının sebepsiz, meşru olmayan bir mazeretle kocasının davetine icabet etmemesi, keyfi bir şekilde reddetmesinden bahsedilmektedir. Unutulmamalıdır ki kadın da bir insan olduğuna göre, zaman zaman onun da sıkıntıları, üzüntüleri, sinirlilik halleri bulunabilir. Böyle bir durum elbette kadına kocasına öfkelenme-öfkelenendirme, aile yuvasının huzurunu bozma hakkı vermez. Ruhi bir gerginlik yaşıyorsa bunu kocasına söylemeli ve ondan anlayış beklemelidir. Kocanın da bu anlayışı karısından esirgememesi gerekir. Şurası da unutulmamalıdır ki eşlerin hangisi diğerine ihtiyaç duyar da onu çağırırsa icabet etmesi hem insani ve ahlaki bir vazife hem de evlilik hukukunun gereğidir.

4.5.9. Kocasının Te’dip Hakkını Kullanmasına Rıza Göstermek

Te’dip sözlükte; uslandırma, yola getirme ve terbiye etme gibi anlamlara gelmektedir (Erdoğan, 2003:139). Allah Teâlâ kadının te’dip edilmesi ile ilgili Nisa Suresinin 34. Ayet-i kerimesinde şöyle buyurmaktadır: *“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılmasına bağlı olarak ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve korucusudurlar. Saliha kadınlar Allah’a itaatkârdırlar. Allah’ın korumasına uygun olarak kimsenin görmediği durumlarda kendilerini korurlar. (Evlilik hukukuna) başkaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin. Onları yataklarında yalnız bırakın, yarar sağlamazsa dövün. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhlerinde başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.”* Ayeti kerimeden anlıyoruz ki erkeklerin yönetim, savunma ve koruma bakımlarından genel olarak önde olmakla beraber takip edilen cümleler dikkate alındığında burada, aile kurumunda hâkimiyet ve yöneticilik manasının ağır bastığı görülmektedir. Aile kurucu unsur karı-kocadır. Bu temel kurumu oluşturan, yöneten, yönlendiren dini, ahlaki, hukuki kuralları vardır. Kurullara uyulduğu müddetçe problem yoktur. Taraflar kuralları bozar, hakları çiğnerse düzeni sağlamak ve adaleti

gerçekleştirmek üzere çeşitli tedbirler ve müeyyideler girecektir. Ayette görüyoruz ki kadın aile içinde, kurallara göre rolünü ifa edip etmeme hususunda iki sıfatla nitelendirilmektedir; “saliha” ve “naşıze”. Saliha kadınlar hem kocalarının yanındayken, hem onların bulunmadıkları yerlerde vazifelerini aksatmadan yerine getiren, Allah’ın koyduğu, toplumun benimsediği kuralların dışına çıkmayan kadındır. Bazı davranış ve tavırları sebebiyle yoldan çıkan, hukuka başkaldıran böylecenaşıze olması ihtimali ortaya çıkan kadınlara nasıl davranılacağı hususunda ayet yol göstermektedir. Bu noktada Kur’an-ı Kerim bu vazifeyi ifa görevini ailenin reisi olması hasebiyle önce kocaya vermektedir. Öngörülen tedbirlerin alınmasına rağmen aile düzeni yeniden kurulmaz ve ailenin dağılmasından korkulursa devreye hakemlerin girmesi gerekmektedir. Ayette aile hukukuna başkaldıran, meşru aile düzenini bozmaya çalışan kadına karşı erkeğin yapabileceği şeyler öğüt vermek, yatakta yalnız bırakmak ve dövmek şeklinde sıralanmıştır. Bu tedbirleri açıklayacak olursak;

a) Öğüt verme: Naşıze olan kadına, öncelikle yumuşak bir dille evlilik kurumu içerisinde eşlerin karşılıklı hak ve hukukundan bahsedilir. Allah Teâlâ’nın eşlerin birbirleriyle iyi geçim yapmalarını istediğini, kocanın kadına göre bir nebze üstün sorumluluğunun olduğu belirtilir. Öğüt fayda vermişse sorun halledilmiş sayılacağından başka bir şeye gerek kalmamıştır. Eğer şartlarına uygun öğüt sonuç vermemişse ayette belirtilen ikinci aşama gelir.

b) Yatağında yalnız bırakma(Küsüp tavrı alma): Kuran-ı Kerim’de kadının nuşuzuna karşılık kocanın öğüdü, ricası, fayda vermemiş, haklı beklentisine karşılık alamamış ise kadın, verdiği huzursuzluğa ve haksız tutumuna devam ediyorsa kocanın eşiyle beraber yatmaması yani yatakları ayırması ikinci bir tedbir olarak öngörülmektedir. Kadın aile birliğini bozmaya götüren davranışlar sergilemeye devam eder, aile düzenini olumsuz etkileyecek hareketlerinde ısrar ederse koca, eşini istediği süre kadar yatağında yalnız bırakabilir. Yatakta yalnız bırakmaktan kastedilen, kocanın eşiyle birlikte yatmaması veya eşine sırtını dönüp yatması ve onunla cinsel temas bulunması gibi davranışlardır. Bu tedbirin sonuç verebilmesi için iki şeyin bulunması gereklidir:

Birincisi, karı-koca arasında bir sevgi varsa kocasının kendisini yatakta yalnız bırakması eşine ağır gelebilir ve böyle bir tedbir sonuç verebilir. Şayet kadın, kocasından kendisinin ayrılmasından memnuniyet duymuş ise böyle bir eylem sorun çözücü bir tedbir olmaktan çıkar (Köse, 2014: 316).

İkincisi, karı-koca arasında sevgi mevcut ise kadın, kocasının kendisini yatakta terk ettiği süreyi krizin çözümü için bir fırsat görüp kendi davranışlarını gözden geçirmesine; kendi kendisini dinleyerek nefis muhasebesi yapmasına; soranın, cevaplayanın, şahidinin kendisinin olduğu vicdanının sesine kulak vermesi ve hatalarını telafi etmesine vesile olabilir (Köse, 2014: 316).

Yatakların ayrılmasının fayda vermemesi halinde Kur’an-ı Kerim’in öngördüğü üçüncü tedbir, sembolik bir vuruş olan darptır.

c) Kocanın eşini te’dip etmesi: Ayet-i kerimenin, saygısızca eşine başkaldıran ve aile huzurunu zedeleyecek şekilde ahlaksızlık yapan kadınlara önce öğüt verilmesi sonra onların yalnız bırakılarak cezalandırılması bu da çözüm getirmezse dövülmesi hükmünün ana teması erkeğe sıradan meselelerde karısını dövmek hakkı vermek değil, karısının rahatsız edici aile birliğini bozacak davranışlarına karşı meşru bir müdafaa ve te’dip hakkıdır. Ancak ayette belirtilen öğüt verme ve yatakta yalnız bırakmak gibi tedbirler problem teşkil etmemiş, ancak te’dip-dövmek konusu özellikle çağımızda kadın hakları ve insanlık haysiyeti açısından önemli bir tartışma konusu olmuş-olmaya da devam etmektedir. Gerçekte Allah Teâlâ’nın murat ettiği kadının dövülmesi midir?

Biliyoruz ki İslam dininde prensip olarak insanın dövülmesi yoktur. Peygamber Efendimiz (sav)’ın dövmeyi yasaklayan çeşitli hadis-i şeriflerinin olduğunu da biliyoruz. Örneğin; “...Allah’ın kullarını dövmeyiniz”(Ebu Davud, 1992: Nikâh, 42; İbn Mace, 2011: Nikâh, 51); “...kadınları dövmeyin”(Ebu Davud, 1992: Nikâh, 41). Yine Hz. Aişe’nin rivayet etmiş olduğu; “Rasulullah (sav), kendi ailesinden hiçbir kadını dövmeyeceği gibi hiçbir hizmetçiyi de dövmemiştir. Yine O, Allah yolunda olma veya Allah’ın yasaklarına saygısızlık gösterilme yahut Allah için intikam alma dışında hiçbir şeyle vurmamıştır”(Müslim, 2006: Fedail, 79; İbn Mace, 2011: Nikâh, 51).

Kadına vurmanın yanlış ve çirkin bir davranış olduğunu belirtmek için peygamber efendimiz şu şekilde buyurmaktadır; “Sizden biriniz, gece beraber olacağı eşini dövmesin”(Buhari, 1992: Nikâh, 93; İbn Mace, 2011: Nikâh, 51).

Görüyoruz ki kadının aile hukukunu çiğnemesi halinde bir ıslah metodu olarak başvurulabilecek belli başlı yollar zikredilirken “kocanın karısını dövmesi” eylemine de yer verilmiş olmakla beraber, bu uygulama Hz. Peygamber tarafından toplum ıslah edilerek, insanın özellikle de eşin dövülemeyeceği ifade edilerek kötülenmiş, “iyi bir kocanın karısını dövmeyeceği” kuralı bu yakışıksız davranışın önüne çekilen bir set olmuştur. Burada kastedilen “darb” kelimesini ise günümüzde, el veya herhangi bir cisimle dövme yerine söz ve davranışla eşini eğiterek, eşinin yanlış davranışlarından alıkoyma şeklinde tercüme etmenin daha doğru olacağı kanaatindeyim (Karaman, vd., 2012: II, 58-61; Ünal, 2011: 204).

Nihayet asr-ı saadette kadınların kavuştuğu huzur ve güven ortamını anlatan Abdullah b. Ömer şöyle anlatıyordu: “Nebi zamanında hakkımızda vahiy iner korkusuyla kadınlarımıza kötü söz söylemekten ve el kaldırmaktan çekinirdik. Ancak Resulullah vefat ettikten sonra onları azarlamaya ve el kaldırmaya başladık (Buhari, 1992: Nikâh, 80).

Ayrıca Tirmizi’nin sahih olarak değerlendirdiği bir hadiste, “Hayırlılarınız, ancak kadınlara karşı hayırlı davrananlarınızdır” (Tirmizi, ty., Rada,11) buyuran Hz. Peygamber kadınlara sabırla ve hoş görüyle yaklaşılmasını tavsiye etmiştir. Namus duygusuna aykırı davranışları dışında onlara eziyet edilmesini ve şiddet kullanılmasını ise kesinlikle yasaklamıştır. Nitekim Hz. Peygamber başka bir hadisinde “Allah’ın hanım kullarına vurmayın.” (İbn Mace, 2011: Nikâh, 51; Ebu Davud, 1992: Nikâh, 3; Darimi, 2000: Nikâh, 34) buyurmuşlardır.

Prensip olarak hiç kimsenin bir başkasına el kaldırması caiz değildir. Hz. Peygamber, cahiliye dönemindeki kadının değerini yükseltmek için önce “kadınları dövmeyiniz” diye emir verir. Ancak bir müddet sonra erkekler, hanımlarının huysuzluğundan dik başlılığından şikâyet edip dövme yasağını kaldırmasını istemiştir. Hz. Peygamber önce nasihatle ve telkinle, olmazsa tehditle, bu da sonuç vermezse gücendiğini belli etmekle uyum sağlamasını, bu da fayda sağlamazsa incitici olmamak kaydıyla dayağa müsaade etmiştir. Bunun üzerine hanımlar, kocalarının kendilerini dövdüklerinden şikâyet etmeye geldiler. O zaman da: “Hanımlarınızı dövmeyiniz, hanımlarını dövenler, sizin hayırlılarınız değildir.”(İbn Mace, 2011: Nikâh, 51; Ebu Davud, 1992: Nikâh, 43; Darimi, 2000: Nikâh, 34) buyurdu. Buradan maksatla;

- Kadınlara asla vurulamayacağı,
- İstenilen neticenin elde edilemeyeceği önceden bilinirse yine asla vurulamayacağı,
- İncitici şekilde vurulursa kisası gerektireceği söylenmiştir (Sandıkçı, 1995: 165).

Bir defa vurma durup dururken ortaya çıkan bir eylem değildir. Bir şeyin karşılığıdır. Bu da yukarıda çerçevesi çizilmeye çalışılan kadının nüşuz halinin aile

birliğini tehdit eder hale gelmesi, önceki iki tedbirin yetersiz kalması ve kocasına karşı psikolojik şiddete devam etmesidir. Ailenin yıkılması, sadece karı-kocaya dokunan bir zarar değil, diğer aile bireylerini ve tüm toplumu ilgilendiren ciddi bir sorundur. Aslında boşanmak topluma uygulanan bir şiddettir. Vurmanın amacı, ıslah ve aile birliğini kurtarmaya yönelik bir tedbir oluşudur (Köse, 2014: 333).

Ölçüsü ise, şok etkisi yapan sembolik bir vuruştan ibarettir ve onda aranan maddi değil manevi etkisidir. Ulaşılmak istenen hedef ise kadının kibrini kırma, kocasını ezmeye çalışmasına bir tepki veya kocasını kıskandıran tutumunu fark ettirme, onu çizilmiş sınırların içine çekmektir. Kur'an-ı Kerim'in çizdiği çerçeveye bakıldığında, kadın, haddi aşan tutumlarını fark ettikten sonra böyle bir cezayı hak ettiğini kabullenecek, böylece aile ilişkileri normalleşecektir (Köse, 2014: 334).

4.5.10. Eşine Karşı Hoşgörülü-Güler Yüzlü Ve Nezaket Sahibi Olmak

Hz. Peygamber, güzel, yumuşak ve tatlı sözün sadaka olduğunu (Buhari, 1992: Cihad, 128, Edep, 34; Müslim, 2006:Zekât, 56) haber vermiştir. Sadaka verene karşı onu alanın sevgisini artırdığı gibi tatlı söz de insan üzerinde aynı etkiyi yapar, insanların gönlünü kazandırır. Aile geçimi büyük ölçüde eşlerin birbirlerine olan hoşgörülerine-nezaketlerine dayanmaktadır. Kadın eşine karşı güler yüzlü olup hoş görülü davranmalıdır. Ailedeki huzur ve sevginin temini ve kadının da önemli vazifelerinden olan, eşine karşı güler yüzlü olmak, ona karşı iyi davranmak, eşinin ufak-tefek problemlerini görmezden gelip, bunu ona, şikâyet babında değil de düzeltmesi için yumuşak bir dille belirtmesi gerekir. Erkeklerde kadınlar gibi eşlerinin kendileriyle ilgilenilmesini isteyip sevdikleri hissetmeye ihtiyaç duyarlar. Nitekim Rum Suresi 21. ayeti kerimede Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“O’nun delillerinden biri de, kendilerine meyledip ülfet edesiniz diye kendi cinsinizden size eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve şefkat kılmasıdır. Şüphesiz ki bunda düşünecek olan bir kavim için nice deliller vardır.” (Rum 30/21)

Hz. Peygamber de kadının kocasına karşı güler yüzlü, sevgi dolu olmasıyla ilgili şöyle buyurmuştur;

İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle: “Kim ki din kardeşine sevgi dolu bir gözle bakarsa, Allah onun günahlarını bağışlar” (Suyuti, 2003: VI, 233).

“Hakikaten siz, mallarınızla insanları memnun etmeye güç yetiremezsiniz. Ancak sizden görecekləri, güler yüzlülük ve ahlak güzelliğidir ki, onları memnun edebilir (Gazali, 1998: III, 111).

“Din kardeşinin yüzüne gülümsemen bir sadakadır. Onda sadakanın sevabı vardır.” (Tirmizî, 1996: Birr, 36)

Güzel geçimin bir diğer temel ilkesi, güzel konuşmaktır. Yüce Allah'ın emri olan *“en güzel sözü söylemek”* (İsra 17/53) ailede oluşacak huzur ve sakinete için gereklidir. Sözü söylerken; hakkı ve doğruyu söylemekle (Ahzab 33/70) beraber uygun bir üslupla söylemek de lüzumludur (Nisa 4/5). Kadının eşine söz söylerken yumuşak bir üslup kullanması gerekmektedir. Öyle ki bize karşı muhalefet ettikleri ve üzücü bir harekette bulundukları zaman bile onlara kızmadan yumuşak davranmak aile bağlarını güçlendirecektir (Karahan, 2014: 14-15)

İnsan tabiatı gereği iltifatlardan hoşlanan bir varlıktır. Beğenilmek, takdir görmek ve teşekkür beklemek eşin en doğal hakkıdır. Neticede takdir görmeyen eş bir zaman sonra hayal kırıklığı yaşamaya başlayacaktır. Öyleyse eşte beğenilen yönler takdir edilmeli teşekkür ve sevgide asla cimrilik gösterilmemelidir (Yılmaz, 2012: 23).

Sürekli kötü söz sarfı ve kaba davranışlar sevgi ve saygıyı bitirir. Oysa sevgi ve

saygının elde edildikten sonra muhafazaya ihtiyacı vardır. Evlilikte tarafların birbirlerine göstereceği nezaket ve hoş davranışlar, birbirlerine olan sevgi ve saygıyı artıracaktır.

4.5.11.Ev İşlerini Üstlenmek

Kadın, tembellik ve ihmalkârlıktan uzak kalmalıdır. Bu tür haller, kadını kocası tarafından sevimsiz görünmesine sebebiyet verip bu durumun aile yuvalarında huzurun kaçmasına neden olabilir.

“Şüphesiz ki Allah, çokça tevbe edenleri ve iyice temizlenenleri sever” (Bakara 2/22).

Evlilikte, temizliği ve tertibi/düzeni genel ve kişisel olarak ikiye ayırabiliriz. Ev halkının hepsi için ev temizliği, özellikle banyo, mutfak ve tuvalet her şeyden önce hijyen ve sağlık için sonra da psikolojik nedenlerle gereklidir. Ev temiz bile olsa, dağınık, havalanmamış olan bir odada da oturmak tüm oturanları huzursuz ve tedirgin yapabilir. Dolayısıyla genel temizlik ve tertibin aile huzuru ve birliği için önemi büyüktür.

Genel temizlikte dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta, pis olmak/ temizlik konusunda özen göstermemek ne kadar tehlikeli ise aşırı titiz ve vesveseli olmakta aile huzuru açısından sıkıntıya yol açacaktır. Unutulmamalıdır ki; sağlık ve huzurun bir şartı olan temizlik, imandandır.

Kişisel temizlik öncelikle beden, saç-baş ve ağız/diş temizliğinden oluşur. Genel temizlik gibi kişisel temizlik de hem sağlık hem de huzur için gereklidir. Hiçbir eş, dişleri fırçalanmamış, sapsarı, kötü görünüş ve kokulu; saçları taranmamış kirli ve dağınık; bedeni yıkanmamış, kirli ve ter kokulu ayrıca üzeri dağınık bir eş istemez. Bu kişinin karşısındakine olduğu kadar kendisine de saygının da gereğidir (Demir, 2008: 52-53).

Kadın ev halkını, özellikle eşini kirli paslı değil, eli-yüzü temiz; temizlik yaptığı kıyafetlerle değil, temiz kıyafetlerle; yemek ve ter kokan bir şekilde değil; su, sabun, kolonya kokan; saç baş dağınık değil taralı, tokalı; yazması soluk ve oyası sökükle değil düzgün bir şekilde karşılamalıdır. Hz. Peygamber, “Evinize dönerken gece ansızın girmeyiniz. Eşiniz saçlarını tarasın, düzeltsin, yapması gereken temizliği yapsın” (Müslim, 2006: Rada, 57) diye buyurarak kadının eşini nasıl karşılaması gerektiğini bildirmektedir. Böyle bir karşılama hem dünya saadeti için hem de Hz. Peygamberin isteği yerine getirildiği/sözü tutulduğu için ahiret saadeti kazanmaya katkı sağlayacaktır (Demir, 2008: 53).

Temizlikten, kişinin kendine, ev düzenine dikkat etmesinden göz, beyin ve kalp etkilenir. Göz fotoğraf makinesi gibidir, gördüğünü çeker ve beyne yerleştirir. Kalp de bu görüntüyü duygulara dönüştürür; bu duygular ya sempati ya da antipati duygularını oluşturur. Temiz bir beden veya temiz bir ev beyne yerleştirilmiş fotoğraftır. Aile bireyleri birbirlerine bakmaktan hoşlanacakları ve sürekli görmek isteyecekleri güzel fotoğraflar vermelidir.

“Hz. Aişe (ra) rivayet ediyor: “Müminlerin iman bakımından en üstünlerinden bir tanesi de ahlakı en güzel olanı ve aile fertlerine en lütüfkâr davranandır.” (İbn Mâce, Nikâh; 50; Tirmizî, ty., İman: 6)

“Bir ev halkı birbirlerine iyilik ve ikramda bulunduğunda Allah üzerlerine rızık akıtır ve Allah’ın himayesinde olurlar”(Suyuti, 2003: 1270).

Hz. Ali şöyle demiştir: “Kadının kendisini güzel bir şekilde kocasının hizmetine vermesi, Allah yolunda cihat etmesi gibidir”(Dana, 1995: 28).

4.5.12. Eşine Karşı Kendisine Özen Göstermek

Sevgi, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur. Eşe duyulan sevgi kişinin eşine karşı içinden geçirdiği duygu ve düşüncelerinden etkilenir (Canel, 2013: 8). Sevenin sevdiğine sevgisini ifade etmesi Hz. Peygamber'in tavsiyesidir (Ebu Davud, 1992: Edep, 113; Tirmizi, ty., Züht, 54). Bu sayede ilişkiler gelişir, aradaki soğukluklar gider, oluşabilecek ön yargılar önlenir. Karşılıklı olarak beslenen sevgi ve şefkat duyguları eşleri çevreleyen manevi bir manyetik alan oluşturur. Bu alan bir yandan eşler arasındaki beraberliği pekiştirirken, diğer yandan dış kaynaklı olumsuz etkilerden bir örtü ve zırh gibi korur (Altuntaş, 2007: 41). *“Kendileri ile huzur ve sükûn bulasınız diye, sizin için türünüzden eşler yaratması, aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun varlığının ve kudretinin delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır”* (Rum 31/21). Kur'an eşlerin birbirlerine huzur ve sükûn kaynağı olduğunun vurgusunu başka bir ayette de yapmaktadır: *“Allah, sizi tek bir nefisten yaratan ve kendisi ile huzur bulsun diye eşini de ondan var edendir”* (Araf/189). Aile birliğinin huzur ve sükûn ortamını oluşturması sadece fiziki buluşma ile gerçekleşmiyor. Bu noktada başka *“birleştirici”* etkenlere ihtiyaç vardır. Bu etkenler maddi olmaktan çok manevi ve ruhidir. İşte burada sevgi ve şefkat duyguları ortaya çıkmaktadır. Bu duygular iki farklı yapıyı birbirine bağlayıp bütünleştirir. Huzur ve sükûn da bu birleşmenin sonucu olarak ortaya çıkar. Evlilik verme ruhudur. Evlilik hayatı bir tarafın diğer tarafı ilzam ettiği zorunluluklar üzerine bina edilmez; ancak sevgi ve şefkatten kaynaklanan verme ruhu üzerine bina edilir (Altuntaş, 2007: 41).

Evimize kıymetli bir çiçek getirip koyduğunuzda onun ilk günkü gibi güzel ve hoş kokulu kalmasını istiyorsak ona bakmamız, özen göstermemiz, özveriyle zaman ayırmamız gerektiğini bilirsiniz. Aksi takdirde dünyanın en güzel çiçeği bile olsa zamanla solup gidecektir. Eğer; eşimize karşı hareketlerimiz kırıcı ise, ona karşı cümlelerimiz sevgi, saygı ve nezaketten yoksunsa, olaylara karşı yapıcı değil yıkıcı ve yıpratıcı tepkiler veriyorsak, ona karşı yeterince verici, ilişkimize karşı yeterince fedakâr değilsek, her sözün ve hareketin altında bir şey arama eğiliminde isek, küskünlükleri uzatıyor ve barışmak için hep karşı tarafın çaba göstermesini bekliyorsak bu çiçeğin solması kaçınılmazdır. Evlilik kurumunu sevgi ve onun ayrılmaz bir parçası olan saygı ile yürütmek, bu konunun öneminin farkında olan eşlerin elindedir (Canel, 2013: 8-9).

İslam bilginleri kadının vacip olan kadınsı görevlerini şöyle belirtmektedir:

“Yatağına girdiği zaman nefisini kocasına arz etmek, gıyabında kocasına cinsel ihanette bulunmamak, hoş kokulu olmak, ağzı misvak ve misk ile tertemiz tutmak, kocası evdeyken onun için süslenmek, kocası evinden ayrılıp bir yere gittiği zaman süsü bırakmak, kadının vacip görevleridir.” (Zehebi, 1986: 190)

“Kocasının dışındakiler için süslenen kadın kıyamet gününde nuru olmayan bir karanlık gibi olacaktır.” (Tirmîzî, ty., Rada, 13)

Kadının kocasına süslenmesi sadece takı ve giysi ile sınırlandırılmayıp günün şartları gereği meşru sınırlar içerisinde kalmak şartıyla kullanabileceği süslenme vasıtalarını da kullanabilir ayrıca kocası için makyaj yaparak süslenmesinde de bir mahzur yoktur.

“Dünyanızdan bana kadınlar ve güzel kokular sevdirdi. Mutluluğun doruğuna da namazla erdirildi.” (Suyuti, 2003: I, 46)

Bazı İslam âlimlerine göre, kadının kocasına karşı geçimsiz olmasının bir sebebi de eşine karşı süslenmemesi-kötü kokmasıdır (Zehebi, 1986: 186). Bu sebeple kadın

eşinin yanında güzel kokmalı, koku seçerken de eşinin tercihlerine-zevklerine saygı duyup onun hoşuna gidecek kokular sürmelidir. Bu konuda Hz. Aişe'nin şu sözleri de bize yol göstermektedir;

Bir kadın, Hz. Aişe'ye gelip kına yakmayı sorunca, validemiz şöyle buyurmaktadır:

“Kına yakmakta bir sakınca yoktur. Fakat ben pek kına yakmam, çünkü sevgili eşim Allah Resulu kınanın kokusunu sevmez”(Ebu Davud, 1992: Tereccül, 4).

“Elbiselerinizi yıkayınız, saçlarınızı düzeltiniz, dişlerinizi misvaklayınız. Tertemiz olmaya ve güzelleşmeye çalışınız (Suyuti, 2003: I, 48).

“O'nun delillerinden biri de, kendilerine meyledip ülfet edesiniz diye kendi cinsinizden size eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve şefkat kılmasıdır. Şüphesiz ki bunda düşünecek olan bir kavim için nice deliller vardır” (Rum 31/21)

4.5.13. Eşiyle İlgili Tenkit, Dedikodu Ve Alaydan Uzak Durmak

Kadın kocasını küçük düşürecek hareket ve sözlerden son derece sakınmalı ve uzak durmalıdır. Arkadaşlarının veya akrabalarının yanında onu eleştirecek sözler etmemeli ve alaylı konuşmalar yapmamalı, arkasından konuşup, mahcup olmasına izin vermemelidir. Kadının eğer eşini eleştirmesi gerekirse bunu baş başa kaldıkları zaman, güzel bir dille kırmadan ifade etmelidir. Eşine fikren yardım etmesi güzeldir ama bunu emir verir şeklinde yapmamalıdır. Unutulmaması gerekir ki sadece erkekler değil hiçbir insan kendisiyle emir verilecek tarzda konuşulmasından hoşlanmaz.

4.5.14. Yalan Söylememek/Gereksiz Şüphe Ve Sorularda Bulunmamak

Yalan söylemek bazen problemlerin en pratik çözümü olarak görülse de aile birliğini zedeleyen önemli etkenlerden biridir. Koca karısının yalanına şahit olduktan sonra artık ona güven ve itibarı kalmaz ve sarsılan güven duygusu tekrar yerine getirilemez.

Kıskançlık sağlıklı ve normal olmayan bir duygudur. Dolayısıyla sevginin bir göstergesi değildir. Kişide sağlıklı bir muhakeme yapısının varlığına, bazen de karşısındaki kişiye duyulan güvensizliğe işaret eder. Kıskançlığın kişinin kendisine olan güvensizliğinden de kaynaklandığı düşünülebilir. Gerçek sevgide güven, hoşgörü, karşısındakinin ihtiyaçlarına karşı hassasiyet ve denge vardır (Canel, 2013: 11).

Şüphe de güvensizliğin göstergesidir ve insanın zihnine girdi mi bir kere huzur ve mutluluğu götürerek aile birliğini bozar. Her sözün, davranışın altında bir başka sebep aramak veyahut aranacak davranışlarda bulunmak her iki taraf için zor ve sancılı bir sürecin başladığını ve bu sürecin evlilik kurumuna ciddi sıkıntılar yaşatacağını bilmek gerekir (Arslan, 2014: 112-113).

4.5.15. Eşinin İmkânlarını Zorlamamak/Eşinden Gizli Saklı İş Yapmamak

Kadın, erkeğin imkânı dışında, güç ve füzuli tekliflerden bulunmamalı, her şeyin zaman ve imkân şartlarını gözetmelidir. Lüks ve lüzumsuz isteklerden kaçınmalı, evliliği ağır bir külfet olarak değil güzel bir nimet olarak devam ettirmelidir.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde kanaat sahibi olmak ile ilgi şöyle buyrulmaktadır:

“Onlar, harcadıklarında ne kendilerini ve ailelerini muhtaç uruma düşürecek şekilde her şeylerini harcayıp, savurganca davranırlar, ne de mala mülke aşırı bir tutkuyla bağlanıp cimrilik ederler. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır” (Furkan 25/67).

“Onlar bollukta ve darlıkta sarf ederler, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah iyilik yapanları sever” (Al-i İmran 3/134).

“Zenginlik mal çokluğu değildir, asıl zenginlik göz tokluğudur (gönül zenginliğidir)” (Buhari, 1992: Rikak, 15; Müslim, 2006: Zekât, 120).

“Müslüman olup da kendisine yetecek kadar rızık verilen ve Allah’ın kendisine verdiği kanaat eden kimse, muhakkak kurtulmuştur” (Müslim, 2006: Zekât, 125).

İhtiyaçları karşılamak, imkânlar ile sınırlıdır. Bazen ihtiyaç imkânlar doğurur. Yani imkânı olan o ihtiyacı hisseder. Sonuçta ulaşılamayacak, karşılanmayacak ihtiyaçlar kurgulayıp mutsuz olmak yerine, eldeki imkânları en iyi değerlendirerek ihtiyaçları sıralayarak karşılamak gerekir. Eldeki ile yetinmeyi bilmen önemli bir meziyettir.

Kadının eşinden gizli harcama yapması ailede güvensizlik ve şüphe meydana getirir. Bir müddet sonra bu durumda eşlerden biri yalana başvurmak zorunda kalabilir. Hâlbuki harcamalarda ölçülü olunur ve ayak yorgana göre uzatılırsa evin bütçesini oluşturma ve harcamalar konusunda gizliliğe hiç gerek kalmayacaktır (Yılmaz, 2012: 24).

Yapılan işleri eşten saklamak, ondan gizli para biriktirmek, eşinin haberi olmadan yakın akrabalarına yardım etmek gibi durumlar aile birliğini zedeleyen unsurlardır. Şunu da belirtmek gerekir, kadının eşinden gizli iş yapması kocanın baskıcı tutumuna da işaret edebilir aile bireylerinden gizli saklı iş yapmamak nasıl bir güven kaidesiyse eşinin kendi yakınlarına –ailenin gücü nispetinde- yardım etmesine destek olmasına müsaade etmek, sevdiği ve ilgi duyduğu işleri yapması için desteklemek de başka bir gerekliliktir. Bunun gibi kazanılan gelirin ve bu gelirin nerelere harcandığının eşten gizlenmesi de aile içi dayanışmayı, birlik ve beraberlik duygusunu yaralayacak bir tavidir (Aslan, 2014: 112).

4.5.16. Eşine Karşı Anlayışlı Olup Şikâyetten Uzak Durmak

Kadının sorumluluklarından biri de eşine karşı iyi davranmasıdır. İyi davranmanın özünde hakkına razı olmak, herkese hakkını vermek ve kimseye haksızlık etmemek vardır. Kadın muhatabını dinlerken önyargıdan ve suizandan uzak durmak (Hucurat 49/12) aile içi huzur ve mutluluğun tesisini sağlayacaktır. Aile ilişkilerinde çoğu zaman hüsnü zan kaybedilmekte, yapılan davranış yahut söz en olumsuz anlamıyla yorumlanmakta ve anlaşılmaktadır. Oysa sözün ve davranışın olumluya yorumlanması her durumda eşlerin kazançlı olmasını sağlayacaktır (Karahana, 2014: 14-15)

Kadın gereksiz şikâyetlerden uzak durmalı, eşine duyduğu yersiz kıskançlıklardan sakınmalıdır.

“Birbirinize kin ve nefret beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize darılıp yüz çevirmeyin, aranızdaki bağlarınızı koparmayın. Ey Allah’ın kulları kardeş olun. Şunu iyi bilin ki; bir müslümanın din kardeşine üç günden fazla terk etmesi, küstüp onunla konuşmaması, ondan uzak durması helal değildir.” (Buhari, 1992: Edep, 57, 57, 62; Müslim, 2006: Birr, 23, 24, 28, 30-32)

“Haklı bile olsa çekişip didişmeyen kimseye cennetin kenarında bir köşk verileceğine ben kefilim. Şakadan bile olsa yalan söylemeyen kimseye cennetin ortasında bir köşk verileceğine ben kefilim. İyi huylu kimseye de cennetin en yüksek yerinde bir köşk verileceğine kefilim” (Ebu Davud, 1992: Edep, 7) Kadının kendini haklı, eşini haksız göstermek için çekişmesi, onu aşağılamaya çalışması çirkin bir davranış, bir haksızlık kısacası zulümdür. Doğru bildiği bir hususu eşine mutlaka kabul ettirmeye çalışmakta doğru bir davranış değildir. Çünkü koca, kendi bildiğinden

vazgeçmemek için direndiği zaman tatsız olaylar çıkabilir, aile huzurları bozulabilir.

“Haset etmekten sakının! Çünkü ateş nasıl odunu yiyip bitiriyorsa, haset de iyilikleri öylece yer bitirir.”(Ebu Davud, 1992: Edep, 44)

4.5.17. Eşinin İlmî Çalışmalarına Engel Olmamak

İslam dini, Müslümanları ilim ve hikmet nerede ise onu bulup öğrenmeye ve bu uğurda hiçbir fedakârlıktan çekinmemeye teşvik etmiştir. Aile içinde bu fedakârlık kadına düşmektedir. Unutulmamalıdır ki; peygamber Efendimiz: *“ilim talep etmek (öğrenmek) her Müslüman’a (erkek olsun kadın olsun) üzerine farzdır.”*(İbn Mace, 2011: K. Mukaddime, 220) buyurarak, ilim öğrenmenin önemine dikkat çekmiştir.

Kadın, eşinin ilmi ve fikri çalışmalarına engel olmaktan sakınmalıdır. İlim alanında çalışmayı meslek edinen eşler için, okuma-yazma meşguliyeti, o kimselerin tabii ihtiyaçlarının önemli bir parçası ve onlar için vazgeçilmez bir görevdir. Böyle bir hayata müdahale etmek, onu zorlayıp değiştirmeye kalkmak, bir ırmağın tabii akışına engellemeye teşebbüs etmek gibidir. Bu durum eşe yapılan haksızlık ve saygısızlık olur.

4.5.18. Eşinin Sırlarını Saklamak

Allah Teâlâ Ayet-i Kerime’de şöyle buyurmaktadır: *“Onlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz.”*(Bakara 2/187) elbise ve örtü insanı nasıl soğuktan ve sıcaktan korur, kusurlarını örterse; eşler de birbirlerine karşı öyle koruyucu, kollayıcı ve sadakatli olacaktır. Seven sevdiğinin kusurunu görmez, örter, siz de öyle olun diyor ayette. Yani, elbisenin ihtiyaçları karşılayıp ayıpları örttüğü gibi siz de birbirinizin ihtiyaçlarını karşılar, kusurlarını örter, kimseye açıklamayıp ifşa etmezsiniz. Diğer yandan kusurların, eksikliklerin örtülmesi, eşlerin birbirlerinin koruyup kollamaları eşler arasında sevgi ve saygı bağına güçlendirecektir (Altuntaş, 2007: 41).

Nakledildiğine göre, Hz. Peygamber’ in aralarında gizli kalmak şartıyla, Hz. Hafsa’ya söylediği sırrın, Hz. Hafsa tarafından Hz. Aişe’ye söylenmesinin hoş olmadığını beyan etmek üzere nazil olan: *“Ve hani Peygamber, zevcelerinden birine sır olarak bir söz söylemişti de, O, onu haber verince, Allah da Peygamber’e onu haber verdiğini açtı...”*(Tahrim 66/3). Bu ayet, aile sırlarının ifşa edilmesini müminlere yasaklamıştır. Elmalılı bu ayeti açıklarken, bunun bir fiil olmadığı, zevç ile zevce arasında kalması icabeden sade bir sözden dahi ifşa ve ilan etmenin caiz olmadığını belirtmiştir (Yazır, 1993: VII, 5111). Bununla da kadının aileye mahsus veya kocasına ait bir sırrı eş ve dostuna hatta en yakın akrabasına dahi söylememesi gerektiği ifade edilmiş olmaktadır. Zira ehemmiyetsiz addedilen nice şeyler vardır ki yerine göre önemi pek büyük olabilmektedir (Duman, 2011: 101).

Peygamber Efendimiz (sav) de bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: *“Şüphesiz ki kıyamet günü, Allah’ın en çok ehemmiyet vereceği emanet, karı-koca arasındaki emanettir. Kadın ile koca birbirleriyle içli dışlı olduktan sonra, kadının kocasının sırrını neşretmesi o gün en büyük ihanettir.”* (Müslim, 2006:Nikâh, 123, Ebu Davud, 1992: Edep, 37). Hadis-i şerifte içli-dışlı olmak diye çevrilmiş olan “Efda İla” tabiri, daha ziyade eşlerin cinsi muhabbetine vurgu yapmaktadır. Eşlerin, birbirleriyle olan hususi hayatını başkalarına anlatması görüldüğü gibi yasaklanmıştır (Canan, 1994: IX, 320). Doğrusu bu insanlığa da yakışmayan bir durumdur. Ancak sırların ifşasını sadece cinsi muhabbetle sınırlamamak gerekir. Muhakkak ki kadın eşinin en mahrem sırlarına vaki olmuştur ve bir eşe yakışan eşinin her türlü sırrını, zaaf ve kusurlarını saklayıp ortaya çıkarmamaktır. Aksi halde kocasının eşine olan itimadı sarsılır ve aile

düzenleri bozulur.

4.5.19. Eşyle İstişarede Bulunma, Danışma, Paylaşma

Eşler evliliğe ilk adım attıklarında birbirlerine “iyi günde kötü günde” diye söz verirler. Evlilikteki paylaşım işte tam böyledir. Eşler mutluluklarını da hüznelerini de paylaşmalıdırlar. “*Hüzün paylaştıkça azalır, mutluluk paylaştıkça artar*” prensibi en çok ailem içi ilişkilerde anlamını bulur (Demir, 2008: 48).

Eşler birbirlerine sorunlarını paylaşmak ve ihtiyaçlarını gidermek için zaman ayırdıkları gibi hoş vakit geçirmeye ve eğlenmeye de zaman ayırmalıdırlar. Hz. Aişe “*Resulullah benimle koşu yapardı. Bazen o bazen ben kazanırdım*” (Ebu Davud, 1992: Cihad, 68) demiştir. Peygamberimiz eşi ile koşu yapıp eğlenmiş ve eşinin eğlenmesini sağlamıştır. Buradan hareketle eşler çeşitli etkinliklerle birbirlerine zaman ayırmalı, ortak eylemlerde bulunmalı, eğlence dâhil aralarında paylaştıkları ortak alanlar oluşturmalıdırlar (Demir, 2008: 48).

4.5.20. Eşin Hatalarını Düzeltmek

Karşımızdaki bir insan ya da eşimiz bir kusur işlediğinde öncelikle şunu düşünmeliyiz. “Kendi hatalarımızın nasıl düzeltilmesini istiyorsak, eşimizin hatalarını da öylece gidermeliyiz.” Mademki İslam, müminlerin kendilerine yapılmasını istemedikleri bir şeyi başkalarına da yapmamalarını istiyor. O halde bize yapılmasını istemediğimiz bir davranışı, biz de başkalarına yapmamalıyız. Sevgili Peygamberimizin her zaman söylediğimiz şu hadisini de bu tür olaylarda ilke olarak kabul etmeliyiz. “*Kendiniz için istediğinizi, kardeşiniz için de istemedikçe (hakiki) mümin olamazsınız*” (Buhari, 1992: İman, 7). Şimdi, biz hoş olmayan bir hata işlediğimizde, nasıl kendimize bağırıp çağırarak hakaret edilmesini istemezsek, başkalarını hatalarını gördüğümüz zaman bağırıp çağırmaktan ve hakaret etmekten kaçınmalıyız. Küçük düşürmemeli rencide etmemeliyiz. Akıllı bir Müslüman, gerek eşini ya da başkalarının hatalarını gördüğü zaman, bu hataları yalnızken düzeltmeye çalışmalı, başkalarının yanında kusurları anmamalıdır.

Eşler birbirlerini başkalarının yanında küçük düşürmemeli, kaba ve gurur kırıcı davranışlarda bulunmamalıdır. Aslında, bu tür davranışın yalnızken de meydana gelmesi arzu edilmez. Özellikle başkalarının yanında bu tür davranışlarla hırpalanmak, kadın için çok daha üzücü bir durum olacaktır. Dinimiz, bir kimsenin ayıbının açıklanmasını ve diğer insanlar karşısında küçük düşürülmesini yasaklamıştır. Peygamberimiz (sav): “*Herhangi bir kul, dünyada diğer bir kulun ayıbını örterse kıyamet gününde Allah da onun ayıbını örter.*” (Müslim, 2006: Birr, 72) buyurmuştur. Herhangi bir din kardeşimiz hakkında dahi böylesine dikkatli davranmamız gerekirse, ömür boyu birlikte yaşanacak olan hayat arkadaşımız konusunda daha dikkatli olmamız gerektiği açıktır.

Eşler ayrıca, çocukların yanında birbirlerinin hatalarını yüzlerine vurmaları ve birbirlerine yüklenmeleri, aile disiplini açısından da çok yanlış bir hareket olacaktır.

4.5.21. Sabırlı Olmak

İnsanın, acılı sıkıntılı, üzüntülü anları olabilir. Bu tür bir ruh halinin etkisiyle öfkeye kapılarak hareket etmek felaketlere sebep olabilir. Aile birliğinin devamı için eşler birbirlerine karşı iyi davranmanın gerekliliği kadar, birbirlerinin hoş olmayan

davranışlarına da sabır etmenin gerekliliğini bilmelidirler. Ayrıca kadın kocasının sadece hoş olmayan yanlarına değil, çevresindekilere, yokluğa, güçlüğü de sabretmek zorunda kalabilir. Bu eş olmanın hayatı paylaşmanın gereğidir (Demir, 2008: 34). Nitekim “iyi günde kötü günde” sözü bunun için söylenmiştir. Allah Teâla Şura suresinin 43. Ayeti kerimesinde sabretmekle ilgili şöyle buyurmaktadır: “...*fakat sabredip (kendisine yapılan kötülüğü) bağışlayanın işi, işte bu, benimsenmeye değer işlerdendir.*” Sabretmek ve affedici olmak kolay bir iş değildir. Ancak bir aile yuvasının devamı için kadın, elinden geldiğince affedici olmalı, eşinin yaptığı haksızlıklara karşı sabırlı olmalıdır.

Rivayete göre, Ebu Müslim’e evlilikte huzurun nasıl sağlanacağı ile ilgili sorulur. O da şu formülü verir: “Bir deliye bir veli rolü”. “evde bey kızdığında hanım karşılık vermeyip kızgınlığın geçmesini bekler. Hanım öfkelendiğinde de bey karşılık vermeyip sakince bekler. İşte buna bir deliye bir veli rolü denir. Çünkü insan kızınca deli olur. O haldeki insana cevap verilmez; sukutla sebat edilir. Huzur böyle sağlanır. Yoksa içinden çıkılmaz bir hal alır” (Demir, 2008: 33). Kızgınlık anında sarf edilen sözler, çok kırıcı olabilir. İnsanın daha sonra pişman olacağı, maksadını aşan cümleler kurabilir. Eş buna dikkat etmeli, karşı tarafın muhakeme gücünü azaltan kızgın ve duygusal hallerinde anlayışlı olmalıdır. Bu şekilde davranarak daha az sorunla karşılaşılır ve daha sonra özür dilenmesi gereken bir durumun ortaya çıkması önlenabilir. Ama özür dilenmesi gereken bir hata yapıldığı zaman da eşten özür dileyip gönlünü almayı da bilmek gerekir.

4.5.22. Affedici Olmak

İnsanoğlu istemese de kusur işleyebilir kusurları affedilmek olgunluğun göstergesidir. Yüce Allah, Al-i İmran 133. ayetinde cennetin muttakiler için hazırlandığını bildirdikten sonra 134-235. ayetlerde muttakilerin niteliklerini saymıştır. Bu niteliklerden biri de onların:

“*Öfkelerini yenenler ve insanları affedenler...*” olmalarıdır. Allah bu kimseleri “Muhsinler” olarak niteleyip onları bağışlayacağını ve cennete koyacağını bildirmiştir. Kadınlarda evlilik birliğinin devamı ve huzuru için eşlerinin kusurlarını affetme yoluna gidip, bu kusurların muhabbetlerini bozmasına izin vermemeleri gerekmektedir.

4.5.23. Sorunları Büyütmek Ve Dargın Durmamak

Aile fertleri arasında zaman zaman bir takım sorunlar ve tartışmalar çıkabilir. Tartışma her evlilikte az çok vardır. Uzun bir tartışma iki tarafın da haksız olduğunun belirtisidir. Eşler arasındaki tartışmalar birbirleriyle anlaşamadıkları anlamına gelmez. Eşler istemedikleri halde dahi tartışabilirler. Bunu olağan karşılayıp büyütmek, işi kavgaya götürmemek ve dargın durmamak dinimizin istediği bir davranıştır. Önemli olan tartışmaları medeni bir çerçeve içerisinde şekillendirmektir; tartışma sebeplerini bulup, tarafların haklarını korumaları ve problemlerini çözmeleridir.

Yoksa karı koca devamlı kavga ettikleri halde, meselelerin detayına inemeyip huzursuzluğun kaynağını keşfedemiyorlarsa, hayat her iki taraf için de çekilmez olur.

Evdeki basit hadiselerin üzerinde fazla durmamak gerekir. Ufak tefek hataları, eşler göz ardı etmelidirler. Çünkü genellikle kavgalar basit şeyleri büyütmekle çıkar. Eşlerden birisinin “Bu çocuk niçin ağlıyor? Neden susturmuyorsun?” demesi üzerine diğerinin, “Yalnız benim çocuğum değil ya, sen sustur!” demesiyle başlayabilecek bir kavga, saatlerce sürüp gidebilir. Peygamberimiz bu hususta:

“Müslümanın mümin kardeşi ile üç günden fazla dargın durması helal olmaz”(Tirmizi, ty., Birr, 24, III, 329) anlamındaki hadisi bırakın kadının kocasıyla dargın durmasını, Müslümanların birbirleriyle dargın durmamaları gerektiğini ifade etmektedir (Karagöz, 2005: 56).

4.5.24. Eş Ailesinden Tecrit Edilmemelidir

İnsan yakın çevresiyle vardır. Bu ilişkiler bugün zayıflasa bile doğuştan gelen akrabalık bağlarını ortadan kaldırmak mümkün olmadığı gibi evlilik bağından doğan hukuku da yok saymak imkânsızdır. Evlilik ilişkisi yürütülürken eş ailesinden soyutlanarak tek başına var sayılmamalıdır. Bazen sebepsiz yere belki de bu işin doğası gereği taraflar birbirlerinin ailesinden hoşlanmayabilirler hatta antipati duyabilirler (Demir, 2008: 41). Günümüzde birtakım insanlar bireysel düşündüğü için, daha evlenmezden önce eş adayının ailesini tanımaya gerek bile duymayabiliyor. Bu yanlış bir tutumdur. İnsan bir eşle evlenir ama o evlilik onu bir başka ailenin için eve akraba çevresine dâhil eder. “Gülü seven dikenine katlanır” atasözünü de dikkate alıp durum ne olursa olsun eş ailesinden tecrit edilmemelidir (Yılmaz, 2012: 24).

Yakınlar içinde anne-babanın ayrı bir yeri vardır. İnsan anne babasıyla sorum yaşasa bile bir başkasının onları eleştirmesine, rencide edip tutum almasına razı olmaz. Kadın kocasından anne-babasına saygı göstermesini bekliyorsa kendisi de kocasının anne-babasına saygı göstermek zorundadır. Bu konudaki ilke çok açıktır: “*Sizin hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe mükemmel mü'min olmaz*” (Buhari, 1992: İman, 7; Müslim, 2006: İman, 71, 72; Tirmizi, ty., Kıyamet, 59; Nesai, 1992: İman, 33). Bunun bir uygulaması bağlamında Hz. Peygamber başkasının anne-babasına dil uzatarak kendi anne-babasını onların diline düşürmeyi büyük günahlardan saymıştır (Buhari, 1992: Edep, 4; Ebu Davud, 1992: Edep, 120; Ahmed b. Hanbel, 1992: II, 216); (Köse, 2014: 360).

4.5.25. Eşinin İyilik Ve Hizmetlerine Teşekkür Etmek

Hoş görülme ve güler yüzlü olmak, iyilikler karşısında müteşekkik olmak insanın temel görevidir. Peygamberimiz:

“*İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez*” (Tirmizi, ty., Birr, 35, IV, 339; Ahmed b. Hanbel, 1992: IV, 298)

“*Aza teşekkür etmeyen çoğa da teşekkür etmez*”(Ahmed b. Hanbel, 1992: II, 370) sözleriyle bu genel ilkeye işaret etmiştir. Kadının eşine teşekkürü için eşine şöyle demektedir: “*Eşine teşekkür etmeyen kadına Yüce Allah itibar etmez (merhamet nazarıyla bakmaz). Kadın eşinden müstağni olamaz*”(Nesai, 1992: es-Sünenü'l-Kübra, Uşretü'n-Nisai, 58, V, 354.). Peygamberimizin eşi Hz. Aişe; “*Rasulullah'a, 'Kadının üzerinde en çok kimin hakkı vardır' diye sordum, 'eşinin hakkı vardır' diye cevap verdi*”... demiştir (Nesai, 1992: es-Sünenü'l-Kübra, Uşretü'n-Nisai, 63, V, 363).

4.5.26. Gerekli Durumlarda Eşinden Özür Dilemek

Yeri geldiğinde özür dileyebilmek, gönül almak, tartışmayı kısa yoldan iyi sonuca götürebilir. Kendi kusurunu görebilmek ve eşin haklı olduğu noktaları belirtmek de ortak bir çözüme varmayı kolaylaştırır. Şaka ve mizah, yerinde kullanılınca havayı yumuşatır, aradaki buzları eritirir; bu sebeple düzeyli şakalaşmayı bilmelidir.

Eğer eşimize karşı bir yanlışlık, bir haksızlık yapmışsak, özür dilemeliyiz. Özür dilemek, erkeğin gözünde kadını daha da yüceltir. Böyle bir durumda koca şımarır kaygısına yaşanmamalıdır.

Eşler yaptığı hatalardan özür dilemez, işi inada bindirir ve tartışmayı sürdürürse, iş oldukça tehlikeli noktalara gidebilir. Tabi ki özür diledikten sonra, o hatayı tekrarlamamak da oldukça önemlidir.

4.5.27. Gerekli Durumlarda Aile Geçimine Katkı Sağlamak

Ailenin geçimini/nafakasını sağlamak evin reisi olan erkeğe aittir. Ancak bilinmesi gereken bir durum vardır ki bu, aile hayatı karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile yürütülebilir. Bundan dolayı aile bireylerinin sorumluluklarını kesin bir çizgi ile belirlemek doğru değildir. Kocasını çalışmayacak durumda olan ya da çalıştığıyla evini geçindiremeyecek durumda olan bir kadının evinin geçimini sağlaması için çalışması zorunluluk olabilir (Demir, 2008: 27).

Ailede sen-ben çekişmesi aile huzursuzluğunun bir diğer kaynağıdır. Aile birliği için sen ben dilinin kullanılması yerine “biz” dilinin kullanılması eşlerin karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olacaktır. Kim kazanırsa kazansın artık “rızkı” evin ortak kazancı olmuştur. Ev halkı için harcanan para nafaka değil hatta sadaka olmuştur.

4.5.28. Sebepsiz Yere Boşanmayı İstememek

Kadın önemli bir sebep olmadıkça yani kocası ile geçinmeye, anlaşmaya imkân kalmayıp huzursuzluk son raddeye varmadıkça ufak tefek sorunlardan ve geçimsizlikten dolayı kocasından boşanmayı istememelidir. Kurulmuş olan aile düzeni bozmak şurada dursun elinden geldiğince düzenin korumak için elinden geldiğini yapmaya çalışmalıdır. Böyle bir durum ile karşılaşıldığında hemen boşanmayı düşünmek yerine eşinin iyiliklerini ve güzel taraflarını da düşünerek bunlarla ölçmek ve hoşlanılmayan tarafları bu tür özelliklerle telafi etme yoluna gitmek en hayırlı yoldur. Allah Teâlâ; “Belki hoşlanmadığınız şey sizin için hayırlıdır, sevdiğiniz de sizin için kötüdür, nerden bileceksiniz ki!” (Bakara 2/216) buyurmaktadır. Ayete bakarak denilebilir ki boşanmaya hemen karar vermek yerine önce sabırla, sağduyuyla ve ağırbaşlılıkla olaya yaklaşmalı, bu denli önemli bir konuda aceleci davranılmamalıdır. Peygamber Efendimiz (sav) de bu konuda şu şekilde uyarmaktadır:

“Önemli bir zaruret meydana gelmeden kocasından boşanmayı isteyen kadına Cennet kokusu haramdır”(Ebu Davud, 1992: Tergib, 3).

4.6. Eşine Karşı Görevlerini Yerine Getirmeyen Kadının Durumu

Geçimsizlik çıkarma; serkeşlik yapma; kocaya karşı itaatsizlik etme; Kadının kocasına karşı buğz edip asî olması anlamında bir İslam hukuk terimidir. Arapça bir mastar olup, itaatsiz kadına "naşıze" denir (Karaman vd., 2006: 532).

Evlilikte eşlerin karşılıklı uyum içinde olması gerekir. Ayet ve Hadislerde karşılıklı hak ve görevler belirlenmiştir. Allah Teala şöyle buyurur: “*Erkeklerin kadınlar üzerinde meşru hakları gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır. Yalnız erkekler onlar üzerinde daha üstün bir dereceye sahiptirler*” (Bakara, 2/228). Şu ayette, eşler arasında iyi geçim istenir:

“Onlarla iyi geçinir, eğer kendilerinden hoşlanmadınızsa olabilir ki bir şey sizin

hoşunuza gitmez de, Allah Onda birçok hayır takdir etmiş olur” (Nisâ, 4/19).

Kadın peşin konuşulan mehrini alıp, kocası onun nafakasını sağladığı sürece, kocasının meşru isteklerine uymak, vazifelerini yerine getirmek zorundadır. Ancak bu itaat kadının, kocasının her türlü emrine uyacağı anlamına gelmez. Kadına, ahlâk ve âdâba aykırı veya İslam'ın kendisine tanıdığı hakları ihlâl edici emirler verilirse, onun itaat borcu, ortadan kalkar. Hz. Peygamber (s.a.s);

“Allah'a isyan söz konusu olan yerde kula itaat yoktur” (Buharî, 1992: Ahkâm, 4; Müslim, 2006: İmâre, 39) buyurmuştur. Ay hâli olmadığı zaman, kocasının cinsel isteklerine boyun eğmesi de bu itaatın kapsamına girer (Kâsânî, 1997: II, 334; Cassâs, 1993: II, 68 ; İbn Rüşd, ty., II, 46).

Kadının kocasına karşı itaatsizliği halinde izlenecek yol Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirlenir. “Şerlerinden, serkeşliklerinden yıldığınız kadınlara gelince; önce onlara öğüt verin, vazgeçmezlerse, yataklarında yalnız bırakın; yine yarar sağlamazsa hafifçe dövün” (Nisâ 4/34). Bu ayet kocaya, karısını te'dip hakkı vermektedir. Kocasının meşru isteklerine uymayan ve itaat dışına çıkan kadına kocası önce;

1. İhtar eder, öğüt verir, onu ikna etmeye çalışır, bundan bir sonuç alınamazsa.
2. Kadını yatağında, yani odasında yalnız bırakır. Bu da yarar sağlamazsa,
3. Koca karısını bir çeşit disiplin cezası olarak te'dib edebilecektir.

Koca, karısına söz ve fiille güzel muamele etmeye, kadın da ona karşı aynı şekilde davranmaya mecburdur. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım” (İbn Mâce, 2011: Nikâh, 50; Dârimi; 1992: Nikah, 55). Eşlerin birbirine iyi muamelesi müstehaptır. (Kâsânî, 1997: II, 334). Karısının rızası olmadan kocasının çocuk yapmamak için korunması mekruhtur. Çünkü kadının, çocuk üzerinde hakkı vardır. Burada azlin mekruh oluşu Ebû Hanîfe'ye göre çocuğu koruma, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre şehvette eksiklik meydana getirdiği içindir (Kâsânî, 1997: II, 334-335).

Eşlerin birbirinin cinsel yönlerinden yararlanma hakları vardır. Eşlerin birbirinden cinsel birleşme isteme hakları vardır. Hanefî ve Şâfiilere göre kocanın evlilik süresinde karısı ile bir defa cinsel birleşmede bulunmuş olması, hukuken yeterli sayılır. Evlilik kocanın iktidarsızlığı nedeniyle amacına ulaşamamışsa kadının evliliği feshettirme hakkı vardır. Birden çok cinsel birleşme ise evliliğin devamını sağlaması bakımından gerekli görülmüştür.

Eşler arasında geçimsizlik uzar ve yukarıdaki ayette belirlenen tedbirlerden bir sonuç alınmazsa, bir sonraki ayette "hakeme başvurma" yöntemi öngörülür. “Eğer karı ile kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, o zaman kendilerine erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarındaki dargınlık yerine geçime, onları uyuşmaya muvaffak eder” (Nisâ 4/35).

Bu ayette hitap, hâkimleredir. Kadın sorumlu olduğu vazifeleri yerine getirmiyorsa, eşlerden birinin hâkime başvurarak hakem tayinini istemek hakkı doğar. Hakemlerin hısımlardan seçilmesi daha uygundur. Çünkü tarafları tanır, geçimsizlik sebeplerini bilir ve ara bulması kolaylaşır.

Hakemlerin görevi yalnız arabuluculuk mudur? Yoksa boşama yetkileri var mıdır? Ebû Hanîfe ve Ahmed b. Hanbel'e göre, eşler özel yetki vermedikçe hakemlerin boşama hakkı yoktur. Çünkü onlar vekil durumunda olup, verilen yetki dışına çıkamazlar. Ayette hakemlerin yetkisi ise "islâh" tan ibarettir. Ancak eşler hakemlere özel yetki vermişse bu takdirde boşamaları mümkündür.

Osmanlı Devleti uygulamasında hakem usulü ile boşama yayılmamıştır. Çünkü

hâkimler başvuru halinde arabulucuk görevini kendileri yapıyorlardı. Bunun sonucunda hakem usulü, boşama değil arabuluculuk müessesesi olarak yaygınlaşmıştı (Remlî, t.y., VI, 44).

İmam Şâfiî'den bir görüşe göre, hakem yalnız arabulucudur ve vekil durumundadır. Başka bir görüşe göre ise hakem "hâkim" demektir. Bu yüzden tarafların rızası olmasa bile hakemler gerekli görürlerse boşamaya da karar verebilirler (Sâbûnî, 2004: I, 472; Döndüren, 1983: 398-399).

Bu önlemlere rağmen kadın sorumluluklarını yerine getirmiyorsa kocanın boşama hakkı doğar.

4.7. Kadının Eşine Karşı Sorumluluklarının Sınırı

Kur'an-ı Kerim, kadının kocasına itaat yükümlülüğünden bahseder. Ancak bu kavram hem yöneticiyi hem de yönetileni sınırlayan bir içeriğe sahiptir. Talibin itaati haklı kılabilmesi için hukuki olarak meşruiyetin bulunması, ahlaki olarak da zamanın, zeminin, içeriğinin iyi ayarlanması ve kurumsal olarak da maslahatın gözetilmesi gerekir. Bunun yanında talebin geri çevrilmesini engelleyici saygınlığın ve içtenliğin sağlanarak itaatin hak edilmesi kocanın vazifesidir. Bir diğer ifadeyle kadının itaat görevi varsa kocanın da onu hak etme vazifesi vardır. Böyle bir ortamda itaat tabiidir, aksi isyandır. Karı-koca arasındaki ilişkilerin sağlıklı zeminde seyretmesini sağlayan ana dinamik budur (Köse, 2014: 156).

Hz. Peygamber; *"İtaat sadece ma'ruf/meşru olandadır"* (Buhari, 1992: Ahkam, 4; Müslim, 2006: İmarat, 39-40; Ebu Davud, 1992: Cihad, 87; Nesai, 1992: Bey'at, 34), *"Halık'a isyanda mahlukata itaat yoktur"* (Müslim, 2006: İmarat, 39; Ebu Davud, 1992: Cihad, 87; İbn Mace, 2011: Cihad, 40) şeklindeki hadisleriyle açık bir şekilde yönetici pozisyonunda bulunanlara itaat kriterini belirlemiştir. Buradan anlaşılan itaatin idareciye değil kurula yapıldığıdır.

Abdullah b. Ömer'den gelen bir rivayette Resulullah yöneticiye itaat hususunda konuya daha da açıklık getirmiştir: *"Hoşuna gitsin veya gitmesin ma'siyet olmadıkça kendisine emredilen konularda Müslüman kişiye düşen 'baş üstüne' deyip itaat etmektir. Bir ma'siyet emredildiği zaman ona hayhay deyip itaat etmek yoktur"* (Buhari, 1992: Ahkâm, 4; Tirmizi, ty., Cihad, 29). Hadis âlimi Buhari, el-Camî'u's-sahih adlı meşhur hadis kitabının Nikâh bölümünün 94. bab başlığını bir örnekten yola çıkarak, "ma'siyet konusunda karı, kocasına itaat etmez" şeklinde açmıştır. Buradan kocaya itaatin ma'siyet olmaması şartına bağlı olduğuna, umumi anlamda kocaya itaati emreden nasların bununla tahsis edildiğine, kocası tarafından ma'siyet davet edilen eşin bundan kaçınması gerektiği anlaşılmaktadır (Köse, 2014: 158).

Bu bağlamda; İslam'a göre evin reisi erkektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi yüklendiği sorumluluklar ve erkeğin fizyolojik yapısı bunu tabii kılmaktadır. Burada kadına düşen görev ise kocasına itaattir. Bu itaat, kadını zelil ve sefil etmek için değil, erkek ile kadının muhabbetinin devamı için emredilmiştir (Ünal, 1998: 194). Ancak bu itaat, koşulsuz bir itaat olmayıp bazı sınırlandırmalar getirilmiştir. Erkek, karısından Allah'ın emirlerine zıt isteklerde bulunuyorsa, kadının bu istekleri yerine getirme zorunluluğu yoktur. Allah hakkının bulunduğu yerde kul hakkından söz edilemez. Örneğin, koca karısından başını açması, dışarı çıkarken koku sürünmesi gibi Allah'ın haram kıldığı fiilleri yapmasını istiyorsa ve yahut koca eşinden farz olan ibadetleri terk etmesini isteme gibi bir hakkı ve kadını bunlara uyma mecburiyeti yoktur. Aksi halde ikisi de günaha girmiş olurlar (www.hikmet.net).

Nafile ibadetlerde ise kocanın kadına ihtiyacı olabileceği için kadın kocasından izin almalıdır. Kocanın hakkı nafile ve farz-ı kifaye ibadetlerden önce gelir (Bilmen, 1967: II, 166). Örneğin, kadın kocasından müsaade almadan nafile oruca niyetlenecek olsa, kocası karısının orucunu bozdurabilir. Zira Peygamber Efendimiz (sav); “Bir kadın kocası yanında iken ondan izinsiz nafile oruç tutması ve evine ondan izinsiz bir yabancıya girmesine izin vermesi helal değildir” (Buhari, 1992: Nikâh, 86) buyurmuştur.

Hiç şüphesiz kadın, yapmakla sorumlu olduğu konular dışında kalan meselelerde kocasının her istediğini yerine getirmek zorunda değildir. Mesela, normal şartlarda kocasından izinsiz dışarı çıkması caiz olmayan kadının belli aralıklarla anne-babasını ve akrabalarını ziyaret etme hakkı, kocası evde öğretmiyor veya öğrenmesine fırsat vermiyorsa farz olan dini ilimleri öğrenmek için ilim meclislerine katılma hakkı vardır.

Yöneticinin hataları konusunda usulüne uygun şekilde uyarılmasının katkı ve teşekküre şayan değer bir tutum olduğunu Hz. Ömer’in Ensar ve Muhacirlerden oluşan bir meclise: “*Bazı konularda keyfi davranırsam nasıl karşılırsınız?*” sorusuna orada bulunan Beşir b. Sa’d’ın: “*Eğer sen öyle yaparsan seni ok gibi doğrulturuz*” cevabından sonra: “*Allah’a şükürler olsun ki milletim içinde doğruluktan ayrıldığım zaman beni doğrultacak kimseler bulunmaktadır*” (İbn Hacer, 1909: I, 464) şeklindeki takdîrîkâr açıklamaları da dikkate alınmalıdır.

4.8. Eşinin Mal Varlığına Karşı Sorumluluklar

Kadının vazifelerinden biri de eşinin mal varlığına karşı olan sorumluluğudur. Kadın kocasının yokluğunda eve, kocasının mallarına iyi bakar, onu korur. Kadının bu görevi kocaya düşen evin mali külfetlerine katlanma görevinin karşılığıdır (Cin, 191).

Abdullah b. Ömer (ra)'in naklettiği bir hadiste Allah Rasûlu şöyle buyurdular: “*Hepiniz çobansınız ve hepiniz elinizin altındakilerden sorumlusunuz. Yönetici bir çobandır. Erkek, aile halkının çobanıdır. Kadın, kocasının evi ve çocukları için çobandır. Hepiniz çobansınız ve hepiniz çobanlık yaptıklarınızdan sorumlusunuz*” (Buharî, 1992: Nikah, 91, Cum’a, 11, İstikrâz, 20, İtk 17, 19, Vesâyâ 9, Ahkâm 1; Müslim, 1996: İmâre 20). Çoban benzetmesiyle sorumluluk bilincinin önemine vurgu yapılan bu hadiste, bir yandan akıllı ve ergen bütün bireylerin sorumluluğuna atıfta bulunulurken, diğer yandan idarecilik ve aile yönetimi gibi başkalarına karşı yükümlülük içeren görevleri üstlenenlerin daha ağır bir mesuliyet taşıdıklarına işaret edilmektedir. Ailenin evdeki yükünü büyük ölçüde üzerinde taşıyan kadın da, evine sahip çıkmak, çocuklarıyla yakından ilgilenmek, eşiyle beraber huzurlu ve mutlu bir aile ortamının oluşmasına katkı sağlamakla yükümlüdür. Bu bağlamda kocasının malına karşı yükümlü olan kadın, eşi evde olmadığı zamanlarda da tasarruf yapması gerekir. Eşinin zor şartlarda çalışıp evinin geçimini sağlamasına karşın, kadın da elektrik, doğalgaz su gibi tüketimlerde gereken titizliği gösterip boş yere harcama yapmamalıdır.

4.9. Ev İhtiyaçlarını Belirlemedeki Sorumlulukları

Kadının sorumluluklarından biri de ister kendisi için olsun ister evin geneli için olsun ihtiyaç tespitinde ve karşılanmasında evin mali durumunu dikkate alarak isteklerde bulunmak. İhtiyaç algılamasında şu öncelik sıralamasını dikkate almak gerekir;

-Zaruriyat; zorunlu ihtiyaçlar; beslenme, soğuk ve sıcaktan koruyan giysi, barınma, sağlık ihtiyaçları gibi olmazsa olmazlar,

- Haciyat; yokluğu sıkıntı oluşturan ancak sabredilebilecek türden ihtiyaçlar,
- Tahsinat; olursa güzel olur fakat olmazsa da olur türden ihtiyaçlar.

Birinci türden ihtiyaçlara ailenin mali durumu müsait değilse aile reisi onları borçlanmak yoluyla karşılamaya çalışır.

İkinci türden ihtiyaçlara mali durum müsait değilse sabredilir, mali durum müsait olunca karşılanır.

Üçüncü türden ihtiyaçlar ise mali durum müsait ise karşılanır, ya da ondan da feragat edip fakirlere, yetimlere sadaka vererek daha büyük bir huzur kaynağına ulaşılır.

Bu hususlarda kadının olgunluğu, anlayışlılığı ve ahlakı çok büyük bir etken olmaktadır. Öncelikle kadın bilmelidir ki; hem kendisinin hem de ev halkının huzuru yeni moda lüks eşyalarda, giysilerde değildir. Tüketim çılgınlığında da değildir. Huzur; Allah’a samimi kulluktur, nankörlükte değil şükretmektir, tamahkârlıkta değil kanaatkârlıktır, fani dünya zevk ve ziynetlerinde değil ebedi huzur ve saadet yurdu cennete götüren salih amellerdedir (www.islamiyontem.net).

“Yine o iyi kullar, harcama yaptıkları zaman ne saçıp savururlar ne de cimrilik yaparlar; harcamaları bu ikisi arasında makul bir dengeye göre olur” (Furkan 25/67).

“Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma; yoksa acınacak duruma düşersin de kendi kendine hayıflanır durursun” (İsra 17/29).

Kocanın mali sıkıntı çektiği durumlarda kendi maddî imkânları ölçüsünde kocasına destekte de bulunmalıdır. Kadın gerekirse meşru sınırlar dâhilinde çalışarak ailenin malî yükünü paylaşmalıdır.

4.10. Kadının Çocuklarına Karşı Sorumlulukları

İslam toplumunun temeli ailedir. Ailenin temel fertleri de karı-kocadır. Çocuklar ikinci derecede ailenin fertleri arasındadır. Erkek ve kadının birbirine karşı ilgi duyan iki cins olarak yaratılması evliliğin ve aile ortamını oluşturma en itici gücüdür (Yılmaz, 1993: 27). Aile güçlü beraberliklerin başlangıç noktasıdır. Her aile kendine ördüğü duvarların arasında kendine has rengi ve tadıyla vardır. Yaşadığı mekân, alışkanlıkları ve kuralları ne olursa olsun her aile de sahip olunması gereken kavramlardan biri sevgidir ve çocuk sevgiyle yaşar. Sevginin gelişim yeri her duygumuzun ilkokulu olan aile ilk öğretmen ise annedir (Çankaya, 2012: 46).

4.10.1. Doğum Öncesi Sorumlulukları

Nasıl bir tohum toprağa atılmadan toprağın daha verimli ürün vermesi için nadasa bırakma, kazma işlemleri gibi toprağın verimi hızlandırılıyorsa, tohum toprağa atıldığında daha filiz vermeden, onun sulanması, gübrelenmesi gibi bazı zirai tedbirler alınıyorsa canlılar arasında en şerefli mahlûk olan insan için de elbette tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler yuvanın kurulmasının en başından itibaren başlanmalı ve iyi bir anne ve iyi bir baba olacak kişiler seçilmelidir.

Çocuk daha doğmadan önce onun yapısal özellikleri oluşmaya başlar. Bundan dolayı anne, çocuğunun sağlıklı ve kişilik yönünden ahlaklı olması için elinden gelen her şeyi yapmalıdır. Anne babanın çocukları için göstermeleri gereken itina, daha yavrunun ilk hücreleri bile oluşmadan evvel, şeytanın uzak olması için dua etmesiyle başlaması (Buhari, 1992: Vudu, 8) dikkat çekicidir (Özafşar, vd., 2013: 17). Bebek anne karnında oluşmaya başladıktan sonra anneye büyük sorumluluklar düşmektedir. Eğer anne haram-helal dikkat etmez de gelişigüzel bir hamilelik dönemi geçirirse, bu durum çocuğun ilerdeki hayatını olumsuz yönde şekillendirecektir. Anne çocuğun şahsiyeti-

kişiliğinde olumsuz bir davranışın olmaması için aldığı gıdaların tamamen helal olmasına dikkat etmelidir. Anne veya baba haram bir rızıkla geçiniyorsa çocuğun geleceği yok olmuş olabilir. Çocuk sağlığı da anne sağlığı ile paralellik gösterir. Kalıtsal bir hastalık olmadıktan sonra sağlıklı bir annenin sağlıklı çocukları olur. Bundan mütevellid anne hamileyken sağlığına çok daha fazla dikkat etmeli, sağlığını her türlü kötü davranıştan sakınmalıdır.

Çocuğun sağlığına, doğmadan önce dikkat edilmesinin yanında önemli olan diğer bir hususta, çocuğun eğitiminin de anne karnında başladığıdır. Doğum sonrası eğitim, doğum öncesi eğitimin uzantısıdır. Kur'an-ı Kerim'de eğitimin doğum öncesinden başladığını gösteren özellikle şu ayet çok dikkat çekicidir; *“Rahimlerde sizi dilediğiniz gibi şekillendiren Allah'tır”* (Al-i İmran 3/6). Bu ayetteki “savvara” fiili hem bedeni hem de psikolojik/ruhi şekillendirmeyi ifade etmektedir (Gülçür, 2001: 14). Doğumdan önce annenin ruhi halleri, çocuğunun şahsiyetinin şekillenmesinde temel olur.

Çocuğun doğumundan sonra bu nimeti bahşeden rablerine şükürlerinin nişanesi olarak anne-baba akika kurbanı keserler (Buhari, 1992: Akika, 2; Ebu Davud, 1992: Akika, 20-21), ona güzel bir isim verir (Ebu Davud, 1992: Edep, 61) ve böylece onun hayatının ilk günlerine bereket dolu dualarla başlamasını sağlayabilirler (Buhari, 1992: Akika, 1; Buhari, 1992: Edep, 109).

4.10.2.Çocuğa Güzel İsim Verme

Allah Resulünün tavsiyeleri doğrultusunda çocuğa sevimli, manası düzgün iyi bir isim koymak hem annenin hem de babanın önemli vazifelerindendir. Çocuğa isim verilirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus manası güzel olan ismin konulmasıdır. Peygamberimiz bu konuda *“Siz kıyamet günü kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız, öyle ise isimlerinizi güzel kılın”* (Ebu Davud, 1992: Edep, 61). Anne çocuğa isim verirken, ismin insan üzerindeki tesirine inanarak isim vermelidir. Hz. Peygamber de cahiliye devrinden kalma çirkin ve kötü manalı isimleri, hayvan, eşya ve mekânlarla ilgili çirkin isimleri değiştirmiştir. İsmi telkin gücünü kavramak için bir peygamberin yahut da iyilikleriyle tanınmış salih bir zatın adını koymak tercih edilmelidir (Ağırman, 1998: 123; Çeker, 1990: 159; Bilgin, 1997: 45).

Çocukluğunda kendilerine güzel bir isim verilememiş olan pek çok kimsenin ismini Peygamberimiz değiştirmiştir. Örneğin, huzuruna gelen bir sahabiye ismini sormuş, onun “Hazn”(güçlük) cevabı üzerine Peygamberimiz, *“Hayır sen Sehl'sin (Kolaylık), cevabı vermiştir. Sahabi, “Ey Allah'ın Elçisi, babamın bana verdiği ismi nasıl değiştireyim!”* diyerek razı olmamıştır. Bu sahabenin oğlu daha sonra olayı anlatırken şu ilaveyi yapmıştır: *“Babam ismini değiştirmede, fakat evimizde hüzn ve keder eksik olmamıştır”* (Buhari, 1979: II, 198).

Başka bir sahabi de ismi sorulduğunda, “Zahim” demiştir. Peygamberimiz bu ismi beğenmemiş, ona “Beşir” ismini vermiştir. Böylece sıkıntı manasına gelen bir ismi neşeli, müjdeci manasına gelen bir isimle değiştirmiştir (Buhari, 1979: II, 187).

Hiz. Peygamber'in tavsiye ettiğı isimler ise;

“Allah'ın en çok hoşuna giden isimleriniz Abdullah ve Abdurrahman'dır (Tirmizi, 2002: Adap, 65; Ebu Davud, 1992: 61).

“Peygamber isimleriyle isimleniniz” (Ebu Davud, 1992: Edep, 61; Nesai, Hayl, 3).

Bunun yanında isimler, ümmet ve çerçevesinde birlik sağlama özelliği taşır. İsim verilirken, dil ve milli kültürün etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır (Ağırman, 1998: 123; Çeker, 1990: 159; Bilgin, 1997: 45).

4.10.3.Çocuklarının Bakımı, Emzirme, Yedirme, Giydirme

Çocuğa bakıp, onu büyütmek de annenin görevleri arasındadır. Çocuğun ilk besin kaynağı olan anne sütü, çocuğun gelişimine ve büyümesine sağlıklı bir birey olmasını sağlamaktadır. Kur'an-ı Kerim de çocuğun emzirilmesi ve bu konuda kimin sorumlu olduğu hakkında şöyle buyurmaktadır; *“Emzirmeyi tamamlamak isteyen için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların örfe uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir. Bir insan ancak gücü yettiğinden sorumlu tutulur. Hiçbir anne, çocuğu sebebiyle, hiçbir baba da çocuğu yüzünden zarara uğratılmamalıdır. Onun benzeri (nafaka temini) vâris üzerine de gerekir. Eğer ana ve baba birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur. Çocuklarınızı (sütanne tutup) emzirtmek istediğiniz takdirde, sütanneye vermekte olduğunuzu iyilikle teslim etmeniz şartıyla, üzerinize günah yoktur. Allah'tan korkun. Bilin ki Allah, yapmakta olduklarınızı görür”* (Bakara 2/233). Ayete göre çocuğu emzirmek anne için dini bir vazifedir. Çocuk için en yararışlı, sıhhi olduğu kadar ruhi yönden de etkili olan besin, anne sütüdür. Başka bir gıda maddesi anne sütünün yerini tutmaz. Anne sütü, doğumdan itibaren çocuğun takip ederek günden güne muhteva değiştirir. Hangi günde çocuğa en faydalı madde ne ise kendisinde onu bulundurur. Onun için, çocuğu başka kadın emzirecekse, emecek çocuğun ömrü kadar zaman önce doğum yapmış ve sütü mevcut olan kadından emzirilmesini tavsiye ederler. Çünkü kadın vücudu çocuğun gün ve ayına göre değişik muhtevada süt hazırlar (Çeker, 1990: 161).

Anne sütünün, hastalıklara karşı koruyucu etki yapması, çocuğun ruhi yapısını etkilemesi sütü mucize besin haline getirmiştir. Sütün maddeten ve ruhen etkisinden ki İslam'da mahremiyete (süt akrabalığına) sebep olur (Özsoylu, 1987: 3-11).

Hiz. Peygamber boşanmış olan kadının da istediği takdirde annenin yanında kalmasına hükmetmiştir. Zira Abdullah İbn Amr İbn Âs'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Bir kadın dedi ki: *“Yâ Rasulullah! Benim şu oğlum için karnım bir kap, göğsüm bir sulama, kucağım bir kuşatma yeri idi. Babası, beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi.”* Resulullah (sav) şöyle dedi:

“Sen, evlenmediğin sürece ona daha layıksın” (Ebu Dâvud, 1992: Talâk, 35).

Buna ilaveten hamilelik, doğum ve emzirme ile alakalı hükümler de gelmiştir. Yüce dinimiz bir anne olarak kadının değerini pek şerefli görmüştür. Kur'an-ı Kerim'de annenin, evlatlarını dünyaya getirmek için katlandıkları sıkıntılar tek tek zikredilmektedir. Allah Teala; *“Biz insana anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu zahmetle taşıdı, güçlkle doğurdu, taşınması ve süttten kesilmesi 30 aydır...”* (Ahkaf 46/15) buyurmaktadır. Annelerin görevi yalnızca yedirmek, içirmek giydirmek, temizlemek, pişirmek değildir. Anne çocuğa şekil veren gizli eldir. Her annenin gayreti topluma, iyi karakterli, kendi şahsi menfaatlerinden çok, vatanının menfaatlerini ön planda tutan, kutsal bildiği değerler uğruna canını feda etmekten çekinmeyen, fazilet sahibi fertler kazandırmaktır. Bir annenin asli ve en önemli vazifelerinden birisi evladının terbiyesidir (Çevikoğlu, 1996: 175).

Bu da göstermektedir ki kadında aslolan anne ve eş olmasıdır. Hem bu nasslar hem de fitri gerçekler bilhassa belirli yaşa kadar çocukların annelerinin yanında olmaya

ihtiyaç duyduklarını, hiçbir şeyin ve hiçbir kimsenin annenin yerini doldurmayacağını ortaya koymaktadır. Öyle ki çocuk, 9 ay 10 gün hem fiziken hem ruhen annesine bağlı olarak yaşamıştır, doğduktan sonra da takriben 5-6 yaşına kadar annesinin sevgisine, şefkatine, ısısına hatta kokusuna, sesine ihtiyaç duyar haldedir. Annesi yaşıyor olduğu halde onu bu fitri ihtiyacından mahrum bırakmak ona zulümdür. Bu mahrumiyet, çocuğun kişisel gelişimine de olumsuz etkiler yapmaktadır. Evlilik, hamilelik, doğum süreci, çocuğun fitri ihtiyacı olan emzirilmesi, bakımı ve yetişmesine belirli bir yaşa kadar bizzat annelik şefkati, merhameti ile özen göstermekle yükümlü olması, bir kadının annelik sorumluluğunun da olduğunun göstergesidir.

Allah, Hz. Peygamber'den insanların kusurlarını güzellikle ve olgunlukla karşılamasını, yumuşak ve hoş görülmesi davranmasını ve elinin altında bulunan yavrularına kol kanat germesini istemektedir. Anne, kırmadan incitmeden soğutmadan sevgi ve merhametle çocuklarına doğru dini bilgiler ve davranışlar kazandırmak durumundadır. Böylesine zor ve meşakkatli bir görevi yerine getirirken çocuklarının eziyetlerine tahammül göstermek, olumsuzluklar karşısında dengeyi kaybetmemek, yumuşak ve zarif olabilmek kolay değildir. Bu ancak Allah'ın rahmetiyle mümkündür (Koç, 2012: 45). *"Ve senin onlara yumuşak davranman, Allah'ın rahmetinin bir eseri idi. Zira eğer onlara karşı kırıcı ve sert olsaydın, senden koparlardı, çevrenden dağılıp giderlerdi"* (Ali İmran 3/159)

"Ey inananlar! Eşleriniz ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlardan sakının; ama siz affeder, suçlarını örter ve bağışlarsanız bilin ki Allah da bağışlar ve acır" (Teğabun, 64/14). Bu ayette çocukları hata üzere olsalar bile annelerin onlara karşı bağışlayıcı ve merhametle muamele edici olunması gerektiğine işaret edilmektedir. Buna göre anneler çocuklarına karşı çocukların durumlarını dikkate almaksızın onlara karşı şefkat ve merhametle muamele etmeli onların iyiliği ve güzelliği için elinden geleni yaptıktan sonra yapamayacakları için Allah'a dua etmelidirler.

4.10.4. Çocukları Ahlaklı, Edepli Ve Dindar Olarak Yetiştirmek

Çocuk terbiyesi, anne ve babanın en başta gelen vazifelerindendir. Çocuklarını güzel terbiye eden milletler, huzurun ve medeniyetin zirvesine ulaşırlar. İslâm'ın yaşandığı bir aile içinde büyüyen çocuğun istidatları, iman istikametinde gelişip olgunlaşır. Ailede verilen terbiye kalıcıdır. İnsanlık tarihi boyunca aile terbiyesi üzerinde önemle durulmuştur. Çocukların dünya ve ahiret saadeti kazanmaları için en büyük gayret, annelere düşmektedir. O halde anne çocuğun Kur'an ve sünnetin gösterdiği doğrultuda eğitmek ve yetiştirmekle sorumludur.

Çocukların gelişim özellikleri incelendiğinde din eğitimi açısından küçük yaşların ne kadar önemli olduğu anlaşılabacaktır. İlk dönemler, özellikle 0-7 yaş ihmal edilmemesi gereken önemli bir dönemdir. Çocuğun karakteri büyük nisbette bu yaşlarda şekillenmekte, bu dönemde verilen eğitim kalıcı ve etkili olmaktadır. İlk dönemlerin yeterince değerlendirilememesi durumunda ise ileride telafisi mümkün olmayan boşluklar meydana gelmektedir.

Hz. Peygamber (sav)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Çocuklarınız yedi yaşına geldiklerinde onlara namazı emredin. On yaşlarına gelince (namaz kılmazlarsa) onları dövün. Ve yataklarda aralarını ayırın"* (Ebû Davut, 1992. Salât, 26; Hâkim, 1990, I, 311; Beyhakî, 1994, VI, 398).

Küçük yaşlarda sağlıklı bir din eğitimi verildiği takdirde, sahip olduğu bu birikim çocuğun bütün hayatına şekil verecektir. Bu da öncelikle ailenin görevi olmalıdır. Henüz okula başlamadığı dönemde çocuğun din eğitimi konusunda öncelikle

sorumluluk anne babaya, çocuk ile daha fazla vakit geçirdiği için anneye aittir. Anne baba din eğitimi ileri yıllara bırakmamalı ve başkalarına havale etmemelidir. Ayrıca bu sorumluluğunu hakkıyla yerine getirmek için de yeterli donanıma sahip olmalıdır.

Çocuk, ilk ana terbiyeyi aile ocağında, anneden alır. Anne, tabii olarak vaktinin çoğunu ev içinde çocuklarının bakımı ve terbiyesi ile geçirir.

Çocuk, dünyaya geldiği günden itibaren annesinin gönlünde ve kucağındadır. Aslında çocuk, her hususta annesinden bir parçadır. Anne, doğuncaya kadar karnında taşıdığı yavrusunu, bu sefer ölünceye kadar gönlünde taşır. Anne sorumluluğu taşımakta tıpkı baba gibidir, aralarında bu hususta fark söz konusu değildir. Hatta annenin sorumluluğu daha önemli ve ihmali daha tehlikelidir. Şu cihetle ki, anne çocuğunun doğumundan gençliğine, yetişip hayat adamı oluncaya kadar her dönemiyle iç içedir ve ona lüzumludur (Ulvan, 1981, I: 152).

4.10.5. Çocuklar Arasında Adaletli Olma

Çocuklar arasında hem maddi hem manevi hususlarda adaletli davranmak İslam'ın emirleri arasındadır. Çocukların birbirlerini kıskanmamaları, annelerine karşı gönül koymamaları, saygı ve hürmet hislerini yitirmemeleri ve bir de hak, adalet konusunda kötü örnek teşkil etmemek için ebeveynler her hususta çocukları arasında adaleti gözetmeli ve birini diğerine tercih etmemelidir. Bu hususta Allah Teala ve Hz. Peygamber;

“Allah adaleti emreder” (Nahl 16/90).

“Adil olun, Allah adil olanları sever” (Hucurat 49/9).

“Allah’a karşı gelmekten sakının, çocuklarınız arasında adil olun” (Müslim, 2006: Hibat, 13; Ebu Davud, 1992: Büyü, 85). Buyurmuşlardır.

Bir diğer önemli husus da, çocuğun hayatında önemli bir yeri olan annenin, bir evladını diğerlerinden üstün tutması diğer çocuklarda anneye ve kardeşlerine karşı şuuraltı nefret duygusu oluşturabilir. Yine aynı şekilde anne evlatların birbirlerine karşı haset duymalarını sağlayacak her türlü olumsuz davranışı önceden fark edip engellemelidir. Nitekim Hz. Yusuf'un rüyasında yıldızların, ayın ve güneşin kendisine secde ettiğini görmesi ve bu sevinilecek durumu babasına anlattığında, babasının, *“Evladım, bunu kardeşlerine anlatma”* (Yusuf 12/5) demesi bunun örneğidir. Ayrıca bu psikolojinin Kur’ani delilidir. Nübüvvet derinliğiyle insan tabiatını bilen Hz. Yakup bu rüyayı anlatmanın sakıncalar doğuracağını sezmiştir. Bilinçli bir anne de Hz. Yakup gibi bir davranış sergilemeli, çocukların arasında anlaşmazlık çıkmasına meydan vermemelidir (Canan, 1984: 67).

Kadının çocuklarla ilgili diğer sorumluluğu da Peygambere ümmet olacak çocuklar yetiştirmektir. Bu konuda Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur;

“Sevecen, doğurgan kadınlarla evleniniz. Zira ben kıyamet gününde enbiyaya karşı çokluğunuzla övüneceğim.” (Ebu Davud, 1992: Nikâh, 3; İbn Mace, 2011: Nikâh, 1).

Ma’kılîbnYesâr’dan şöyle dediği rivayet edildi:

“Bir adam Peygamber Efendimiz (sav)’e geldi ve şöyle dedi: “Ben, soylu ve güzel bir kadın buldum. Fakat o, doğurgan değil. Onunla evleneyim mi?” Dedi ki: “Hayır.” Sonra ikinci kez ona gelince onu nehyetti. Sonra üçüncü kez ona gelince dedi ki: *“Sevecen ve doğurgan kadınlarla evleniniz. Zira ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.”* (Ebu Davud, 1992: Nikâh, 3; İbn Mace, 2011: Nikâh, 1).

Görüldüğü gibi bu hadisler, evliliğin hikmetinin ve evlilikle amaçlanan gayenin, vatana millete hayırlı çocuklar yetiştirmek, sağlıklı çocuk doğurmak olduğuna delalet

etmektedir.

4.11. Kocasının Akrabalarına Karşı Sorumlulukları

Nikah akdiyle ailenin önemli bir kişiliği konumuna gelen kadın aynı zamanda evlendiği erkeğin akrabalarıyla sıhriyyet diye ifade edilen bir akrabalık bağı oluşturmıştır. O artık evlendiği erkeğin akrabaları tarafından bağımsız bir birey veya falancanın kızı değil kendi evlatlarının hanımı olarak anılmaktadır. Bu durum kadına şüphesiz onlara karşı bir sorumluluk yüklemektedir. Burada evli kadına düşen bu sorumluluğu nassların belirlediği sınırları ihlal etmeden örfü uygun bir şekilde yerine getirmek olmalıdır.

Kadının üstlenmiş olduğu bu sorumlulukta elbette kocasının akrabalarının yakınlık derecelerine göre hareket edilmeli, sorumluluk oranı bu şekilde belirlenmelidir. Bu bağlamda nikah akdinin kadına yüklediği sorumluluklar arasında görülebilen bu hususlar genel hatlarıyla izaha çalışılacaktır.

Aile dışında kalan insanlara, kısaca topluma yönelik görev ve sorumluluklara duyarlı olmak, İslam ailesinin bir diğer temel niteliğini oluşturmaktadır. Nasıl Müslüman bir birey sadece kendisini düşünen bencil bir varlık değilse ailenin önemli bir bireyi olan kadınında bencil olmayıp kendi ailesi dışında diğer topluluklara karşı belli bir ahlaki-hukuki sorumluluk altındadır. Bir kadının kendi ailesi dışında sorumluluk taşıdığı ilk gurup akrabalarıdır. Ailenin birinci derecede sorumluluğu kendi yakınlarına olduğu gibi evli bir kadınında mensubu olduğu ailesinin sorumlu olduğu kişilere karşı sorumluluk taşıması gerekir. (Yaman, 1997: 51).

Sıla-i rahim denilen akrabalık bağlarının korunması, Kur'an-ı Kerim'de iyi bir Müslüman olmanın vazgeçilmez bir niteliği olarak gösterilmiş, tersine bu bağa riayet etmeyip akraba sorumluluğunu göz ardı edenler, *"hüsranı uğrayanlar"* (Muhammed 47/22-24), *"yeryüzünde bozgunculuk yapanlar"* (Muhammed 47/22-24), *"lanetlenip cehenneme gidenler"* (Muhammed 47/22-24) olarak nitelendirilmiştir.

Şu ayetlerden de anlaşılabacaktır ki akrabalık bağlarını korumak aile bireyleri için önemli bir sorumluluktur.

"Onlar Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetip akrabalık bağlarını koparmayıp iyilik eden, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir." (Rad 13/21).

"Onlar öyle sapıklardır ki, kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler; Allah'ın ziyaret edilip hal ve hatırının sorulmasını emrettiği şeyleri (bağları koparıp) terk edenler ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarırlar. İşte onlar gerçekten hüsranı uğrayanlardır"(Rad 13/21).

"Allah'a verdikleri sözü kuvvetle pekiştirdikten sonra bozanlar ve Allah'ın riayet edilmesini emrettiği şeyleri-bağları koparıp- terk edenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar, işte lanet onlar içindir ve kötü yurt onlarındır." (Bakara 2/22)

İslam da anne-baba, daima üzerlerine adeta titrenilen değerlerdir. Onlara üzüntü vermemeye çalışılır. Yukarıda verilen ayetlerden de anlaşıldığı gibi anne babası ile bağlarını koparanlar şiddetler yerilmiş, hatta hem dünyada hem ahirette cezalandırılacakları belirtilmiştir. İslam aile yapısına göre, anne babanın meşru çerçevedeki arzu ve istekleri yerine getirilir, incitmemeye azami gayret gösterilir. Bu o kadar önemli bir hassasiyettir ki Kur'an tevhit gerçekliğinin yanında hemen anne-baba haklarına, bir başka ifadeyle kişinin anne-babasına karşı taşıdığı sorumluluğa işaret etmiştir (Yaman, 1997: 49).

“Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve anne-babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri ve ya her ikisi senin yanında kocayacak olursa onlara ‘öf’ bile deme! Onları azarlama; onlara güzel söz söyle! Onlara merhamet ederek alçak gönüllülük kanatlarını ger ve: “Rabbim! Küçükken beni büyüüttükleri gibi, Sen de onlara acı” de.” (İsra 17/23)

Kadının akrabalarına karşı sorumluluklarını öncelikle eşinin birinci dereceden akrabaları olan anne-babası erkek ve kız kardeşleri açısından değerlendirmeye çalışılacaktır. Ayet ve hadisleri incelediğimizde gelin-kayınvalide-kayınpeder arasında uyulması gereken hak ve sorumluluklar, karı-koca arasında olduğu gibi kesin ve net değildir. Biz bu konunun daha çok, nikâh ile beraber sıhriyet yoluyla bir akrabalık olduğu için akrabalık haklarının gözetilmesi ve eşlerin karşılıklı birbirlerini razı ve mutlu etme yönüyle ele almanın daha doğru olacağı kanısındayız.

Gerek Kur’an-ı Kerim’de geçen akrabalık ilişkilerinin gözetilmesini emreden ayetlere, gerekse Peygamber Efendimizin konuyla ilgili hadislerine baktığımızda, en yakın akrabadan başlamak üzere akrabalık haklarının yerine getirilmesinin dinimizde çok önemli bir esas olduğunu görmekteyiz. Şüphesiz, nikâh akdiyle beraber eşlerden her biri yeni akrabalar edinmektedir. Özellikle, eşlerden her birinin anne-babası diğeri için mahrem olup, evlenen kişi ikinci bir anne-babaya sahip olmaktadır. Nitekim Nisa Suresinin 23. ayetinde kendisiyle evlenilmesi haram olan insanlar sınıfında kayınvalide ve kayınpederin zikredilmesi bunun açık bir delilidir. Nasslarda kayınvalide ve kayınpedere karşı yerine getirilmesi gereken sorumluluklar açıkça belirtilmemiş olsa da akrabalık bağlarını güçlü tutmayı emreden nassların bunları da içine aldığı aşikârdır.

Konunun diğer bir yönü de yukarıda da belirtildiği gibi, eşlerin birbirlerini mutlu edebilmeleri, aralarındaki sevgi ve muhabbetin artması, taraflardan her birinin diğerinin akrabalarına karşı iyi davranmasına bağlıdır. Şüphesiz ki bir kadın eşinin anne-babasına iyilik yaptığı zaman aslında kocasına iyilik yapmış, onun sevgisini ve hürmetini daha çok kazanmış olur. Aslında kadın bu şekilde davranmakla kendisine iyilik yapmış olur. Zira Allah Teâlâ, Rahman suresi 60. ayeti kerimede; *“İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?”* buyurmaktadır. Peygamber Efendimiz (sav), *“İnsanların hayırlısı, başka insanlara faydalı olandır”* (Münavi, 1972: III, 480).

“İnsanlara merhamet etmeye, Allah da merhamet etmez.”(Müslim, 2006: Fedail, 66; Tirmîzî, ty., Birr, 16)

“Merhamet edenlere Allah da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin.”(Tirmîzî, ty., Birr, 16; Ebu Davud, 1992: Edep, 58).

Ayet ve hadislerden yola çıkarak diyebiliriz ki, kadın eşine böyle bir iyilik yapınca, koca da aynı davranışı eşine yani eşinin anne-babasına gösterir. Ve böylece aile bağları daha güçlenmiş olur. Kadın eşinin ailesine sevgi ve merhametle yaklaşınca Allah Teâlâ’nın da rızasına mazhar olacaktır. Burada kastedilen, Peygamber Efendimizin bize öğrettiği merhamet, sadece bir acıma duygusu olmayıp, bütün insanlığı kucaklayan, sevgiyle gelişen, yardım ve fedakârlıkla büyüyen yüce bir duygudur. Her müminin kalbinde olması gereken bir duygudur (Özağar, vd., 2013: IV, 193).

Biz bu konuyu açıklarken, görüldüğü üzere, daha çok eşlerin birbirlerini mutlu etmeleri, akrabalık bağlarının korunup gözetilmesi ve genel ahlak kuralları çerçevesinde açıklamaktayız. Zira tarafların bu konuda herhangi bir dini sorumluluğu bulunmamaktadır. Yani erkek, hiçbir şekilde eşini kendi anne-babasına bakmaya zorlayamaz. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki dinen bir yükümlülük olmasa da, bizi bağlayan, İslami değerlere ters düşmeyen, usuldeki ifadesi ile Kur’an-ı Kerim’in ruhuna

ve ümmetin maslahatına ters düşmeyen uygun tatbikatlar Müslümanlar için bağlayıcıdır. Kur'an-ı Kerim'e ve hadislere baktığımız zaman, Müslüman olan-olmayan bütün insanlara şefkat, adalet ve merhametle yaklaşılmasını isteyen bir dinin, kayınvalide-kayınpeder gibi artık akrabalık bağlarının olduğu kişilere iyilik yapılmasını, iyi davranılmasını emretmemesi düşünülemez. Bununla beraber kadının kocasına karşı görevlerinden biri de ona iyilikte bulunmasıdır. Kocasının anne-babasına iyi davranmayan kocasına da iyilikte bulunmamış olur. Ayrıca yine belirtmek gerekir ki İslam dini büyüklere iyi davranmayı her zaman ve her halükarda tavsiye etmektedir. Peygamber efendimiz konuyla ilgili şöyle buyurmaktadır: *“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerine saygı göstermeyen bizden değildir.”* (Tirmîzî, ty., Birr, 15; Ebu Davud, 1992: Edep, 58)

Kayınvalide ve kayınpederin sıhriyet bağından dolayı akraba olduğu şüphesizdir. Akrabaya karşı gösterilmesi gereken davranışlarda hadislerde açıkça belirtilmiştir (Özağar, vd., 2013:IV, 197). Bunlardan bir kaçını zikredecek olursak;

“Akrabasının yaptığı iyiliğe aynıyla karşılık veren, onları koruyup gözetmiş sayılmaz. Akrabayı koruyup gözetken kişi, kendisiyle ilgiyi kestikleri zaman bile, onlara iyilik etmeye devam edendir.” (Buhari, 1992: Edep, 15)

“Akrabalık bağı Arş-ı Ala'ya tutunarak şöyle demiştir: Beni koruyup gözeteni, Allah koruyup gözetsin. Benimle ilgisini kesenden Allah rahmetini kessin.” (Müslim, 2006: Birr, 6, 17)

“Rızkının çoğalmasını, ömrünün uzamasını isteyen kimse, akrabasını koruyup gözetsin.” (Müslim, 2006: Birr, 6, 20-21) buyrulmaktadır. Görmekteyiz ki, kayınvalide-kayınpedere gösterilen iyi muamele neticesinde, Allah Teâlâ'da kuluna ecrini fazlasıyla vaat etmektedir (www.hikmet.net).

Hz. Peygamber, akrabaya gerekli ilginin gösterilmesi ve yardımın yapılmasını “karşılık görme” şartına bağlayanları uyararak şöyle buyurmuştur: *“Sıla yapan, bunu karşılıklı olarak yapan değildir, karşılık görmediği halde yapandır”* (Tirmizi, ty., Birr, 9).

Gelin ile kayınpederin tek başlarına aynı odada kalmaları mevzuna gelince; gelin kayınpederine ebediyen haram olduğu için, bir odada baş başa kalmalarında sakınca yoktur. Ancak bir odada beraber ikamet etmeleri ve bir odada başkası yokken yatmaları haram olduğundan değil, fitneye sebep olabileceğinden dolayı uygun görülmemiştir. Bunun bir sebebi de Buhari'deki bir hadis-i şeriften bazı fıkıhçıların anladığı manadandır. Söz konusu hadiste Hz. Peygamber; *“Kadınların yanına girmekten sakınınız”* buyurdular. Ensardan birisi: *“Ya erkek akrabasına ne dersiniz?”* Diye sordu. Rasulullah; *“Onlarla baş başa kalmak ölümdür”* (Buhari, 1992: Nikâh, 111) buyurdu. Burada kadınla halvet/baş başa bulunması yasaklanan, hatta ölüme benzetilen kocasının kardeşi yani kayın, dayı ve amca çocukları, kısacası kocasının babası, dedesi ve oğullarından başka akrabasıdır (Beşer, 2013: 105). Buradan anlaşıyor ki kadın kayının yanında da tesettürüne dikkat edecek mahremiymiş gibi davranmayacaktır.

Yine aynı hadis başka bir rivayette *“Kadın kayını gibilerle de mi baş başa kalamaz diye soran bir sahabeye “Bu ise ölüm demektir”* (Müslim, 2006: Selam, 20; Tirmizi, ty., Rada, 16; Darimi, 2000: İsti'zan, 14; Ahmed b. Hanbel, 1992: IV/149, 153) şeklinde rivayet etmiş, kayın ile beraber oturma yasak oluşundan bahsetmiştir.

4.12. Dışarıya Karşı Sorumlulukları

İslam dininde, kadın ve erkeğin ırz ve namusunun korunması, toplumda oluşacak ahlaksızlıkların önlenmesi, fitne ve fesadın önüne geçilmesi açısından önemli

olup bu hususta bir takım sınırlar getirilmiş ve bu sınırların dışına çıkılması yasaklanmıştır. Ayet ve hadislerde açılması haram olan yerler “avret” ve ziynet yerleri” diye isimlendirilerek, buraları teşhir etmek yasaklanmıştır. Giyim hususunda ana çizgiler belirlenmiş, kadının giyiminde bulunması gereken vasıflar detaylı şekilde açıklanmıştır.

Nur Suresinde geçen, “Mü'min kadınlara da bakışlarını kısımlarını ve edep yerlerini gınahtan korumalarını söyle! Yine söyle ki mecburen görünen kısımlar müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerini kapatacak şekilde örtünler. Ziynet takılan yerlerini kocaları, babaları, kocalarının babaları, oğulları, üvey oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, mümin kadınlar, ellerinin altında bulunanlar (köleler), erkeklikten kesilip kadınlara ihtiyaç duymayan hizmetçileri veya henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocukları dışında kimseye göstermesinler. Saklı ziynetlerini dikkat çekmek için ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah'a tövbe edesiniz ki kurtuluşa eresiniz” (Nur 24/31) ayetinde kadınların kimlere karşı ve ne şekilde örtünmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Ayete göre kadınlar ziynet mahalli sayılan boyun, kulak, kol ve bacak gibi yerlerini yukarıda sayılan yakınların dışındakilere göstermeyecek ve ayette “hımar” kelimesiyle ifade edilen, kadının başını boyun ve göğüs kısımlarıyla beraber örten başörtülerini takmaları gerekmektedir. Hz. Aişe, ilk başörtüsü uygulamasını şöyle anlatmaktadır; “Allah ilk muhacir kadınlara rahmet etsin. Onlar, “...başörtülerini yakalarının üstüne bıraksınlar...” (Nur 24/31) ayeti inince etekliklerini kesip bunlardan başörtüsü yaptılar” (Buhari, 1992: Tefsir’ul Kur’an, 251).

Hz. Peygamber ayette geçen “mecburen görünen kısımları müstesna” kaydını açıklarken Hz. Esmaya söylediği; “Ey esma! Şüphesiz kadın ergenlik çağına ulaşınca (yüzüne ve ellerine işaret ederek) onun şu ve şu yerlerinden başkasının görünmesi uygun değildir” (Ebu Davud, 1992: Libas, 31). İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre ayaklar da setr-i avretten sayılmamıştır. Ebû Davud ve daha başka kaynaklardaki bir hadis-i şerif de bu görüşü destekler "Ümmü Seleme Vâlidemiz Rasûlüllah'a sordu: “Kadın, izârı (etek ya da altlığı) yokken bir entari ve bir başörtüsü ile namaz kılabilir mi? buyurdular ki, entari ayaklarının üstünü örtecek kadar kuşatıcı ise kılabilir” (Ebu Dâvud, 1992: Salât, 83; Beyhakî, 2003: 232; Hâkim, 1990: Müstedrek I, 250). Ebu Hanîfe'ye ve İmam Kerhî'ye göre de kadının ayağı avret değildir. (Bâberti, h. 1379: el-Inâye I, 259) Bu bağlamda fitne korkusu olmadığında kadının el yüz ve ayaklarının görünmesinin haram olmadığını söyleyebiliriz.

Kadınların giyim tarzlarını izah ederken Allahu Teâla, Ahzab suresinde; “Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve mümin kadınlara söyle; ev dışına çıktıkları zaman dış elbiselerini üzerlerine salıversinler. Böyle yapmaları onların iffetli tanınmaları ve kendilerine sarkıntılık edilerek incitilmemeleri yönünden en uygun davranıştır. Allah Gafurdur, Rahimdir” (Ahzab 33/59) buyurarak mümin kadınlara dışarıya çıkarken üzerlerine “cilbab”larını almalarını emretmiştir. Cilbab, kadını baştan aşağıya örten elbise demektir. Bu elbise içinde bulunan şart ve zamana göre manto, pardösü, çarşaf, ferace vb. gibi elbiseler olabilir. Önemli olan vücudu baştan aşağıya örten fakat vücut hatlarını belli etmeyen ve içini göstermeyen bir özelliğe sahip olmasıdır. Bu verilen ölçülere uygunluk içinde kadın yaşadığı coğrafya ve kültüre göre giyinebilir (Bkz. Beşer, 2012: 138; Haner vd., 2008: 379).

Kadının tesettür ile ilgili sorumluluğunun yanında iffetli olması gerektiğinden bahsetmek gerekir. İffet, her türlü çirkin söz ve fiillerden uzak kalma, haya ve edep dairesinde bir hayat yaşama, ahlaki değerlere sıkı sıkıya bağlı olma ve kişinin bedeni ve

maddi hazlara karşı kendini koruması şeklinde tanımlanmaktadır (Haner vd., 2008: 387). Aslında iffet esas olarak durgu ve düşünce safiyetiyle başlar. Bir kadının iffetli olması öncelikle onun tasavvur ve hayal planında, her türlü uygunsuz söz ve fiillerden uzak kalmaya hal ve hareketlerinde edep ve hayâyı elden bırakmama konusunda göstereceği azim ve kararlılığıyla ortaya çıkar. Yani iffet önce kalpte başlar. Bunun da yolu ise kadının dış ziynetine dikkat ettiği gibi iç ziyneti diyebileceğimiz namus, iffet ve fazilete de değer vermesiyle anlaşılır. Kadın da esas olması gereken, giyim kuşamına önem verdiği gibi duygu, düşünce, söz ve fiillerinde de kendisine yakışan iffet ve nezaheti gösterebilmesidir. Kadın, oturduğunda, kalkışında, yürüyüşünde ve konuşmasında her zaman edep ve hayâ sahibi olmalıdır. Hz. Peygamberin iffetle ilgili söylemiş olduğu şu hadisler iffet sahibi kadınlar için müjde niteliğindedir; “Her kim diline ve şehvi arzularına hâkim olacağına dair bana söz verirse ben de onun cennete girmesine kefil olurum” (Buhari, 1992: Hudud, 19).

“Siz bana altı şeyi garanti edin, ben de size cennete girmeyi garanti edeyim:

- Konuştuğunuzda doğru söyleyin.
- Va’dettiğiniz zaman va’dinizi yerine getirin.
- Size bir şey emanet edildiğinde emanete riâyet edin.
- Allah’ın yasakladığı günahlardan uzak durmak suretiyle iffetinizi koruyun.
- Harama bakmaktan sakının.
- Ve elinizi haramlara dokunmaktan koruyun (Ahmed b. Hanbel, 1992: V, 323).

Kadın kendi iffetini koruduğu gibi kocasının bulunmadığı zamanda onun şeref ve namusunu, evini, malını ve çocuklarını da koruması gerekmektedir. Peygamber Efendimiz bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır; “*Sizin kadınlar üzerinizdeki haklarınız; hoşlanmadığınız kimselere yataklarınızı çiğnetmemeleri ve onları evinize sokmamalarıdır...*” (Ebu Davud, 1992: Menasik, 56; Tirmizi, ty., Rada, 11; İbn Mace, 2011: Nikâh, 3).

4.13. Kadının Evinin İçerisindeki Sorumlulukları

Kadının evden sorumlu olduğunun delili olarak Hz. Peygamber (sav)’in şu hadisinde açıkça görmekteyiz: “*Hepiniz sorumlusunuz ve hepiniz gözetiminizde bulunanlardan mesulsünüz. Yönetici sorumludur. Evin erkeği aile efradından sorumludur. Evin hanımı da kocasının evinden ve çocuklarından sorumludur. Hülasa, hepiniz sorulusunuz ve hepiniz gözetiminizde bulunanlardan sorumlusunuz.*” (Buhari, 1992: Nikâh, 82). Hadise göre kadın, kocasının rıza gösterdiği çerçevede evi çekip çeviren, evinin mutfak harcamalarını döndüren, çocukların yetişmesini ve eğitimleri için gereken sorumlulukları üstlenen, eve misafir kabul eden bir konumda addedilmektedir (Buhari, 1992: Nikâh, 91). Ve yine görmekteyiz ki kadının asıl sorumluluk alanı evidir.

Kadının ev halkı için temiz, sağlıklı dengeli beslenme bilinci ile yemekler yapması kadının sorumluluğu altındadır. Bu hem ev halkının sağlığı için, hem de aile huzurları için kaçınılmazdır. Evin süpürülmesi, temizlenmesi, havalandırılması gibi evin temizliğine ve eşyaların tertibine, çamaşırların temizliğine gösterilen özende kadının ev içerisinde sorumluluklarından addedilebilir. Zira kirli pis, dağınık bir ortamda sağlıklı bir evlilik yürümez. Zaten güzel ahlak sahibi olan bir kadına da böyle bir ortama razı olması düşünülemez.

“Resulullah kızı Fatıma’nın eve hizmet etmesine ve Ali’nin evin dışına bakmasına hükmetmiştir” (İbn Kayyım, 1994: V, 186).

Bu hadisin açılımını şu rivayette görmek mümkündür:

Ebû Verd b. Sumâme’den şöyle bir haber nakledilmiştir. Râvînin anlattığına göre Ali İbn E’bed’e şöyle demiş: *“Sana kendim ve Allah Elçisinin kızı Fâtıma hakkında söz edeyim mi? Çünkü ben O’nun ailesinin en yakın dostuyum.”* Ben *“Evet”* dedim. Bunun üzerine o sözlerini şöyle sürdürdü: *‘Fâtıma, elleri nasırlaşınca kadar el değirmeni çeviriyor; omuzlarında iz bırakınca kadar aileye su taşıyor, üstü başı toz toprak oluncaya kadar evi süpürüyordu. Bu sırada Nebi’ye hizmetçiler gelmişti. Fâtıma’nın ev işlerinden çok yorulduğunu gördüğüm için kendisine şöyle dedim: ‘Babana gidip işlerinde sana yardımcı olması için hizmetçi iste.’ Bu teklifimin ardından Fâtıma o gün babasının yanına gitti; fakat babası birtakım olaylarla meşgul olduğu için, maruzatını arz edemedi geri döndü. Ertesi gün birlikte gittik. Babası ona: “Ne ihtiyacın var?” diye sordu. Fâtıma sustu. Bunun üzerine ben, izin verirseniz anlatayım ey Allah’ın Elçisi, dedim ve sözlerimi şöyle sürdürdüm: ‘Fâtıma elleri nasırlaşınca kadar el değirmeni çeviriyor; omuzları nasırlaşınca kadar su taşıyor; size hizmetçiler gelince ben kendisine, size gelerek, işlerinde kendisine yardımcı olacak bir hizmetçi istemesini söyledim. O da bunun için size geldi.’ Benim sözlerimin ardından Resulullah kızına şöyle dedi:*

“Ey Fâtıma! Allah’tan kork ve Rabb’inin sana yüklediği farz görevleri yerine getir; ailenin işlerini bizzat kendin yap. Yatağına yattığında otuz üç kez ‘sühbânallâh’, otuz üç kez ‘elhamdülillâh’, otuz dört kez ‘AllahuEkber’ de; bunların toplamı yüz eder. Bunları söylemen senin için hizmetçiden çok daha hayırlıdır.”

Bunun üzerine Fâtıma: ‘Allah’tan ve Elçisinden razı oldum’ dedi ve bundan sonra hiç bir hizmetçi ona hizmet etmedi.” (İbn Kayyım, 1994: V, 195)

Mü’mînlerin anneleri Resulullah (sav)’in hanımları da evlerinin işlerini ve eşleri Nebi(sav)’in hizmetini bizzat kendileri yapıyorlardı.

Kadın için; çocukların bakımı, eşinin ve evdeki diğer büyüklerin hizmeti, evin diğer bilinen işleri gibi evin içindeki vazifelerini yapması, cihad ameline eşit kılınmıştır. Zira şu hadis-i Şerif bu konuya açıklık getirmektedir:

“Kadınlar Resulullah’a gelerek dediler ki; “Ey Allah’ın Rasûlü, erkekler bizden ayrı olarak cihâd ediyor biz ise cihâd edemiyoruz. Bizim için Allah yolunda cihâd edenlerin ameline ulaşabilmemizi sağlayacak bir amel yok mu? Rasûlullah (sav) buyurdu ki: “Sizlerden birisinin evindeki vazifesi; Allah yolunda cihâd edenlerin amelinin derecesine ulaşır.” (Bezzar, 2005: XIII, 339).

“Kocası yanında iken onun izni olmadan bir kadının nafile oruç tutması ve yine onun izni olmadan evine birilerinin girmesine izin vermesi helal olmaz.” (Buhari, 1992: Nikâh, 84; Müslim, 2006: Zekat, 84)

“Kadın örtülmesi gereken bir varlıktır. Evden dışarı çıkınca şeytan gözünü ona diker. Kadın için Rabbinin rahmetine en yakın olduğu yer evinin içidir” (Tirmîzî, ty., Rada, 18)

Ashabdan Ebu Üseyd evlenirken düğün gecesi, Hz. Peygamber’i ve dostlarını davet etmiş, fakat onlar için yemek hazırlamamış, bir şey de ikram edememişti. Yeni gelin olan eşi, geceden bir taş kabın içine hurma ıslatmış, Hz. Peygamber yemeğini bitirince bunu ezip sulandırmış (şerbet yapmış) ve misafirlere ikram etmişti (Buhari, 1992: Nikâh, 77). İbn Hacer ve Ayni gibi Buhari’yi şerh eden alimlerimizin belirttiği üzere bu hadis-i şeriften şu hüküm çıkarılmıştır; kadın, kocasının arkadaşlarına hizmet edebilir, ancak bu durumda tesettüre riayet etmesi, misafirlerin dikkatini çekecek davranış ve giyimlerden uzak durması dolayısıyla fitneye sebebiyet vermemesi gerekir

(Haner vd., 2008: 443). Bununla beraber toplumumuzun yüzyıllardan beri bu meseleye nasıl bir çözüm getirdiğine dikkat etmek gerekir. Haremlik selamlık uygulamasıyla, hiçbir fitne, şüphe, vesvese ve düşünce kaymasına meydan vermeyecek şekilde bu işi çözmüşlerdir. Özellikle düşüncelerin fesada uğradığı her an bir sürü vesveseye maruz kalındığı günümüzde bu meseleye daha hassasiyetle yaklaşmamız icap etmektedir.

“Kişiye günah olarak sorumluluğunda olan aile fertlerini ihmal etmesi yeter”(Ebu Davud, 1992: Zekat, 45; II, 321; Müslim, 2006: Zekat, 40, I, 692).

“Allah her yöneticiye yönetiminde/sorumluluğunda bulunan kimseleri korudu mu yoksa ihmal mı etti diye soracaktır. Hatta kişiye aile fertlerine karşı görevlerini yerine getirip getirmediğinden soracaktır”(İbn Hıbban, 1992: X, 395).

4.14. Kocanın Kaybolması Halinde Kadının Sorumlulukları

Kaybolmuş, hayatta olup olmadığı bilinmeyen şahsa İslam hukuk literatüründe mefkud denir (İbn Abidin, 1984: XIII, 238; Karaman, 2006: 418; Gözübenli, 2003: 353). Mefkud, önceki durumu itibarıyla sağ olan, ancak sonucu itibarıyla ölü gibi izi gizli olan bir kişiye verilen isimdir. Ailesi onu aramakta ciddi çaba sarfetmekte, fakat oturduğu yerin gizli olması nedeniyle bulamamaktadır. Ailesi bu kişiden haber alamamakta, onun izi kendileri için örtülü bir durumda bulunmaktadır. Ciddi aramaları sonucunda isteklerine ulaşabilecekleri gibi kavuşmaları kıyamet gününe de kalabilir (Serahsi, 1983, XI: 54). Evden çıkıp giden bir daha dönmeyen, dış ülkeye giden ve kendisinden hiç haber alınamayan, savaşa katılan fakat bütün gaziler döndüğü halde dönmeyen kimse bu niteliktedir (www.alim.gen.tr/haber).

İslam hukukçuları kural olarak mefkudu, kazanılmış haklar bakımından sağ, kazanılacak haklar bakımından ise ölü kabul ederek hem onun haklarını hem de üçüncü şahısların haklarını korumada dengeli bir yol izlemişlerdir (Dönmez, 2006: III, 1238; Gözübenli, 2003: 353).

Mefkud’un dindeki hükmü şudur; O, kendisi açısından hayatta kabul edilir. Bu nedenle de malı, mirasçıları arasında taksim edilmez. Başkaları açısından ise ölmüş kabul edilir. Bu nedenle o, akrabalarından birisi öldüğünde ona mirasçı olamaz (Serahsi, 1983: XI, 54).

Diğer taraftan mefkud’un hayatta olması görünüş itibarıyladır. Görünüş ise kişinin başkaları üzerinde hak sahibi olması için bir delil olmaz. Başkalarının kişi üzerinde hak sahibi olmasını engelleyen bir delildir. Mefkud bu delile dayanarak başkasının mirasında hak sahibi olamaz. Yine bu görünüşe binaen mirasçıların onun malında hak sahibi olmaları da önlenir. Bundan dolayıdır ki Hanefiler’e göre mefkud’un karısı başkaları ile evlenemez. Bu Hz. Ali’nin de görüşüdür. Nitekim Muhammed (r.a.) mefkud ile ilgili bölüme Hz. Ali’nin mefkud’un karısı ile ilgili şu sözleriyle başlamıştır: “Mefkud’un karısı ibtilaya (imtihana) uğrayan kadındır. Bu nedenle kocasının öldüğü yahut boşadığı ortaya çıkıncaya kadar sabretsin.”(Serahsi, 1983: XI, 55)

Nikâh mefkudun hakkıdır. O, mülkünün devam ettirilmesi açısından hayatta kabul edilir. Onun hakkı olan nikâh da bu kurala tabiidir. Eğer onun eşinin başkasıyla evlenmesine izin verirse bu, zorunlu olarak ölüme hükmetme anlamını taşır. Çünkü kadın aynı anda iki kocaya helal olmaz (Serahsi, 1983: XI, 55).

Kocasını kaybolan kadın eşinin kesin olarak öldüğü bildirilmedikçe evli kabul edilir ve iddet beklemeyiz. Ve evliliğin/nikâhın yüklediği sorumluluklarla mükelleftir. Bu durum, yaşadığı yerdeki aynı yaşta olan akranları vefat edinceye kadar sürer. Ancak böyle bir kadın, kocasının ölüm haberini ve ya kendisini boşadığını kesin ve güvenilir bir kimseden ya da yazılı bir belgeden öğrenmiş bulunursa iddet bekler ve iddetin

sonunda yeniden evlenebilir (İbn Hümam, 2003: IV, 444-445; Gözübenli, 2003: 353-356).

4.15. Boşandıktan Sonra-İddet Bitene Kadar Kadının Sorumlulukları

Toplumsal temelini oluşturan ailenin kuruluşu gibi sona erişti de bireyleri dolayısıyla toplumu yakından ilgilendirir. Neslin devamı için meşru olan evlilik, bazen devam ettirilemez bir hal alır. Fert ve toplum hayatı aleyhine birçok zararı bünyesinde barındırmakla birlikte zorunlu olarak boşanmayı gündeme getirebilir. Çünkü her yönden sağlam bir toplum ancak uyumlu ve sağlıklı bireylerden oluşur (Şeker, 1998: 98).

İslam hukukunda boşanmalar müfakat bahsinde düzenlenmiştir. Lügatte “iki şeyin, iki kişinin birbirinden ayrılması”(İbn Manzur, 1994: X: 229) anlamına gelen kelime fıkıh ıstılahında “evlilik bağının çözülmesiyle karı ile kocanın birbirinden ayrılması” (Bilmen, 1976: II, 174) anlamında kullanılır.

İddet, herhangi bir sebeple evliliğin sona ermesi halinde, kadının yeni bir evlilik yapabilmek için beklemek zorunda olduğu süreyi ifade eder (Karaman, 2006, 293; Ekiz, 1999: 74). İddetin, kadının hamile olup olmadığına anlaşılarak nesebin karışmasını önleme, taraflara düşünme ve tekrar bir araya gelme fırsatı verme, kadın için yeni hayata ruhen hazırlanma, evlilik bağını yok etmemek hikmetleri bulunmaktadır.

Eşlerin bir araya gelmediği mücerret nikâh akdi iddeti gerektirmez. Bu yüzden evlilik akdinden sonra, cinsel temastan önce boşanma durumunda kadının iddet beklemesi gerekmez. Ancak eşlerin yalnız olarak baş başa kalmaları durumunda da sahih halvet gibi bazı cinsel temas hükümleri uygulanır. Kadının mehrin tamamına hak kazanması, iddet beklemesi, iddet nafakası alması gibi haklar bunlar arasında sayılabilir (Döndüren, 1995: 457; Ekiz, 1999: 74). Ahzab Suresi 49. Ayeti kerime de Allah (cc) bu konuyla ilgili şöyle buyurmaktadır: “*Mü’min kadınları nikâhlayıp da sonra onları cinsel temasta bulunmadan boşamışsanız, üzerlerine sayacağınız bir iddet yoktur.*”

Bizim burada incelediğimiz konu ise evlilik akdinden sonra cinsel birleşme olmuş kadına evlilik herhangi bir sebeple sona erince beklediği iddet ve bu iddet boyunca yüklendiği sorumluluklardır.

4.15.1. Nişanlanma Yasağı

Boşanmış veya kocası ölmüş olan kadının iddet süresi içinde başka bir erkekle nişanlanması caiz değildir. Boşamanın ric’i talak veya bain talak olması sonucu değiştirmez. Çünkü ric’i talakta koca her zaman eşiyle barışarak yeni bir nikâh akdine gerek olmaksızın evliliklerine devam edebilirler. İddet bekleyen kadına başkasının talip olması bir takım sürtüşmelere yol açabilir. Bain talak ve ölüm iddetinde de evliliğin bir takım sorumlulukları devam eder (Döndüren, 1995: 470; Ekiz, 1999: 75).

Ancak sadece vefat iddeti bekleyen kadına üstü kapalı bir şekilde evlilik teklifi yapılması caizdir (Zuhayli, 2007: IX, 7197). Delil şu ayettir: “(Vefat iddeti beklemekte olan) kadınlara kendileri ile evlenmek istediğinizi üstü kapalı olarak anlatmanızda veya bu isteği içinizde saklamanızda sizin için bir günah yoktur” (Bakara, 2/235).

4.15.2.Evlenme Yasağı

İddetin kadına ve topluma yüklediği en temel sorumluluk kadının iddet süresince evlenmesinin yasak oluşudur. Öncelikle belirtmek gerekir ki iddet esnasında nişanlanma yasak olunca evlenmek öncelikli olarak yasak olur. (<http://islamiyontem.net>; Karataş,

2010: 41; Ekiz, 1999: 74). O bakımdan iddet beklemekte olan bir kadının yabancı bir erkekle evlenmesi icma ile caiz olmayıp hukuken geçersizdir (Zuhayli, 2007: IX, 7198). Delil ayetteki şu ifadedir: “*Bekleme müddeti bitinceye kadar da nikah yapmaya kalkışmayın*” (Bakara 2/235). Çünkü ric’i boşamada kocası eşine dönebilir. Bain boşamada ise evliliğin etkileri hala sürmektedir. Kocasının yeni bir nikah akdiyle hanımına dönebilmesi bunlardandır (Zuhayli, 2007: IX, 7198).

İddetli kadınla evlenme yasağının sebebi ise; ric’i talakla boşamada evlilik devam etmekte ve boşanma iddet sonunda kesinleşmektedir. Yani iddet bekleyen kadın hala evlidir. Eşlerin iddet sonuna kadar barışıp evliliklerini sürdürmeleri de mümkün dâhilindedir. Bain talakla boşanma durumunda ise evliliğin bir takım etkileri devam eder. Kadının iddet nafakası alması ve kocasının sağladığı meskende oturması ve yahut bir ya da iki bain talakla boşanmaları durumunda yeniden evlenmeleri bu etkilerin arasında sayılabilir.

4.15.3. Evden Çıkma ve Seyahat Etme Yasağı

İddet esnasında kadının evden çıkması noktasında âlimler arasındaki ihtilaf azdır. Hanefilere göre boşanma sebebiyle hangi iddet çeşidi bekleniyorsa beklensin akıllı, baliğ, hür, müslüman ve sahih evlilikten dolayı iddet bekleyen kadının evlilikte oturduğu evinde kalması farzdır, gece veya gündüz o evden çıkması haramdır (Serahsi, 2000: III, 1026; Kuduri, 2005: 403; Semerkandi, ty., II, 249; Kasani, 1997: IV, 449; Merğınani, 2000: II, 631-632). Delil şu ayettir: “*Apaçık bir hayasızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkasınlar.*” (Talak, 65/1) Bazı fakihlere göre ayetteki “apaçık hayasızlık” zinadır. Dolayısıyla kadın zina ettiğinde had cezasının uygulanması için ancak çıkar. Bazılarına göre ise çıkmanın bizzat kendisi hayâsızlıktır (Kasani, 1997: IV, 449; Merğınani, 2000: II, 631). Bu ayet ric’i boşama hakkında olsa da ayetteki evden çıkma yasağı umumidir. Bu sebeple hem ric’i hem bain boşama iddetindeki kadın evinden çıkamaz (Kurtubi, 1996: XVIII, 149; Tahavi, 1986: 219; Cessas, 1993: I, 570; Kasani, 1997: IV, 450). Başka bir ayette şöyle buyrulur: “*Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde, oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun.*” (Talak, 65/6) Bu ayetteki iskan emri aynı zamanda kadının hem evden çıkmasını hem de çıkarılmasını yasaklama anlamındadır (Kurtubi, 1996: XVIII, 149; Cessas, 1993: III, 680; Kasani, 1997: IV, 449-450; Şirbini, 1998: III, 513; Karataş, 2010: 40; Ekiz, 1999: 74).

Kocası vefat eden kadın ise iddet beklerken geceleri yine dışarı çıkamaz. (Cessas, 1993: I, 570) Ancak geçimini sağlamak, ihtiyaçlarını gidermek için gündüz dışarı çıkabilir (Kuduri, 2005: 403; Semerkandi, ty., II, 249). Kocası ölen kadın, iddet nafakası olmadığı için ihtiyaçlarını kendisi karşılamak zorunda kalabilir. Boşanmış kadın böyle değildir. Onun nafakası kocasına aittir. Bu yüzden dışarı çıkmaya ihtiyaç duymaz (Serahsi, 2000: III, 1026; Kasani, 1997: IV, 450; Merğınani, 2000: II, 631; Meydani, 1997: II, 205; Karataş, 2010: 41; Ekiz, 1999: 74).

Yukarıda zikredilen ayetin umumu sebebiyle, sahih bir evlilik sonunda ric’i veya bain boşama iddeti bekleyen kadın, evinden yolculuğa çıkamaz. Farz olan hac ibadeti için bile bunu yapamaz (Malik, 1994: II, 42; Serahsi, 2000: III, 1077; Cessas, 1993: III, 680; Semerkandi, ty., II, 250; Kasani, 1997: IV, 452; Nevevi, 1995: XX, 20; İbn Kudame, 1994: VII, 353; Karataş, 2010: 41).

Bunlar normal hallerde böyledir. Zaruret halinde iddet bekleyen kadın dışarı çıkabilir. Kendisi, malı hakkında endişe duyuyorsa veya kirasını ödeyemediği için bu evden çıkmak zorunda bırakılırsa yahut evin yıkılma tehlikesi varsa dışarı çıkmasında

ve başka bir meskene taşınıp orada iddet beklemesinde bir sakınca yoktur (Malik, 1994: II, 37; Serahsi, 2000: III, 1078-1079; Semerkandi, ty., II, 250; Kasani, 1997: IV, 451; Merğınani, 2000: II, 632; Meydani, 1997: II, 206; Nevevi, 1995: XX, 29; Şirbini, 1998: III, 514; İbn Kudame, 1994: VII, 347) Nitekim Cabir'den şöyle dediği nakledilmiştir: Teyzem üç talakla boşanmıştı. Hurma toplamak için evden çıkmıştı. Onu gören bir adam bunu yapmaması gerektiğini söyleyince teyzem ne yapması gerektiğini gidip Hz. Peygamber'e sordu. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Çık ve hurmalarını topla; umulur ki sen o hurmalardan sadaka verir veya bir hayır işlersin."* (Şafii, 1993: V, 339; Ebu Davud, 1992: II, 720; Darimi, 1992: II, 488; İbn Hanbel, 1992: III, 321). Yine rivayet edildiğine göre Uhud savaşında şehit düşenlerin eşleri Hz. Peygamber'e gelerek şöyle dediler: *"Ya Rasulallah! Gece yalnızlık bizi korkutuyor. Birimizin evinde gecelesek de sabah olunca evlerimize dönsek olmaz mı?"* Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Herhangi birinizin evinde konuşup görüşün. Fakat uyumak istediğinizde her biriniz kendi evine dönsün."* (Şafii, 1993: V, 340; Beyhaki, 1944: VII, 436) Fasit nikahtan dolayı iddet bekleyen kadın da dışarı çıkabilir (Kasani, 1997: IV, 454; Şirbini, 1998: III, 513; Karataş, 2010: 41).

4.15.4. İddet Bekleyen Kadının Nafakası

Kocanın ölümü durumunda iddet beklemekte olan kadına nafaka verilmesi gerekmez. Çünkü zaten nafaka ödemekle yükümlü olan erkek ölmüş, bütün mal varlığı mirasçılara kalmıştır. Kadında bu mirastan dörtte bir veya sekizde bir oranında hakkını alacaktır.

Ric'i talakla boşanan kadının ise iddet süresince yeme, içme, giyim ve barınma gibi asli ihtiyaçları nafaka sahibi olan eşe aittir. Çünkü ric'i boşamada kadın hala eş hükmündedir.

Bain talak dediğimiz kesin şekilde boşama ile boşanan kadın ise eğer hamile ise doğuma kadar nafakanın gerektirdiği her şeyi hak eder. Talak suresi 6. Ayette Allah Teala, *"Eğer onlar gebe iseler yüklerini bırakıncaya kadar nafakalarını verin."* Buyurmaktadır. Hanefi mezhebi bu konuda kadın gebe değilse bile iddet boyunca nafaka almayı hak eder demektedir.

4.15.5. İddetin Bekleneceği Yer

Normal hallerde iddet koca evinde beklenecektir. Bu konuda Allah Teala, *"Boşanan kadınları evlerinden çıkarmayın, onlar da çıkmasınlar, apaçık bir kötülük yapmış olmaları müstesnadır"* (Talak 65/1). Koca gazaplanarak o kadını evinden atmaya, kadın da kocasına kızarak evi terk etmeye kalkışmasın. Çünkü henüz iddet bitmemiştir. Rabbimizin belirlediği iddet bitene kadar o ev, kadının evidir. Kadın hâlâ o evin hanımıdır. Bir, iki talâkla, yani ric'i talâkla, geriye dönüş imkânı bulunan talâkla boşanmış bir kadına her an kocasının dönme ihtimali vardır. Her an o hanımın kocasını bu boşama işinden vazgeçirme ihtimali vardır. Ama böyle değil de bir kızgınlıkla kadın evini terk eder, ailesinin, akrabalarının yanına giderse, erkek apar topar onu dışarıya atmaya kalkarsa ya da kadının ailesi hemen kızlarını alıp evlerine götürmeye kalkışarlarsa, o zaman barışma imkânları hepten bitirilmiş olacaktır. Her iki taraf da Allah'tan korkup böyle şeylere tevessül etmemelidirler (<http://m.sorularlailamiyet.com>).

Boşanmadan sonra kadının kocasının evinde oturması, meşru bir mazeret olmadıktan sonra terk etmemesi ister hak ister yükümlülük olarak görülsün, aile

birliğinin tekrar kurulmasını sağlama yönünden taraflara düşünme ve görüşme imkanı sağlama, kadın ve çocukların haklarının koruma ve onlara belli bir süre de olsa güvence sağlama gibi önemli gayelere yöneliktir.

4.15.6. İddet Bekleyen kadının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

İddet bekleyen kadın zaruret ve ihtiyaç durumları haricinde evden çıkmaları, hele ki süslenerek gece veya gündüz dolaşmaya çıkması dinen uygun görülmemiştir. Nitekim Allah Teala, *“Boşadığınız kadınları iddet süresince evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmassınlar. Apaçık bir kötülük yapmaları müstesna”* (Talak 65/1). buyurmaktadır.

İddet bekleyen kadının yola çıkması temel metinlerde açıkça zikredilmese de Ric’i talakla boşanan kadının iddet süresi içerisinde hacca gitmesi veya sefere çıkması hallerini değerlendirirken aile birliğinin korunmasının öncelenmesi gereğine inanıyoruz. Dolayısıyla kadın hangi halde olursa olsun isterse hac yolculuğuna çıksın hatta ihrama girmiş olsun iddetini beklemeli, gerekirse muhsar hükümlerine göre hareket edilmelidir. Çünkü ailenin bozulmasının mefsedeti, hacdan elde edilecek menfaattan kat kat üstün olabilir (<http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/ilahiyat>).

4.16. Hidane Sorumluluğu

Birinin meşakkat, beslenme, büyütülmesini ve eğitilmesini üzerine almak, himaye etmek, kanatları altına almak, kuluçkaya yatmak gibi anlamalara gelen hidane (İbn Manzur, 1994: XIII, 123) bir fıkıh terimi olarak kendi işlerini göremeyecek çağdaki küçük yaştaki çocuğun bakımı, gözetimi, ona zarar verecek şeylerden uzak tutulması, ruh ve beden olgunluğu içerisinde toplumun ileride yetişkin bir ferdi olacak tarzda terbiye edip büyütülmesi şeklinde tarif edilmektedir (Mevsili, 1998: IV, 20; Erdoğan, 1998: 129)

Velayetin kime ait bir hak olduğu veya çocuğu gözetip yetiştirecek kimse için bir hak mı yoksa sorumluluk mu teşkil ettiği öteden beri fakihler arasında tartışılmıştır. Hidanenin hak ve görev olarak nitelendirilmesi, konuya hak ve görev olarak nitelendirilmesi, konuya hangi taraf açısından bakıldığıyla doğrudan ilgili bir husustur. Nitekim meseleye daha çok çocuğun yetişmesi ve hukukunun korunması yönünden bakanlar velayetin haktan ziyade çok yönlü bir görev ve sorumluluk olduğunu vurgular (Aksakal, 2003: 168).

İnsanoğlu yetişmesi en zor canlı varlıklardandır. Dünyaya yeni gelen çocuğun uzun süre korunmaya ihtiyacı vardır. İslam dini, çocuğun beden ve ruh sağlığı yönünden iyi yetişmesini hedefleyen hidane prensipleriyle bu konuya özel önem atfetmiştir. Çocuğa en yakın ve şefkatli olmaları ve her konuda onun menfaatlerini gözetmeleri hasebiyle çocuğun velayeti anne babaya verilmiş, bu şekilde çocuğun kendisine gerekli şefkat ve güvence ortamında yetişmesine imkan sağlanmıştır Ailenin dağılması durumunda ise ana babanın velayeti devam etmiş, çocuğun terbiyesi için gerekli hukuki tedbirler alınmıştır (Yıldırım vd., 2013: 150-151; Çeker, 1990: 170-171).

Çocuğun doğumundan itibaren beslenmesi, bakım ve temizliği belli bir süreye kadar en iyi biçimde annesi yerine getireceğinden hidane hakkı öncelikle anneye tanınmıştır. Annenin şefkat, merhamet ve bu işlere dönük fitri becerisinin bulunması da bunu gerektirmektedir (Karaman, 2011: 163).

Bir kadın Hz. Peygamber’e gelerek; *“Ey Allah’ın Elçisi! Şu benim oğlumdur. Karnım ona yuva, göğsüm pınar, kucağım da ona sıcak bir yuva oldu. Şimdi ise babası*

beni boşadı ve çocuğu benden çekip almak istiyor” biçiminde şikâyetle bulununca Resulullah (sav) “Başkası ile evlenmediğin sürece onun üzerinde önce sen hak sahibisin” buyurmuştur (Ebu Davud, 1992: Talak, 35; Ahmed b. Hanbel, 1992: II, 182).

Anne bulunmaz ise hidane hakkı sırayla şu akrabalara intikal etmektedir: Anneanne, babaanne, öz kız kardeş, ana bir kız kardeş, baba bir kız kardeş, baba bir kız kardeş, öz kız kardeş kızları, önce anadan, sonra babadan kız kardeş kızları, teyze, hala. Çocuğun bakım ve terbiyesini üzerine alacak bir kadın akraba bulunmazsa sıra erkek akrabalara gelir. Bunların hak sırası ise; baba, dede, kardeş, kardeş çocukları –erkek çocukları için- amca ve amca çocukları (Karaman, 2011: 164; Çeker, 1990: 170-171).

Hidane ücreti, çocuğun malı varsa öncelikle o maldan ödenir. Çocuğun malı yoksa ücreti çocuğun nafakasını ödemekle yükümlü baba karşılar. Babanın malı yoksa bu ücret babanın zimmetinde borç bulunur. Baba hiç ödeyecek durumda değilse, çocuğun nafakasını teminle yükümlü olan diğer kişiler sorumludur. Hidane ücretine esas alınacak zaman emzirme ücretindeki gibidir. Ücretin ödeneşi de İslam hukukunun icare hükümlerine tabidir (Yıldırım vd., 2013: 153; Çeker, 1990: 180).

5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Toplumu meydana getiren öğelerin başında aile gelmektedir. Ailenin oluşması için de evlilik gereklidir. Evlilik ise, Allah'ın koyduğu prensipler çerçevesinde belirli bir olgunluğa gelmiş erkekle kadın arasında yapılan bir akitle meydana gelir. Evlilik fitri bir olgudur. İslâm dininde evlenmeme, dünya ile irtibatı kopararak yalnız başına yaşama yoktur.

İslam'ın meselelere yaklaşımı açısından bakıldığında insanın sorumluluk sahibi bir varlık olduğu dolayısıyla içinde yaşadığı toplumun gerektirdiği tüm sorumlulukları eksiksiz yerine getirmede azami gayreti göstermesi gerektiği ortadadır. Bunun için evlilik için asgari şartları oluşmuş kadın ve erkeğin bu sorumluluktan kaçmaları asla doğru değildir. Bu sorumluluğunu yerine getiren kişiler ayrıca evlilik ilişkisiyle başka sorumluluklar da yüklenmiş olurlar. Bu bağlamda nikah akdiyle evlilik bağı oluşturan eşler artık toplumsal açıdan farkı bir kimlikle ifade edilmeye başlamıştır. Bu onların eski ailelerinden ayrı olarak yeni bir ailenin fertleri olduğu gerçekliğidir. Yeni ailenin bireyleri olarak hem birbirlerine hem de topluma karşı bir takım sorumlulukları da yüklendikleri gerçeği de göz ardı edilemez. Çalışmada evlilik birliği içinde özellikle kadının üstlendiği sorumlulukların sınırları çizilmeye çalışılmış ve bunun gerek aile hayatı gerekse toplumsal yaşam için son derece önemli olduğu tespitinde bulunulmuştur.

İslam dini evlenme olgunluğuna gelmiş ve şartları uygun olanların evlenmelerini teşvik etmiş, evlenmenin kolaylaştırılması, nişan, nikâh ve düğün törenlerinde gösteriş ve israftan kaçınılmasını tavsiye etmiştir. Ayet ve hadislerle karı-kocanın birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları belirtilmiştir. Kuşkusuz belirlenen kurallara uyulduğu takdirde sağlıklı bir yuva kurularak bu yuvada aile fertleri ömür boyu mutlu bir hayat sürerler.

Evliliğin ferdi, sosyal ve ahlaki birçok yararları vardır. Bu yararların başında insan varlığının devamı ve nesebin korunması gelmektedir. Evlilik sayesinde, toplumundaki bir kısım hastalıklar asgariye iner, bireyler rûhî ve nefsi rahatlığa kavuşurlar. Bu sayede toplum, zinânın bir sonucu olarak ortaya çıkacak olan bulaşıcı hastalıklardan kurtulmuş; hayâsızlığın yayılması önlenmiş ve harama giden yollar kapanmış olur.

Evlenip yuva kurmak isteyen kişi, nikâhın önemini, evliliğin sorumluluk ve mahremiyetini, hayat arkadaşını seçerken nelere dikkat etmesi gerektiğini ve eşine, çocuklarına ve akrabasına karşı vazifelerinin neler olduğunu, önceden öğrenmelidir. Her konuda bizler için en güzel örnek olan Peygamber efendimiz, evlilik ve aile hayatı hususunda da biz Müslümanlar için en güzel örnektir. O halde onu kendimize rehber edinmeli ve gösterdiği nurlu yolda yürümeliyiz ki aile ve toplum hayatımız huzurlu ve mutlu, ahiretimiz parlak olsun.

“Sevgi” duygusu sayesinde, yukarıda zikredilen hakları en iyi şekilde yerine getirmeyi sağlar. Evlilik duygusallıktan uzak olarak başlayabilir. Fakat esler arasındaki güzel muamele, ahlak, vefa ve ihsan neticesinde sevgi duyguları çabucak gelişir. Ancak bu durumda eşler huzurlu ve mutlu yasayabilirler.

Şüphesiz evlilik hayatı hep güllük gülistanlık değildir. Eşlerin birbirlerinde görmek istemediği pek çok şey bulunabilir ve bazen taraflar arasında kırılmalar da olabilir. Nitekim, Hz. Peygamber de vefatından önce rahatsızlığı esnasında ağır hastalığının şiddetiyle, Hz. Aişe'ye sözünü dinlememesi sebebiyle kızmış, ama yine de onu yanında istemiş ve kendisini onun kucağına bırakmıştır.

En büyük dünya nimetini hayırlı bir eş gören Hz. Peygamber, huzurlu olmak için

dindar eşin tercih edilmesini tavsiye etmekte ve evlenmeden önce üzerinde anlaşılan şartların yerine getirilmesini istemektedir

Kocanın karısından kendisine sevgi saygı göstermesini istemesi en doğal hakkıdır. Ailede sevgi, tıpkı yeme ve içmeye olan bir ihtiyaç gibidir. Sevgi Allah'ın en önemli ve olmazsa olmaz nimetlerinden biridir. Sevgi yokluğunda bunalım yaratabilecek ve onu elde etme uğruna birçok günah yollara sapılabilecek bir duygudur. Bu ihtiyacı, güzel muamelenin sınırları içinde değerlendirmemek, kadının yalnızca maddî ve bedeni hakları üzerine ağırlık vermek, İslâm'ın öğretisiyle örtüşmemektedir.

Yukarıdaki yazılar dikkatle okunduğunda İslamiyetin karı ile kocanın yaratılışına uygun olarak karşılıklı hak ve vazifeleri tespit ettiği, evli kadına kadınlığının tadına varabileceği imkanlar ve sorumluluklar verdiği, erkeği de erkeklik şerefine uygun yetkilerle donattığı açıkça görülecektir. Buna uygun olarak sürdürülecek bir hayatta mutlu aileler, neşeli çocuklar ve huzurlu toplumlar ortaya çıkar. Karı koca kavgası en az seviyeye iner. Toplum dengesi iyi bir biçimde kurulmuş olur. Yazının Giriş bölümünde belirttiğimiz olumsuzlukların hemen hiç birinin kalmayacağı görülür. Evlenen bir kadının nikâhla beraber üstlendiği sorumluluklar;

- Öncelikle evlilik birliğine karşı itaatkâr olmak,
- Allah'a isyana, günaha teşvik etmediği müddetçe kadın, kocasının meşru ve mubah olan istek ve arzularına riayet etmelidir.
- Kadın kocasının şerefini, namusunu, malını ve çocuklarını korumakla görevli ve sorumludur.
- Kadın kocasının evinin muhafızı durumundadır. Gözünü mahremi olmayanlardan ve haramdan korur, elini, dilini kötü söz ve kötü işlerden korur.
- Kanaatkâr olmak, bir kadın arsızlık ve açgözlülük ederek eşini, kendisinden ve evinden soğutmaktan sakınmalıdır.
- İhtiyaçların karşılanması. Kocanın yemek yiyeceği vakte dikkat etmek, uyku saatini geçirmeme. Evin âdeti ve düzeni ne şekilde olması gerekiyorsa, o zamanlarda yemeği hazırlamak.
- Temiz olması. Kocanın göreceği yerlere itina ile dikkat etmek ve temizlemek. Bilinmelidir ki, güzellik ve temizliği getiren şeylerin en güzeli sudur. Daima güzel kokular sürünmeli.
- Malın korunması. Kocanın mal ve eşyasını korumak, çünkü mal ve eşyayı korumak iş bilmekten geçer.
- Sır saklanması. Kadın kocasından edindiği sırrını hiç kimseye duyurmaması. Eğer duyuracak olursa kocasının itimadını kaybeder. Kadında ondan emin olamaz.
- Saygı ve hürmet. Kocanın emrini yerine getirmek. Ona karşı çıkmama ve asi olmamak. Eğer ona karşı gelecek olunursa onu kendine kinlendirip düşman yapma ihtimali yüksektir.

Müslüman kadın, Hz. Peygamber zamanından beri kocasının yanında ve yardımında olmuş, onun yemeğini pişirmiş, çamaşırını yıkamış ve ev işlerini yapmıştır. Şüphesiz bu işleri gene de yapacaktır. Ancak koca, karısının bunları yapmak zorunda olmadığını bilirse her defasında ona teşekkür eder ve onu onurlandıracak davranışlarda bulunur. Yaptığı şeylerin takdir edildiğini gören kadın bunları kendisi için bir zevk ve mutluluğunun parçası olarak değerlendirir.

Koca bilir ki, eşim; anneme, babama ve akrabamdan her hangi birine karşı hukukî bir sorumluluk taşımamaktadır. Onu bu gibi konularda zorlayamam. O zaman karısı, annesiyle birlikte kalmak istemediği takdirde bu bir sorun olmaz. Kayınvalide ve

kayınpeder de, gelinlerinin kendilerine hizmet etmek zorunda olmadığını bilince onun gösterdiği her iyi davranışı takdir eder, bir bardak su bile verse bundan dolayı ona teşekkür ederler. Her insan gibi gelin hanım da kıymetinin bilinmesinden mutlu olur ve kocasının akrabasına karşı iyi davranışlar içinde bulunur. Böylece aileler ihtiyaç duydukları mutluluk ve huzura kavuşurlar.

Diyebiliriz ki herkesin birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri ailenin mutluluğunu sağlar. Aksi halde aile hayatı yaşanmaz hale gelir. Bir diğer yönü ise, hayat sadece bu dünya ile sınırlı değil, bir de asıl hayat olan ahiret hayatı vardır. Biz öyle bir aile ortamı oluşturalım ki haramlardan uzak, Kur'an ve sünnet ikliminde aklıselim sahibi insanların hayatı olsun. İslam'ın hedeflediği aile hayatını oluşturmanın önemli yönlerinden biri şüphesiz eşlerin sorumluluklarının bilincinde davranmalarıdır. Bu da onların birbirlerine karşı sevgi, şefkat ve merhametle muamele etmelerinde saklıdır. Zira Allah Teala güzel davranışta bulunanları sever.

KAYNAKLAR

- AĞIRMAN, C., 1998. “Ad Koyma ve Hz. Peygamber’in İsimlere karşı Tutumu”, Cumhuriyet Üniv., ilahiyat Fak., Derg., Sivas, S.2, s.s. 123-127
- AHMED b. H., 1992. el-Müsned, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul
- _____, 1992, Kitabu’n-nafakat, el-Ahkamu’s-şer’iyyefi’l- ahvali’s-Şahsiyye, İstanbul, s.580
- AKGÜNDÜZ, A., 2012. İslam ve Osmanlı Hukuk Külliyyatı , Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, I-III
- AKINTÜRK, T., 2002. Medeni Kanuna Göre Uyarlanmış Aile Hukuku İstanbul s. 538
- _____, 2006, Aile Hukuku, Beta Basım AŞ., İstanbul, s 260
- ALTUNTAŞ, H., 2007. Diyanet Aylık Dergi, “Eşler Arası Muhabbet”, sy.97, s.40-42
- ARSLAN, E., 2014. “Aile ’de Samimiyet, Hz. Peygamber Din ve Samimiyet”, DİB, Ankara, s. 109-115
- ATAR, F., 2003. “Nikâh”, DİA, İstanbul, XXIX
- AYDIN, M. Akif, 2007, “Aile Hayatı”, İlmihal, TDV Yayınları, İstanbul, I-II s. 268-285
- _____, 1985. İslam-Osmanlı Aile Hukuku, M.Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul, s.311
- AYNEYN, E. B., 1961. Ahkâmı Zevacve’t-talak fil İslam, Mısır
- BABERTİ, E., h.1379, el-İnaye, Mısır, I-X
- BEŞER, F., 2012. Hanımlara Özel İlmihal, Nun Yay. İstanbul, s.320
- _____, 2013, Hanımlara Özel Fetvalar, Nun Yay. İstanbul, s.368
- BEYHAKİ, A., 1994, Sünenul-Beyhakiyyil-Kübra, Mektebet-u Daril-Baz, Mekke, I-X
- _____, 2003, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, s.567
- BEZZAR, Ebu Bekir Ahmed b. Ömer, 2005, el-Bahru’z-zehhar Müsnedü’l-Bezzar, Medine, 1. Baskı, s. 387
- BİLGİN, B., 1997. İslam ve Çocuk, Ankara, 3.baskı, s.182
- BİLMEN, Ö.N., 1967. Hukuk-u İslamiyye ve istilâhat-ı Fıkhiyye Kamusu Bilmen yay. İstanbul, I-VIII
- BUHARİ, M.İ., 1314, el-Camiu’s-şahih, Mısır,
- _____, 1992, Sahih-i Buhari, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul
- _____, 1979, El-Edebü’l-Müfred, çev., A. Fikri Yavuz, İstanbul
- CANAN, İ., 1984. Kur’an’da Çocuk, İstanbul, s. 230
- _____, 1994, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte, İstanbul I-XX
- CANEL, A. N., 2013. Evlilik ve Aile Hayatı, 3. Baskı, Ankara, s.176
- CESSAS, A., 1993. Ahkamul-Kur’an, Darul-Fikr, Beyrut, I-III
- CEYHAN, K., 2011. Diyanet Aylık Dergi, “Eşlerinizin Gönünü Hoş Tutun”, Temmuz, sy.259, s.s. 56-78
- CEZÂİRİ, E.Cabir., 2001. En Kolay Tefsir, I-X
- CEZİRİ, A., Dört mezhebin Fıkıh Kitabı, terc. Hasan Ege, İstanbul, I-VII
- CİN, H., 1988. İslam ve Osmanlı hukukunda Evlenme, Konya, s. 386
- COŞKUN, G., 2009. İslam Aile Hukukunda Nikah Akdinin Dini ve Hukuki Boyutları, Dokuz Eylül Üniv. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, s.96
- ÇANKAYA, T., 2012. Diyanet Aylık Dergi, “Aile; Sevgi, Huzur ve Sukunettir”, Aralık, Sy.264, 45-46
- ÇEKER, O., 1990. İslam Hukukunda Çocuk, İstanbul, s. 238
- ÇEVİKOĞLU, N., 1996. İslam’da Çocuk ve Aile Terbiyesi, Ensar Neşriyat, İstanbul,

- s.352
- DANA, S., 1995. Ocak, Hz. Ali'den Hayat Ölçüleri, Altınoluk Derg., sayı:107, sayfa 28-30
- DARİMİ, A., 1992. Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, I-II
- _____, Abdullah, 2000, Sünen-i Darimi, Riyad, s.800
- DEMİR, Z., 2008. Aile Huzuru, Diyanet İşleri Bşk., Ankara, s.54
- DENİZ, M. B., 2011. Aile Hukuku, AEP, Ankara, s.91
- DERVEZE, İ., 1998. Et-Tefsirü'l-Hadis, 2.baskı, İstanbul, I-VII
- DÖNDÜREN, H., 1983. Delilleriyle İslam Hukuku, İstanbul, s.560
- _____, 2013, Kur'an ve Sünnet'e Göre Güncel Fıkhi Meseleler, Işık Yay., İzmir, s.392
- DÖNMEZ, İ. K., 2006. İslam'da İnanç Ve İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, Marmara Ün. İlahiyat vakfı yay. İstanbul, I-IV
- DUMAN, Z., 2011. K. Kerim'de Adab-ı Muaşeret İstanbul, s. 400
- DURAL, M., 2005. Türk Özel Hukuku, Cilt I-III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul
- EBU DAVUD, 1992. Sünen, I-IV, Çağrı Yayınları, İstanbul, s.4500
- EBU ZEHRİ, M., 1950. el-Ahvalü's-Şahsiyye, Beyrut, s. 678
- EKİZ, A., 1999. "İslam Hukukunda iddet Bekleyen Kadının Hak ve Sorumlulukları", Mehîr Derg., İlkbahar, s.74-76
- ERBAY, C., 1995. İslam Hukukunda Evlilik ve Hısımlık Nafakası, Göytürk Yay. S. 183
- ERDOĞAN, M., 1998. Fıkıh ve Hukuk terimleri Sözlüğü, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.496
- GAZALİ, E. M., 1998. İhya'u Ulum'id-din, Çeviri: Dr. Sıtkı Güllü, Huzur Yayınevi, İstanbul, I-IV
- GÖZÜBENLİ, B., 2003. "Mefkud", DİA, İstanbul, XXXIII
- GÜLÇÜR, M. K., 2001. Çocuğun Din Eğitimi, Feza Gazetecilik Yay., İstanbul, s.340
- HAKİM, E.N., 1990. Müstedrek ale's-Sahihayn, Beyrut, s. 880
- HALLAF, A., 1990. Ahkamu Ahvali's-Şahsiyyefi's-Şeriatî'l-İslamiyye, Kuveyt, s.690
- HANER, R., 2014. Kadın ve Aile İlmihali, Işık Yay. İzmir, s.694
- HEYSEMİ, 1994. Mecmau'z-Zevaid, Beyrut, 1250
- İBN ABİDİN, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdulaziz ed-Dımaşkı, Haşiyet-ü Reddî'l-Muhtar, Dar-u kahraman, İstanbul, 1984, s.2800
- İBN ESİR, 1979, en-Nihaye fi garibi'l-hadis ve'l eser, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, s.560
- İBN HACER, E.A., 1909. Tehzibü't-Tehzib, haydarabad, I-V
- İBN HİBBAN, el-Emir Alaüddin Ali b. Belban el-Farisi, 1992, Sahihü Bi Tertibi ibn Belban, Tahk. Şuayb Arnavut, Beyrut, 3. Baskı, s.570
- İBN KAYYİM el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekir Eyyub, 1994, Tuhfatu'l-Mevdud bi Akami'l-mevlid, Kahire, s.2500
- İBN KUDAME, Ebu Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed (t.y.), el-Muğni, Kahire, I-II
- İBN MACE, M.Y., 2011, Sünen, Çağrı yayınları, s.1800
- İBN MANZUR, Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem, Lisanu'l-Arab, I-XV, Beyrut, 1994
- İBNU'L HÜMAM, Muhammed. B. Ahmed, 1315/2003, Fethûl-kâdir Şer'ul Hidaye, Mısır, I-X
- İBN RÜŞD, t.y., Bidâyetül-Müctehid, Mısır, I-IV,
- KAHVECİ, N., 2007. İslam Hukuku Açısından Nişanlılık, Rağbet Yayınları, İstanbul, s.

204.

- _____ 2014, İslam Aile Hukuku, Hikmetevi Yay., İstanbul, s. 278
- KANDEMİR, M.Y., 2010. Riyazü's salihin Peygamberimizden Hayat Ölçüleri, İstanbul, I-IX
- KARAGÖZ, İ., 2005. Aile ve Gençlik, Türk Diy. Vak. Yay. Ankara, s.200
- KARAHAN BAYRAKTAR, F., 2014. "Ailede Güzel Geçim", Diyanet Aile eki, Şubat, sy.278, s.14-15
- KARAMAN, F., 2006. Dini Kavramlar Sözlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, s.744
- KARAMAN, H., 1987. Mukayeseli İslam Hukuku, İz Yayıncılık, İstanbul, I-III.
- _____ 2008, İslam'da Kadın ve Aile, Ensar Neşriyat, İstanbul, s.446
- _____ 2009, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, İstanbul, s.253
- _____ 2011, Aile İlmihali, Timaş Yay. İstanbul, s.496
- KARATAŞ, F., 2009. "İslam Hukuku açısından iddet ve boşanmış kadının evliliği", Yüksek Lisans Tamamlama Tezi, KSU, S. 90.
- KASANİ, Alauddin Ebu Bekir b. Mes'ud, 1997, Bedaiu's-Sanai fi tertibi's-şerai, Beyrut, s.990
- _____ 2003, Bedai's-Senai fi Fertibiş-Şerai, Beyrut, I-IX
- KAYA, U., 2012. "Osmanlı'da Aile Bireylerinin Görevleri ve Sorumlulukları", C.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, C. XVI, Sy.2, s.477-513
- KAZICI, Z., 1997. Hz. Muhammed'in Aile hayatı ve Eşleri, İstanbul, M.Ü. İlah. Fak. V. Yay., S.366
- KİRMAN, M.A., 2012. "Modernleşme sürecinde Nikâhın Kutsallığı üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", Dinlerde Nikâh, İstanbul, s.s. 627-645
- KOÇ, A., 2012. "Din Eğitiminde Sevgi ve Kabul Dili", Diyanet Aylık Dergi, Eylül, sy.261, s. 44-47
- KÖSE, S., 2012. "Aile Hukuku", İslam Hukuku El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, s.s. 437-529.
- _____ 2014, Genetiğiyle oynanmış kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu, Mehir Vakfı, Konya, s.407
- KURTUBİ, M., 1996, Camiul-Ahkamil-Kur'an, Darul-Hadis, Kahire, I-XXII
- MALİK, 1992, Muvatta, Çağrı Yayınları, İstanbul, s.1061
- _____ 1994, el-Müdevvenetul-Kübra, Darul-Kütübil-İlmiyye, Beyrut, I-V
- MARTİ, H., 1999. "Resulullah'ın Dilinden Kadının Aile İçindeki Konumu", Mehri, İlkbahar, s.44-49
- MEHMED ZİHNİ EFENDİ, h.1295, Meşâhîrû'n-nisâ', I-II
- MERĞİNANİ, A., 2000, el-Hidaye Şerhu Bidayetel-Mübtedi, Darus-Salam, Kahire, s.1848
- MEVSİLİ, A.B. M., 1998. el-İhtiyar li ta'lili'l-muhtar, Beyrut, s.3500
- MEYDANİ, A., 1997, el-Lübab fi Şerhil-Kitab, Darul-Kitabil-Arabi, Beyrut, I-III
- _____ 1980, el-Lübab, Beyrut, I-II
- MOĞOL, H., 1991. "Osmanlı Aile Hukukunda Şartlı Talak", Diyanet Dergisi, sy.2, s.135-139
- MÜNAVİ, M. A., 1972/1391. Feyzü'l-Kadir Şerhi'l-Camii's-Sağır, Beyrut-Lübnan, I-VI
- MÜSLİM, E.H., 2006, Sahih-i Müslim, I-III, Polen Yayınları, İstanbul, s.1168
- NESEFİ, E.B., 1997. el-Bahrü'r-RaikŞerhuKan'z-Dekaik, I-IX
- MEYDANİ, H. H., 1980. el-Lübab, Beyrut, I-II
- NESAI, A.B. Ş., 1992. es-Sünen, daru'l Marife, Beyrut, s.478
- NEVEVİ, M., 1995, Kitabul-Mecmu, Tah. Muhammed Necib el-Mutii, Daru İhyait-

- Turasil-Arabi, I-XXIII
- OMRAN, A.R., 1997. İslam Kültüründe Aile Planlaması, Diyanet İşleri Bşk. Yay. Ankara, s.314
- ÖZAFŞAR, M. E., 2012. Riyazü's Salihin Metin ve Çeviri, Diyanet İşleri Başkanlığı I-III
- _____, vd., DİA, 2013, Hadislerle İslam, Ankara, I-VII
- ÖZBURUN, N., 2013. "İlişkilerde Samimiyet", Diyanet Aylık Dergi, Şubat, sy.266, s. 25-26
- ÖZSOYLU, 1987, "Anne Sütünün Üstünlükleri", Katkı pediatri Derg., Hacettepe Ün., Tıp Fak., Çocuk sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim dalı ve Çocuk Sağlığı Ens., C. 8, Sa. 1, s. 3-11,
- PAÇACI, İ., 2008. "Sosyal Hayatta Değişim Sürecinde İslam Aile Hukuku", İslam Hukuku Araştırma Dergisi, , sy.11, s.59-92
- REMLİ, t.y., Nihâyetül-Muhtâc, Mısır I-VI
- SABUNİ, M. A., 2004, Tefsir-u Ayatıl-Ahkam Minel-Kur'an, Darul-Kur'anil-Kerim, Beyrut, I-II
- _____, ty., Muhtasar Tefsir-i İbn Kesir, Dar-u İhyait-Turasil-Arabi, Beyrut, I-III
- SANDIKÇI, K., 1995. "İslam'da Ailenin Önemi", İslam'da İnsan Modeli ve Hz. Peygamber, Diyanet Vakfı Yayınları/172, Ankara, s.160-166
- SEMERKANDİ, A., tsz., Tuhfetul-Fukaha, Darul-Kütübil-İlmiyye, Beyrut, I-III
- SERAHSİ, M.A.E., 1983, el-Mebsut, I-XXXI, İstanbul
- SUYUTİ, 1415/1994, el-cami'u's-sağir, Beyrut, s.2800
- ŞABAN, Zekiyyüddin, 1978, el-Ahkamü's-Şer'iyyeli'l-Ahvali's-Şahsiyye, Beyrut
- _____, 2001, İslam Hukuk İlminin Esasları (Usulü'lFıkıh), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, s.465
- ŞEKER, Ş.Y., 1998. Mehîr Derg., "İslam Aile Hukukunda Yargı Yoluyla Boşanma ve Nedenleri", s.98-104
- ŞELEBİ, M. M., 1977. Ahkamul-Usra fil-İslam, Darun-Nehdatil-Arabiyye, Beyrut, s.878
- ŞİRBİNİ, M., 1998. Muğnil-Muhtac ila Marifet-i Meani Elfazıl-Minhac, Darul-Fıkr, Beyrut, I-IV
- TABERANİ, S., 1983. el-Mucemul-Kebir, Mektebetul-Ulum vel-Hikem, Musul, I-XX
- TABERİ, M., 2001. Camiul-Beyan An Te'vil-i Ayıl-Kur'an, Dar-u İhyait-Turasil-Arabi, Beyrut, I-XXX
- TAHAVİ, A., 1986. Muhtasarut-Tahavi, Dar-u İhyail-Ulum, Beyrut, 478
- TEMEL, A.R., 2010. Mutlu Bir Yuva Nasıl Kurulur, Nasıl Korunur?, Harf Neşriyat, İstanbul, s.294
- TİRMİZİ, M.İ., 1992. Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, s.3000
-, Ty., el-Camiu's-Sahih, Beyrut, s.2500
- ULVAN, A. N., 1981. İslam'da Aile Eğitimi, Uysal Kitabevi, Konya, I-II,
- ÜNAL, A., 1998. Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve islam'da Evlilik, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, s.246
- ÜNAL, İ. H., 2011. 40 hadis 40 Yorum, DİB Yay. Ankara, s. 254
- _____, Diyanet Aylık Dergi, "Çocuk Sevgisi", Aralık 2007, sy.204, s.45-46
- ÜZÜMCÜ, F., 2013. Diyanet Aylık Dergi, "Hz.Muhammed (s.a.s.) ve Sevgi Dili", Şubat, sy. 266, s.45-48
- YAMAN, A., 1998. İslam Aile Hukuku Konya, s.143
- _____, vd., 2012. İslam Hukukuna Giriş, İstanbul, s.322
- YAMAN, E., 2011. Diyanet Aylık Dergi, "Aile İçi İletişimde Temel Değerler: Sevgi",

- Temmuz 2011, sy.247, s.41-43
- YARAN, R., 2006. İslam İlmihali, Marmara İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 880
- YAVUZ, Y. V.2011. Kur'an'da Hak ve özgürlüğü, İstanbul, s.243
- YAZIR, E.H. 1993. Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, Bedir Yay.
- YEMLİHAOĞLU, Z. M., 2012. Günlük Hayatımızı Aydınlatan Ayet ve Hadisler, İstanbul, s.1093
- YILDIRIM, M., 2013. İslam Hukuku, İlahiyat-Deuzem, İzmir, s.380
- YILMAZ, M. K., "İslami Aile", İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu, İslami İlmî Araştırmalar Vakfı, s.19-29
- YILMAZ, Ö., 2012. Diyanet Aylık Dergi, "Aile İçi İletişim ve Huzurun Kodları", Mayıs, sy.257, s. 23-25
- ZEHEBİ, 1986, İslam Şeriatinde Büyük Günahlar / Kitabü'l – Kebair, Bedir Yay. İstanbul, s. 288
- ZEVKLİLER, A., 1992. Medeni Hukuk, Savaş Yayınları, Ankara, s.1026
- ZEYDAN, Abdülkerim, 1982, Fıkıh Usulu, Emek Yay. Erzurum, s. 582
- ZUHAYLİ, V., 2004. el-Mevsuatul-Kur'aniyyetül-Müyessera, Darul-Fikr, Dımaşk, s. 997
- ZUHAYLİ, V., 2006. el-Veciz fi'l-Fıkhi'l-İslami, Dımeşk, s.7984
- <http://hikmet.net/soru/1484/kayinpeder-ve-kayinvalidiyle-gelinin-karsilikli-gorevleri-nelerd> (02.07.2013)
- <http://islamiyontem.net/index.php/kadinin-asil-sorumluluk-alani-evdr> (02.07.2013)
- <http://islamiyontem.net/kitaplar/Turkce%20Fikih/dort-mezhebe-gore-islam-fikhi/5.Cilt/003.htm>. (01.09.2014)
- <http://kutludogum.diyaret.gov.tr/Files/Ekitap/Samimiyet/Do%C3%A7.%20Dr.%20Huriye%20Mart%C4%B1%20-%20Birbirinin%20Kurdu%20De%C4%9Fil,%20Dostu%20Olmak.pdf>. (25.05.2014)
- <http://www.balkaya.av.tr/files/NHNTD.pdf> (02.07.2013)
- <http://www.tebyinulkuran.com/index.php?page=islam-dininde-kadin> (02.07.2013)
- <http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/dinimizde-ve-orfumuzde-nisanlanma> (02.07.2013)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Neslihan UTANGAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Kahramanmaraş/09.05.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : KSÜ İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı

Bildiği yabancı Diller : Arapça ve İngilizce
Bilimsel faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurum : Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

E-Posta Adresi :
Telefon :
Tarih :2014